

NOVA AVANTURA ERASTA FANDORINA

BORRIS AKUNIN

DEKORATER

PROFIL
krimić

Najslavniji svjetski serijski ubojica i najoštromniji detektiv u nevjerojatnoj priči ruskog majstora krimića

NOVA AVANTURA ERASTA FANDORINA

BORIS AKUNIN DEKORATER

PROFIL
krimić

Najslavniji svjetski serijski ubojica i najoštrumniji
detektiv u nevjerojatoj priči ruskog majstora krimića

Biblioteka: Profil krimić

Izdavač: Profil multimedija, dio grupe Profil International, Zagreb

Za izdavača: Daniel Zderić

Urednik: Drago Glamuzina

Lektura: Sandra Turalija

Korektura: Mirjana Dugandžija

Grafičko oblikovanje: Renata Puki

Oblikovanje ovitka: Studio 2M

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige ne može biti objavljen ili pretisnut bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

za hrvatsko izdanje: Profil International, 2009.

ISBN 978-953-7701-37-6

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 716034.

Tisak: Profil, Zagreb, rujan 2009.

Boris Akunin

Dekorater

Preveo: Igor Buljan

Grozan početak

4. travnja, Veliki utorak, jutro

Erast Petrovič Fandorin, službenik za posebne zadatke moskovskog general-gubernatora, lice 6. razreda, nositelj ruskih i inozemnih odlikovanja, žestoko je povraćao.

Profinjeno, strašno blijedo lice koleškog savjetnika patnički se krivilo, jednu je ruku u bijeloj glase-rukavici sa srebrnom dugmadi stisnuo uz grudi, drugom je grčevito sjekao zrak - tom neuvjerljivom gestikulacijom Erast Petrovič je htio umiriti svoga pomoćnika: tobože, nije to ništa, sitnica, odmah će proći. No, sudeći po dugotrajnosti i snazi grčeva to uopće nije bila sitnica.

Fandorinov pomoćnik, gubernijski tajnik Anisij Pitimirovič Tulipanov, mršav, neugledan mladić od 23 godine, još nikad nije vidio šefa u tako jadnom stanju. Tulipanov je i sam, uostalom, bio pomalo zelen u licu, ali odolio je iskušenju da povrati pa se sad potajno time ponosio. Zapravo je nedoličan osjećaj bio kratkotrajan te stoga nije zasluživao pozornost, dok je neočekivana osjetljivost obožavanog šefa, uvijek tako hladnokrvnog i nesklonog pretjeranim osjećajima, ozbiljno zabrinula Anisija.

- I-idite... - mršteći se i brišući rukavicom svijetloljubičaste usne procijedio je Erast Petrovič. Uobičajeno lagano zamuckivanje, uspomena na davnu povredu, zbog rastrojenih živaca primjetno se pojačalo. - I-idite onamo... napravite z-zapisnik, i-iscrpan... Fotografske s-snimke iz svih rakursa. I neka ne gaze po tra... tra... tragovima...

Opet se naglo sagnuo, ali ovaj put ispružena ruka nije zadrhtala - prst je nepokolebljivo pokazivao na naherena vrata male daščane drvarnice, odakle je prije nekoliko minuta koleški savjetnik izašao sav blijed, na klecavim nogama.

Anisij nije htio ići natrag, u sivi polumrak, gdje je gusto zaudaralo na krv i iznutrice. Ali, posao je posao.

Udahnuo je što je više mogao vlažnog travanjskog zraka (da mu se samom ne bi smučilo), prekrižio se i pojurio kao glavom bez obzira.

U straćari, koja se koristila za spremanje drva a danas je zbog skorašnjeg kraja hladnog vremena bila gotova prazna, okupilo se

poprilično mnoštvo ljudi: istražni sudac, detektivi tajne policije, načelnik gradskog policijskog rajona, rajonski policijski nadzornik, sudski liječnik, fotograf, pozornici i pazikuća Klimuk, koji je otkrio mjesto monstruoznog zločina - ujutro je krenuo po drva, vidio, derao se koliko treba pa odjurio po policiju.

Gorjele su dvije uljanice, na niskom stropu lelucale su spore sjene. Bilo je tiho, samo je u kutu tiho jecao i šmrcao mlađahni pozornik.

- No, što to ovdje imamo? - znatiželjno je preo vještak sudske medicine Jegor Vilemovič Zaharov, podižući s poda rukom u gumenoj rukavici nešto spužvasto, modrikasto-tamnocrveno. - Izgleda kao slezena. Eto nam i nje. Odlično. Spakirajte je, spakirajte. Još utroba, lijevi bubreg, i to je puni komplet, ne računajući kojekakve sitnice... Što vam je to pod čizmom, monsieur Tulipanov? Da nije trbušna maramica?

Anisij pogleda dolje, u užasu odskoči u stranu i zamalo se spotakne o ispruženo tijelo prostitutke Andreičkine, Stepanide Ivanovne, 39 godina. Ti podaci, baš kao i zanimanje pokojnice, bili su preuzeti iz žute knjižice koja je uredno ležala na rasparanim grudima. Ničeg više urednog nije bilo u posmrtnom izgledu gospođice Andreičkine.

Njezino lice, po svemu sudeći, ni za života ne baš privlačno, u smrti je postalo jezivim: pomodrijelo, s mrljama slijepljenog pudera, raskolačenih očiju, usta ukočenih u bezglasnom krik. Gledati niže bilo je još strasnije. Netko je rasporio jedno tijelo uličarke uzduž i poprijeko, izvadio iz njega sve iznutrice i razmjestio ih na podu poput bizarnog uzorka. Doduše, Jegor Vilemovič već je uspio gotovo sve što je bilo izloženo skupiti i razmjestiti po numeriranim paketima. Ostala je samo crna mrlja slobodno istekle krvi i sitni komadi izrezane ili razderane haljine.

Leontij Andrejevič Ižicin, istražni sudac za najvažnije slučajeve okružnog javnog tužitelja, čučnuo je pokraj liječnika i poduzetno upitao:

- Tragovi snošaja?

- To ću vam ja poslije opisati, dragi moj. Sastavit ću izvještajčić i sve vam prikazati kako jest. Sami vidite da je ovdje tmuša i trna.

Poput svakog tuđinca koji je savršeno ovladao ruskim jezikom, Jegor Vilemovič volio je ubacivati u svoj govor razne zamršene izraze. Usprkos posve običnom prezimenu, vještak je bio britanske

krvi. Doktorov otac, također liječnik, stigao je u carstvo pokojnog vladara, u Rusiju, udomaćio se, a za rusko uho teško prezime Zacharias prilagodio je lokalnim prilikama -putem je Jegor Vilemovič, dok su se vozili kočijom, sam o tome pripovijedao. I vidi se po njemu da nije naše gore list: dugonja, koštunjav, kosa boje pijeska, usta široka, bez usana, živahna, neprekidno tjeraju iz kuta u kut otrcanu lulu.

Istražni sudac Ižicin s prividnim je zanimanjem, očito se razmećući, pogledao kako vještak vrti čvrstim prstima još jedan komad izmrcvarenog mesa i sarkastično upitao:

- Što je, gospodine Tulipanove, vaš je šef još uvijek na svježem zraku? A rekao sam ja da bismo se izvrsno snašli i bez gubernatorova nadzora. Nije ovo prizor za fine oči, a mi smo ljudi navikli na sve.

Jasna stvar, nezadovoljan je Leontij Andrejevič, ljubomoran. Nije to šala, samog su Fandorina odredili da nadgleda istragu. Kojem bi se istražnom sucu to svidjelo?

- A ti, Linjkove, kao curica! - riknu Ižicin na policajca koji je jecao. - Navikavaj se. Nisi ti za "posebne zadatke", sigurno ćeš se još svačega nagledati.

- Ne daj Bože na ovako se nešto naviknuti - poluglasno promumlja stariji pozornik Pribludko, stari, iskusni službenik, Anisiju poznat iz jednog preklanjskog slučaja.

A nije bio ni prvi put da mora raditi s Leontijem Andrejevičem. Neugodan gospodin, sav nemiran, neprekidno se podsmjehuje, a pogled mu oštar. Savršeno odjeven, ovratnici kao od alabastra, manšete još bjelje, stalno se tapše po ramenima, miče trunje.

Častohlepan čovjek, ganja veliku karijeru. Samo što mu je za prošlo Bogojavljenje zapela istraga o oporuci trgovca Sitnikova. Slučaj je podigao galamu, djelomice je čak zadirao u interese utjecajnih osoba pa stoga nije trpio otezanje, stoga je presvijetli knez Dolgorukoj zamolio Erasta Petroviča da pomogne tužiteljstvu. A zna se kakav je šef pomoćnik - cijeli je slučaj razmrsio u jednom danu. Ne bjesni Ižicin bez razloga. Predosjeća da će opet ostati bez lovorika.

- Čini se da je to sve - obznani istražni sudac. - Dakle, ovako. Truplo u policijsku mrtvačnicu, u Božedomku. Drvarnicu zapečatiti i postaviti policajca. Agenti neka ispituju sve stanovnike u okolici, i to

strogo. Da nisu čuli ili vidjeli nešto sumnjivo. Klimuče, ti si posljednji put po drva išao iza deset sati, je li tako? - upita Leontij Andrejevič pazikuću. - A smrt nije nastupila kasnije od dva u noći? (To je već bilo upućeno vještaku Zaharovu.) Dakle, treba se pozabaviti razdobljem između deset sati i dva iza ponoći. - Pa opet Klimuku. - Jesi li možda već razgovarao s kim od ovdašnjih? Jesu li što rekli?

Pazikuća (šarena brada u obliku metle, guste obrve, kvrgava lubanja, visina jedan metar i šezdeset dva centimetra, osobiti znak - bradavica nasred čela, vježbao je opisivanje Anisij) stajao je i gužvao ionako nemoguće zgužvanu kapu.

- Baš ništa, vaše visokoblagorođe. Ionako ništa ne razumijem. Podupro sam vrata šupe i odjurio po gospodina Pribludka. A iz policije me nisu puštali dok šefovi nisu stigli. Stanovnici nemaju pojma ni o čemu. To jest, naravno, vide da je policija nagrnula... Da su gospoda policajci izvoljeli stići. A za ovu strahotu (pazikuća je bojažljivo bacio pogled prema truplu) stanovnici ne znaju.

- E, to ćemo provjeriti - podsmjehnu se Ižicin. - Dakle, detektivi na posao. A vi, gospodine Zaharove, odvezite svoje blago. I da do podneva sve bude završeno, po svim propisima.

- Gospodu detektive m-molim da ostanu na mjestu - začu se straga tihi glas Erasta Petroviča. Svi se okrenuše.

Kako je ušao koleški savjetnik, kada? Ni vrata nisu zaškripala. Čak se i u polumraku vidjelo da je šef blijed i rastrojen, no glas mu je odmjeren a način govora uobičajen - suzdržan, pristojan, ali takav da se ne želiš protiviti.

- Gospodine Ižicine, čak je i pazikuća shvatio da ne t-treba brbljati o događaju - suho je rekao Erast Petrovič. - Ja sam zapravo i poslan radi toga da osiguram najstrožu tajnost. Nikakvog ispitivanja neće biti. Štoviše, molim sve prisutne, pa čak ih i obvezujem, da o okolnostima slučaja ništa ne govore. Stanovnicima treba objasniti da... se o-objesila uličarka, digla je na sebe ruku, uobičajena stvar. Ako Moskvom krenu glasine o događaju, svaki će od vas potpasti pod službenu istragu, i onaj tko se pokaže krivim za objavljivanje bit će strogo kažnjen. Oprostite, gospodo, ali t-takve sam upute dobio, i za to postoje razlozi.

Pozornici su na doktorov znak već gotovo uzeli nosila koja su stajala kod zida kako bi na njih stavili truplo, ali koleški savjetnik

podignu ruku:

- P-pričekajte. Čučnuo je iznad ubijene.
- Sto joj je to na obrazu?

Ižicin, uvrijeđen ukorom, slegnu uskim ramenima:

- Krvava mrlja. Kao što ste mogli primijetiti, ovdje ima krvi u izobilju.
- Ali, ne na licu.

Erast Petrovič oprezno protrlja ovalnu mrlju prstom - na bijeloj rukavici osta trag. S izuzetnom, kako se učinilo Anisiju, uznemirenošću koleški savjetnik (a za Tulipanova jednostavno "šef") promrmlja:

- Ni reza ni ugriza.

Istražni sudac pratio je službenikove pokrete s nedoumicom, vještak Zaharov sa zanimanjem.

Izvadivši iz džepa lupu, Fandorin se primakne tik uz žrtvino lice, zagleda se i iznenadi:

- Trag usana! Bože, to je trag poljupca! Nema nikakve sumnje!
- Čemu toliko uzbuđenje? - bočnu ga Leontij Andrejevič.
- Ima tu i strasnijih tragova. - Mahnuo je vrhom cipele prema otvorenom grudnom košu i razjapljenoj trbušnoj šupljini.
- Svašta može luđaku pasti na pamet.
- Ah, kako je to grozno - promrmlja koleški savjetnik, ne obraćajući se nikomu.

Brzim pokretom strgnu zamrljanu rukavicu, baci je u stranu. Uspravi se, pritvori oči te reče sasvim tiho: - Bože, zar će to početi i u Moskvi...

* * *

What a piece of work is a man! how noble in reason! how infinite in faculty! in form and moving how express and admirable! in action how like an angel! in apprehension how like a god! the beauty of the world! the paragon of animals! And yet, to me, what is this quintessence of dust! Neka. Neka danski kraljević, isprazni i blazirani stvor, ne mari za čovjeka, ja marim! Bard je napola bio u pravu: u ljudskim je djelima malo anđeoskog, i svetogrđe je uspoređivati ljudsko poimanje s Božjim, ali nema ničeg divnijeg od čovjeka na svijetu. No, što su djela i poimanje - obmana, himera, sujeta, uistinu

kvintesencija praha. Čovjek nije djelo, već Tijelo. Čak ni biljke koje gode pogledu, najbujnije i najzamršenije cvijeće, nipošto se ne mogu usporediti s predivnim ustrojem ljudskog tijela. Cvijeće je primitivno i jednostavno, jednako iznutra i izvana: kako god okreneš laticu. Dosadno je gledati cvijeće. Što su njihove halapljive stabljike, ubogi geometrijski cvat i jadni prašnici prema grimizu čvrstih mišića, elastičnosti svilenkaste kože, srebrnastom sedefu želuca, gracioznim vijugama crijeva i tajnovitoj asimetričnosti jetre!

Zar se može usporediti monotonost boje rascvalog maka s raznovrsnošću nijansi ljudske krvi - od jarkocrvenog arterijskog toka do carskog venoznog purpura? Gdje je vulgarna modrina zvončica od nježnoplavih šara kapilara ili jesenja boja javora od grimiza mjesečnice! Žensko je tijelo otmjenije i stoput zanimljivije od muškoga. Funkcija ženskog tijela nije grubi rad i razaranje, nego stvaranje i njegovanje. Gipka maternica nalik je na skupocjenu bisernu školjku. Ideja! Trebat će jednom otvoriti oplođenu utrobu kako bi se unutar Školjke vidio sazrijevajući biser, da, da, svakako! Već sutra!

Predugo sam morao postiti, još od poklada. Usne su mi se osušile ponavljajući: "Oživi grešno srce moje postom od ubojstava iz strasti!" Gospodin je dobar i milostiv, On se neće naljutiti na mene 10 zato što nisam imao snage izdržati šest dana do Vazma. Na kraju krajeva, 3. travnja nije običan dan, nego godišnjica Prosvjetljenja. Tada je također bio 3. travnja. Nije važno što je po drugom kalendaru. Bitan je zvuk, glazba riječi: tre-ći tra-vnja.

Ja imam svoj post, pa tako i svoj Uskrs. Kad je mrs, neka bude mrs. Ne, neću čekati do sutra. Danas! Da, da, napraviti ću pir. Neću se nasititi, nego prezasititi. Ne radi sebe - u slavu Božju.

Jer On mi je otvorio oči - naučio me vidjeti i razumjeti istinsku ljepotu. Štoviše, otvarati je i pokazivati je svijetu. A otkriti je isto je što i stvoriti. Ja sam Stvoritelj kalfa.

Kako je slatko omrsiti se nakon dugog uzdržavanja.

Kasna večer. Ne spava mi se. Nemir i ushit vode me prlijavim ulicama, pustarama, između nakrivljenih kućica, naherenih plotova. Ne spavam već mnogo noći zaredom. Stišće me u grudima, steže

me u sljepoočnicama. Danju zadrijemam na pola sata, sat, i budim se iz strašnih snova kojih se na javi ne sjećam.

Idem i maštam o smrti, o susretu s Njim, ali znam: ne mogu umrijeti, još je rano, moja misija nije izvršena.

Glas iz tame: "Mo-olim vas za politru." Drhtav, pijan. Osvrćem se i vidim najgnusnije i najogavnije ljudsko biće: propalu drolju, pijanu, odrpanu, ali pritom groteskno namazanu kremama i ružom.

Gadljivo se okrećem, ali najednom mi duboka samilost obuzima srce. Jadno stvorenje, što si učinila od sebe! I to je žena, remek-djelo Božje umjetnosti! Tako se izvrgnuti ruglu, obeščastiti i obezvrijediti dar Božji, tako poniziti svoj dragocjeni reproduktivni sustav!

Ti nisi kriva, naravno. Bezdušno, okrutno društvo uvaljalo te u blato. Ali, ja ću te očistiti i spasiti. U duši mi je svjetlo i radost.

Tko je mogao znati da će tako ispasti. Nisam imao namjeru prekinuti post - inače mi se put ne bi pružao kroz te bijedne zabiti, već kroz smrdljive uličice Hitrovhe ili Gračevke, gdje borave gadost i porok. Ali, ispunjavaju me velikodušnost i darežljivost, tek malko popraćene nestrpljivom žudnjom.

"Sad ću te obradovati, draga" - govorim. "Dođi sa mnom."

U muškoj sam odjeći, i vještica misli da se našao kupac njezine trule robe. Promuklo se smije, sliježe ramenima: "Kud to idemo?"

Čuj, a imaš ti pare? Bar me nahrani, a još bolje počasti pićem." Jadna, zabludjela ovčica.

Vodim je za sobom kroz mračno dvorište, prema šupama. Nestrpljivo trzam jedna vrata, druga, treća nisu zaključana.

Sretnica mi puše u zatiljak dah rakije, smijulji se: "Gle, vodi me u šupu. AV ga je stislo."

Zamah skalpela, i otvaram njezinoj duši vrata slobode.

Oslobađanje ne ide bez muke, to je poput porođaja. Onu koju sad volim svim srcem veoma boli, ona hropti i grize krpu u ustima, a ja je milujem po glavi i tješim: " Strpi se." Ruke brzo i čisto rade svoj posao. Svjetlo mi ne treba, moje oči noću vide ništa slabije nego danju.

Otvaram obeščašćeni, prljavi oklop tijela, duša moje voljene sestre leti uvis, ja zamirem u strahopoštovanju pred savršenstvom božanskog mehanizma.

Kad s blagim smiješkom prinosim k licu vrući hljepčić srca, ono još drhti, još se trza poput ulovljene zlatne ribice, i ja nježno ljubim čarobnu ribicu u raširene usne aorte.

Mjesto je dobro izabrano, nitko mi ne smeta, i ovaj je put himna Ljepoti otpjevana do kraja, završena cjelivanjem obraza. Spavaj, sestro, tvoj je život bio odvratan i užasan, tvoja je vanjština vrijeđala poglede, ali zahvaljujući meni postala si predivnom.

Uzmimo spomenuti cvijet. Njegova istinska ljepota ne vidi se ni na livadi ni u cvijetnjaku, o ne! Ruža je veličanstvena na pršnjaku, karanfil u zapučku, ljubičica u kosi ljepotice. Do trijumfa cvijeta dolazi tek nakon što je odrezan, njegov pravi život je neodvojiv od smrti. Isto je i s ljudskim tijelom. Dok živi, nije mu dano pokazati se u svoj divoti njegove divne građe. Ja mu pomažem da caruje. Ja sam vrtlar.

Iako, ne, vrtlar samo reže cvijeće, a ja još stvaram od tjelesnih organa sliku zanosne ljepote, veličanstvenu dekoraciju. U Engleskoj ulazi u modu dosad nepostojeće zanimanje - decorator, stručnjak za ukrašavanje kuće, izloga, blagdanske ulice.

Ja nisam vrtlar, ja sam decorator.

Što dalje, to gore

4. travnja, Veliki utorak, podne

Na izvanrednoj konferenciji kod moskovskog general-gubernatora kneza Vladimira Andrejeviča Dolgorukoja prisustvovali su: upravitelj policije general-major svite Njegovog Carskog Veličanstva Jurovski; javni tužitelj Moskovskog vrhovnog suda djelatni državni savjetnik kamerher Kozljatnikov; zapovjednik tajne policije državni savjetnik Ejhman; službenik za posebne zadatke general-gubernatora koleški savjetnik Fandorin; istražni sudac za najvažnije slučajeve javnog tužitelja Moskovskog vrhovnog suda dvorski savjetnik Ižicin.

- Kakvo li je ovo vrijeme proketo - tim je riječima otvorio Vladimir Andrejevič tajnu sjednicu. - To je svinjarija, gospodo. Tmurno, vjetar, bljuzgavica, blato, a što je najgore, rijeka Moskva razlila se više nego obično. Vozio sam se u Zamoskvorečje, strava i užas. Voda se podigla za sedam i pol metara! Zalila je sve čak do Pjatnicke. A i na lijevoj je obali nered. Kroz Neglin prolaz ne može se proći. Oh, osramotit ćemo se, gospodo. Obrukat će se Dolgorukoj pod stare dane!

Svi prisutni zabrinuto su uzdahnuli, jedino se istražnom sucu za najvažnije slučajeve na licu odrazila stanovita začuđenost, pa je knez, koji se odlikovao rijetkom pronicljivošću, smatrao potrebnim dodati:

- Vidim da ste vi, mladiću... e-e... čini mi se, Glagolev? Ne, Bukin.

- Ižicin,¹ Vaša Ekscelencijo - uputi ga javni tužitelj, ali nedovoljno glasno; u sedamdeset devetoj godini života moskovski je potkralj (nazivali su svemoćnog Vladimira Andrejeviča i tako) postao nagluh.

- Oprostite starcu - dobrodušno raširi ruke gubernator. - Dakle, gospodine Pižicine,² vidim da ste neupućeni... Vjerojatno po dužnosti ni ne morate znati. No, kad smo već na sjednici... Dakle - izduženo kneževo lice s obješenim smeđim brcima poprimilo je uzvišen izraz - na dan uskrsnuća Kristova našu će Moskvu usrećiti dolaskom Njegovo Carsko Veličanstvo. Stići će bez pompe, bez ceremonija, pokloniti se moskovskim svetinjama. Naloženo je da se Moskovljane unaprijed ne obavještava, jer posjet je zamišljen kao *impromptu*. Što ipak ne skida s nas odgovornost za razinu dočeka i opće stanje u

gradu. Evo, naprimjer, gospodo, dobivam danas ujutro poslanicu od episkopa Ioanikija, moskovskog mitropolita. Zali se vladika, piše da se u slastičarnicama pred Uskrs vide prave gadarije: izlozi i tezge zatrpani su kutijama bombona i bombonijerama sa slikama Posljednje večere, Križnog puta, Golgote i tomu sličnog. To je svetogrđe, gospodo! Izvolite, poštovani gospodine - obratio se knez upravitelju policije - još danas izdati zapovijed policiji da se takve bestidnosti najstrože suzbijaju. Kutije uništiti, sadržaj predati sirotištu. Neka se siročići naslade za blagdan. A trgovce još i globiti, da me ne dovode u nepriliku prije carskog posjeta!

General-gubernator uzrujano je popravio kovrčavu vlasulju koja se malo nakrivila, htio je još nešto reći, ali se zakašljao.

Neprimjetna vratašca koja vode u unutrašnje prostorije polako su se otvorila, i odatle se, nečujno koračajući napola savijenim nogama u visokim pustenim kaljačama, pojavio strašno mršav starac zasljepljujuće sjajne ćelave lubanje i golemim zaliscima - osobni sobar presvijetloga Frol Grigorjevič Vediščev. Taj iznenadni dolazak nikoga nije začudio. Svi prisutni smatrali su nužnim pozdraviti gosta naklonom ili makar kimanjem, jer se Frol Grigorjevič, usprkos svom skromnom položaju, smatrao u drevnom gradu utjecajnom a u stanovitom smislu čak i svemogućom osobom.

Vediščev je brzo nakapao iz bočice u srebrnu čašicu nekakvu miksturu, dao knezu da je popije i jednako se naglo vratio natrag, nikoga ne pogledavši.

- Hvala ti, Frole, hvala, dragi moj - promumljao je za pouzdanikom general-gubernator, mrdnuo bradom kako bi mu čeljust sjela na mjesto te nastavio bez ikakvog šušljanja. - Dakle, neka Erast Petrovič izvoli objasniti čime je izazvana hitnost današnje sjednice. Vi, dušo, vrlo dobro znate da mi je danas svaka minuta važna. No, što se to dogodilo? Jeste li se pobrinuli da se glasine o tom gadnom komadanju ne prošire među stanovnicima? Samo je to nedostajalo uoči careva dolaska...

Erast Petrovič ustane, i pogledi najviših čuvara moskovskog pravnog poretka okrenu se prema blijedom odlučnom licu koleškog savjetnika.

- Mjere za čuvanje t-tajne su poduzete, presvijetli - počne izvještavati Fandorin. - Svi koji su bili povezani s očevitom mjesta

zločina pozvani su na odgovornost, potpisali su da neće razglašavati. Pazikuća koji je pronašao tijelo, kao osoba sklona neumjerenom pijenju koja ne može jamčiti za sebe, privremeno je smješten u posebnu ć-ćeliju Zandarmerijske uprave.

- Dobro - pohvali gubernator. - Čemu onda potreba za sjednicom? Zašto ste tražili da se skupe načelnici istražnih i policijskih organa? Mogli ste sve riješiti s Pižicinom.

Erast Petrovič nehotice pogleda istražnog suca, kojemu je neobično pristajalo prezime koje je smislio knez, no u tom trenutku koleškom savjetniku nije bilo do veselja.

- Vaša Ekscelencijo, nisam t-tražio da se pozove gospodin zapovjednik tajne policije. Zločin je toliko uznemirujući da ga treba ubrojiti u slučajeve od državne važnosti, i njime se osim javnog tužiteljstva treba baviti operativni odjel žandarmerije pod osobnim nadzorom gospodina upravitelja policije. Tajnu policiju ja uopće ne bih uključio, ondje ima previše slučajnih ljudi. To je prvo.

I Fandorin načini značajnu stanku. Državni savjetnik Ejhman se trgnuo kako bi prosvjedovao, ali knez mu gestom naredi da šuti.

- Ispada da sam vas bezrazložno uznemirio, dragi moj - ljubazno mu reče Dolgorukoj. - Idite i stisnite tamo svoje džepare i krivotvoritelje neka se na Uskrs omrse u svojoj Hitrovki i ne daj Bože da otamo pomole nos. Veoma se pouzdajem u vas, Petre Rejnhardoviču.

Ejhman ustade, šutke se nakloni, nasmiješi se samo usnama Erastu Petroviču te izađe.

Koleški savjetnik uzdahnu, vrlo dobro shvaćajući da je danas stekao u zapovjedniku moskovske tajne policije vječnog neprijatelja, ali slučaj je doista bio strašan i nije dopuštao suvišan rizik.

- Znam ja vas - reče gubernator, sa zabrinutošću gledajući svog ovlaštenog pomoćnika. - Ako ste rekli "prvo", znači da će biti i "drugo". Recite, nemojte nas mučiti.

- Veoma mi je žao, Vladimire Andrejeviču, ali carev posjet morat će se otkazati - izgovori Fandorin posve tiho, ali ovaj je put knez vrlo dobro čuo.

- Kako "otkazati"? - začudi se on.

Drugi su burnije dočekali skandaloznu izjavu službenika koji se malo zaletio.

- Ta vi ste poludjeli! - povika upravitelj policije Jurovski.
- To je nečuveno! - probleja javni tužitelj.

A istražni sudac za najvažnije slučajeve ništa se nije usudio reći naglas, jer za takvu slobodu nije imao dovoljan čin, no zato je stisnuo punačke usne, kao da ga je ogorčio Fandorinov bezumni ispad.

- Kako otkazati? - slabim glasom ponovi Dolgorukoj. Vratašca koja vode u unutrašnje prostorije se odškrinu, i napola proviri sobarevo lice.

Gubernator stane govoriti izuzetno uzrujano, žureći se i zbog toga gutajući slogove i cijele riječi:

- Eraspetroviču, nije prva godina... Vi slova u vjetar... Ali, otkazati carev? Pa to je nečuven skandal! Ta znate koliko sam se borio... To je za mene, za sve nas...

Fandorin namršti visoko čisto čelo. Bilo mu je vrlo dobro poznato kako je dugo i vješto spletkario Vladimir Andrejevič boreći se za carev posjet. A kakve je podvale izvodila mrska peterburška "kamarila", koja je već dvadeset godina nastojala ukloniti starog lisca sa zavidnog mjesta! Uskrsni *impromptu* Njegova Veličanstva bio bi za kneza trijumf, vjeran dokaz nepokolebljivosti njegova položaja. Sljedeći tjedan presvijetli ima veliku obljetnicu - šezdeset godina službe s časničkim činom. Tim povodom može se nadati i ordenu Andreja Prvozvanog. A najednom sam mora tražiti otkazivanje!

- S-sve razumijem, presvijetli, ali ako se ne otkaže, bit će još gore. Ovo komadanje nije posljednje. - Lice koleškog savjetnika postajalo je sa svakom riječju sve mračnije. - Bojim se da se u Moskvu preselio Jack Trbosjek.

I opet, kao prije nekoliko trenutaka, izjava Erasta Petroviča je primorala prisutne da zbornu stanu govoriti.

- Kako nije posljednje? - uzbudio se general-gubernator. Upravitelj policije i javni tužitelj gotovo su u jedan glas zapitali:

- Jack Trbosjek?

A lžicin se osmjelio te frknuo:

- Glupost!

- Kakav Trbosjek? - prohripao je iza svojih vratašca Frol Grigorjevič Vediščev, kad je prirodno nastala stanka.

- Da, da, kakav sad Jack! - presvijetli se zagledao u podređene s očitim nezadovoljstvom. - Svi znaju, samo ja nisam upućen. I uvijek je tako s vama!

- To je, presvijetli, poznati engleski ubojica koji ubija bludnice u Londonu - pojasni oholi istražni sudac.

- Ako dopustite, Vladimire Andrejeviču, iscrpno ću i-izložiti. Erast Petrovič izvadi iz džepa blok, prelista nekoliko stranica. Knez prisloni dlan uz uho, Vediščev natakne naočale s debelim staklima, a lžicin se ironično nasmiješi.

- Kako se presvijetli sjeća, prošle sam godine proveo nekoliko mjeseci u Engleskoj, u vezi s poznatim vam s-slučajem nestale prepiske Katarine Velike. Vi ste, Vladimire Andrejeviču, još izražavali nezadovoljstvo mojim produljenim izbjivanjem.

Zadržao sam se u Londonu dulje nego što je bilo nužno jer sam pažljivo pratio kako tamošnja policija nastoji otkriti čudovišnog ubojicu, koji je tijekom osam mjeseci, od travnja do prosinca prošle godine, počinio u East Endu osam zvjerskih ubojstava. Ubojica se ponašao veoma drsko. Pisao je policiji poruke u kojima se nazivao Jack the Ripper, to jest, Jack Trbosjek", a jedanput je čak poslao komesaru koji je vodio istragu pola bubrega izrezanog iz žrtve.

- Izrezanog? Ali, zašto? - začudi se knez.

- Trbosjekovi z-zločini ostavili su na javnost tako mučan dojam ne zbog same činjenice ubojstva. U tako velikom i neugodnom gradu poput Londona zločina, među njima i krvavih, dakako, ima dosta. Ali, način na koji se Trbosjek obračunavao sa svojim žrtvama bio je uistinu monstruozan. Obično bi prerezao jednim ženama grlo, a nakon toga bi ih raspapao kao jarebice i složio izvađene organe poput jezive mrtve prirode.

- Majko Božja! - jeknuo je Vediščev i prekrižio se. Gubernator uzbuđeno izgovori:

- Kakve gadarije pripovijedate. I što, hulju ipak nisu pronašli?

- Nisu, ali od prosinca su karakteristična ubojstva prestala. Policija je došla do zaključka da je zločinac ili izvršio samoubojstvo ili je... napustio Englesku.

- I nema što drugo raditi nego doputovati k nama u Moskvu - skeptično odmahnu glavom upravitelj policije. - A ako je tako, onda je pronaći i uloviti tog engleskog razbojnika sitnica.

- Odakle vam to da je Englez? - okrenu se prema generalu Fandorin. - Sva su ubojstva počinjena u londonskim zabačenim ulicama gdje živi mnoštvo došljaka s europskog k-kontinenta, među njima i Rusi. Usput rečeno, engleska je policija sumnjala u prvom redu na imigrante liječnike.

- Zašto baš na liječnike? - zainteresirao se Ižicin.

- Pa zato što se odstranjivanje unutrašnjih organa žrtava uvijek obavljalo krajnje vješto, s izvrsnim poznavanjem anatomije i k tome najvjerojatnije kirurškim skalpelom. Londonska je policija bila posve uvjerena da je Jack Trbosjek liječnik ili student medicine.

Javni tužitelj Kozljatnikov podignu njegovani bijeli prst, bijesnu brilijantni prsten:

- Ali, odakle vama da je Andreičkinu ubio i raskomadao baš londonski Trbosjek? Kao da mi imamo malo svojih razbojnika! Nalokao se neki kujin sin do delirija i umislio da se bori protiv bijelih miševa. Ima takvih koliko hoćeš.

Koleški savjetnik uzdahnu, strpljivo odgovori:

- Fjodore Kalistratoviču, pročitali ste izvještaj sudskog liječnika. U deliriju se tako precizno ne preparira, i još "sječivom kirurške oštine". To je prvo. Isto kao u East Endu nema za zločine takve vrste uobičajenih tragova spolnog zlostavljanja. To je drugo. Najzlokobniji su pak tragovi krvavog poljupca na obrazu ubijene, i to je treće. Kod svih Trbosjekovih žrtava uvijek je bio prisutan taj krvavi pečat, na čelu, na obrazu, jedanput na sljepoočnici. Inspektor Jillson, od koga sam saznao tu pojedinost, nije bio sklon pridavati joj značenje, jer je Trbosjek imao više nego dovoljno hirova, i to kudikamo manje bezazlenih. No, iz malobrojnih podataka o manijakalnim ubojicama kojima raspolaže kriminalistika, poznato je kakvo značenje ti zločinci pridaju ritualu. U osnovi serijskih ubojstava s crtama manijakalnosti uvijek leži neka "ideja", koja tjera monstruma na višekratno usmrćivanje nepoznatih ljudi. Još sam u Londonu pokušavao objasniti voditeljima istrage da im je glavni zadatak odgonetnuti manijakovu "ideju". Ostalo je stvar istražiteljske tehnike. To što se tipične crte rituala Jacka Trbosjeka i našeg moskovskog zlikovca potpuno podudaraju ne ostavlja ni najmanju sumnju.

- Ipak je sve to previše neobično - odmahnu glavom general Jurovski. - Da je Jack Trbosjek nestao iz Londona i pojavio se u

drvarnici na Samotjoci... A osim toga, složit ćete se, zbog smrti nekakve prostitutke otkazati carev posjet...

Strpljenje Erasta Petroviča očito je bilo pri kraju, jer je prilično oštro rekao:

- Napominjem Vašoj Ekscelenciji da je slučaj Jacka Trbosjeka stajao položaja upravitelja londonske policije i samog ministra unutarnjih poslova, koji su p-predugo odbijali pridavati ubojstvima "nekakvih prostitutki" značenje koje zaslužuju. Čak i ako pretpostavimo da se u nas pojavio naš vlastiti, domaći Vanjka Trbosjek, to ništa ne olakšava. Kad je jednom okusio krv, više se neće zaustaviti. Zamislite kako bi bilo da nam za vrijeme posjeta Njegova Veličanstva ubojica ostavi novi dar poput današnjeg? I da se još ispostavi kako taj zločin nije prvi? Bio bi to krasan Uskrs u drevnoj prijestolnici.

Knez se preplašeno prekriži, a i general je stao rastezati zlatom opšiveni ovratnik.

- Pravo je čudo da smo danas uspjeli spriječiti glasine o toj strahoti.

- Koleški savjetnik zabrinuto prijede rukom po kicoški crnim brčićima.

- A i jesmo li?

Zavlada mrtva tišina.

- Kako hoćete, Vladime Andrejiču - progovori iza vrata Vediščevljeva glava - ali, ima on pravo. Pišite caru. Tako i tako, došlo je do neprilike. Na svoju štetu, poradi Vaše Carske sigurnosti najpokornije molim da ne dolazite k nama u Moskvu.

- O, Gospode - gubernatorov glas žalosno zadržti.

Ižicin ustane i, privrženo gledajući pretpostavljene, ponudi spasonosnu ideju:

- Presvijetli, a da se pozovemo na neviđenu poplavu? Tu je, kako se kaže, sam vladar nebeski kriv.

- Bravo, Pižicine, bravo - ozari se knez. - Pametna glava. Tako ću napisati. Samo da novinari ne nanjuše komadanje.

Istražni sudac svisoka pogleda Erasta Petroviča i sjedne, ali više ne kao prije, polovicom stražnjice na četvrtinu stolice, već slobodno, kao među sebi ravnima.

Ali, olakšanje koje se već odrazilo na licu Njegove Ekscelencije gotovo odmah je zamijenila snuždenost.

- Ne pomaže! Ipak će istina isplivati. Ako je Erast Petrovič rekao da ovaj zločin nije posljednji, znači da je tako. On rijetko griješi.

Fandorin baci prema gubernatoru naglašeno začuđen pogled i podignu gustu crnu obrvu: ah, tako, znači da ipak katkad griješim?

Tada upravitelj policije zadahta, s krivnjom obori glavu i reče basom:

- Ne znam je li posljednje ili nije, ali po svoj prilici nije ni prvo. Moja greška, Vladimire Andrejeviču, nisam tome pridavao važnost, nisam vas htio uznemirivati sitnicama. Današnje je ubojstvo izgledalo previše drsko, pa sam odlučio izvijestiti vas s obzirom na carev dolazak. No, sjećam se da su u posljednje vrijeme slučajevi zvjerskog ubijanja uličarki i skitnica možda i učestali. Za poklade su mi, čini mi se, javili da su u Seleznevskoj našli prosjakinju s trbuhom isječenim na komadiće. A prije toga na Suharevki su pronašli uličarku s izrezanom utrobom. Zbog prosjakinje nije ni provedena istraga, uzaludno je, a što se tiče uličarke, prosudili smo da ju je njezin svodnik rastrgao u pijanstvu. Zatvorili smo momka, dosad nije priznao, poriče.

- Ah, Antone Dmitrijeviču, pa kako to! - pljesnu rukama gubernator.

- Da se odmah provela istraga i pozvalo Erasta Petroviča, možda bismo već ulovili gada! I ne bismo moralo otkazati carev posjet!

- Tko je mogao znati, presvijetli, nije iz zle namjere. Znete i sami kakav je ovo grad, i ljudi su pokvareni, svaki Božji dan nešto naprave! Zar da zbog svake sitnice uznemirujem Vašu Ekscelenciju!

- gotovo plačnim glasom se stao opravdavati general i tražeći podršku pogledao je javnog tužitelja i istražnog suca, ali Kozljatnikov je gledao upravitelja policije namrgođeno, a Ižicin je prijekorno odmahnuo glavom: nije dobro.

Koleški savjetnik prekinu generalove žalopojke kratkim pitanjem:

- Gdje su trupla?

- Gdje bi bila, u Božedomki. Tamo pokapaju sve bludnice, skitnice i one bez isprava. Prvo ih, ako ima tragova nasilja, voze u policijsku mrtvačnicu k Jegoru Vilemoviču, a poslije ih odvuku na tamošnje groblje. Tako je uobičajeno.

- Treba izvršiti ekshumaciju - s grimasom gađenja reče Fandorin. - I to smjesta. Provjeriti po popisima mrtvačnice tko je od osoba ženskog spola u posljednje vrijeme, r-recimo od Nove godine,

primljen s tragovima nasilne smrti. I ekshumirati ih. Provjeriti sličnost mjesta zločina. Potražiti da nije bilo drugih sličnih slučajeva. Zemlja se još nije otopila, t-trupla bi morala biti u potpunosti sačuvana.

Javni tužitelj kimnu:

- Izdat ću zapovijedi. Pozabavite se time, Leontije Andrejeviču. - I smjerno upita. - A vi, Eraste Petroviču, hoćete li prisustvovati? Vrlo je poželjna i vaša suradnja.

Fandorin najednom problijedi - sjetio se nedavnog sramotnog napada mučnine. Malo se borio sa sobom i nije se svladao, iskazao je slabost:

- Poslat ću kao pomoć Leontiju Andrejeviču s-svog asistenta Tulipanova. Mislim da će to biti dovoljno.

* * *

Teški posao završavali su poslije osam sati navečer, već uz svjetlo baklji.

Na koncu je s neba crnog poput tinte zasipila hladna, jednolična kiša. Grobljanski krajolik, ionako žalostan, postao je toliko turoban da bi čovjek mogao upasti ničice u jedan od iskopanih grobova i zasuti se majčicom zemljom, samo da ne vidi te blatne lokve, razmekšale humke, naherene križeve.

Naređivao je Ižicin. Kopala su šestorica: dva spomenuta pozornika koja su ostavljena prilikom istrage kako se ne bi širio krug upućenih, dva iskusna žandara i dva božedomski grobara, bez kojih ipak nije moglo. Isprva su micali muljevito blato lopatama, a zatim, kad je željezo udaralo o neotopljenu zemlju, uzimali su pijuke. Čuvar groblja pokazivao je gdje kopati.

Prema popisu, od siječnja tekuće 1889. godine u policijskoj je mrtvačnici primljeno 14 ženskih trupala s napomenom "smrt od oštrih predmeta". Sada su pokojnice izvlačili iz bijednih grobova i vukli ih natrag u mrtvačnicu, gdje su ih pregledavali doktor Zaharov i njegov asistent Grumov, mladić sušičave vanjštine s jarećom bradicom, koja se činila kao da je prilijepljena, i slabašna, blejuća glasa koji se s njom dobro slagao.

Anisij Tulipanov zavirio je onamo jedanput i odlučio da više neće - bolje je na vjetru, na sumornoj travanjskoj kisici. No, nakon sat-dva, smrznuvši se na vlazi, a ujedno i otupjelih

osjeta, Anisij se opet sklonio u prosekturu, sjeo je u kutu na klupicu. Ondje ga je našao čuvar Pahomenko, sažalio se, odveo ga k sebi na čaj.

Sjajan je bio taj čuvar. Dobrodušno obrijano lice, od svijetlih, dječjih očiju prema sljepoočnicama pružaju se zrake veselih bora. Pahomenko je govorio lijepim narodnim jezikom, tako da se čovjek zanese, samo što je počesto ubacivao ukrajinske riječi.

- Za rad na groblju treba otvrdnulo srce - tiho je govorio, sažalno gledajući izmučenog Tulipanova. - Jer svaki se čovjek rastuži kad mu svaki dan pokazuju kako će završiti: gledaj, slugo Božji, i ti ćeš ovako istrnuti. Ali, milostiv je Gospodin, daje kopaču tvrdu kožu na dlanove, da ne oguli meso do kostiju, a onom tko se bavi ljudskim jadima srce prekriva tvrdom kožom. Da se srce ne oguli. I ti ćeš se, pajdo, naviknuti. Na početku si bio, vidio sam, skroz zelen, kao lopuh, a sad, evo, piješ čaj i jedeš pogačice. Nije to ništa, priviknut ćeš se. Jedi, samo jedi...

Sjedio je malo Anisij s Pahomenkom, koji je u svom životu na mnogo mjesta bio i mnogo toga vidio, slušao je njegovo staloženo pripovijedanje - o hodočašćima u sveta mjesta, o dobrim i zlim ljudima, i kao da mu se duša odmrznula, okrijepio se. Sad može i natrag, do crnih jama, drvenih lijesova, crnih pokrova.

Razgovorljivi čuvar, pučki filozof, dao je Anisiju ideju zbog koje mu se beskorisni boravak na groblju isplatio s kamatama.

A ispalo je ovako.

Predvečer, nakon sedam- sati, u mrtvačnicu su dovukli posljednje od četrnaest trupala. Čili lžicin, koji je prethodno odjenuo lovačke čizme i gumirani kaput s kapuljačom, pozvao je pokislog Anisija radi rezultata ekshumacije.

U prosekturi je Tulipanov stisnuo zube, srce je učvrstio tvrdom kožom i ništa, hodao je od stola do stola, gledao ružne pokojnice, slušao vještakov rezime.

- Ove tri ljepotice neka vuku natrag: broj dva, osam, deset - nemarno je pokazivao prstom Zaharov. - Sve su pobrkali. Ne žalite se meni. Ja seciram samo one na posebnoj kontroli, inače Grumov reže. Opet se druži s čašicom, zmija. U zaključku napiše što mu god padne na pamet.

- Što to govorite, Jegore Vilemoviču - uvrijeđeno zableja asistent s jarećom bradicom. - Ako si i priuštiti žestoko piće, to je samo malo, za bolje zdravlje i rastrojene živce. Griješite, zaista.

- Ma, idite - odmahne rukom grubi doktor i nastavi izlaganje. - Broj jedan, tri, sedam, dvanaest i trinaest također vas se ne tiču. Klasika: "nožem u bok" ili "po vratu". Čist posao, nikakvog izživljavanja. Dobro, i njih odvućite odavde. - Jegor Vilemovič zadimi jakim duhanom iz lule, srdačno potapša jezivu pomodrijelu ženetinu po rasporenom trbuhu. - A ovu Vasilisu Prekrasnu i još četvero ću ostaviti. Treba provjeriti koliko su precizno rezane, je li nož bio oštar i ostalo. Na prvi pogled usudit ću se pretpostaviti da su broj četiri i četrnaest djelo ruku našeg poznanika. Samo što se očito žurio ili ga je tko uplašio, zasmetao čovjeku da dovrši omiljeni posao.

Doktor se iskesi, ne odvajajući zube između kojih je stršala lula.

Anisij provjeri po popisu. Točno je: četvrta je prosjakinja Marja Kosa iz Male Trehsvjatske, četrnaesta prostitutka Zotova iz Svinjinske. Upravo one o kojima je govorio upravitelj policije.

Ižicin, neustrašiv čovjek, nije se zadovoljio vještakovim riječima, iz nekog je razloga krenuo provjeravati. Gotovo je zabadao nos u razjapljene rane, postavljao sitničava pitanja. Anisij je pozavidio na tolikoj pribranosti, zastidio se svoje nekorisnosti, ali nije mogao smisliti nikakav posao za sebe.

Izašao je na svjež zrak, gdje su pušili kopači.

- Što je, pajdo, nismo uzalud kopali? - upitao je Pahomenko. - Hoćemo li još kopati?

- A gdje još? - rado se odazva Anisij. - Već smo sve iskopali. Čudno je to. U cijeloj su Moskvi u tri mjeseca ubili samo desetak uličarki. A u novinama pišu da nam je grad opasan.

- Pih, desetak - frknu čuvar. - Nemojte reći. Ali, to su samo one s prezimenima. A one koje dovezu bez prezimena, njih stavljamo u jarak.

Anisij se tržnu:

- Koji jarak?

- Kako koji - začudi se Pahomenko. - Zar gospodin doktor nije rekao? Idemo, sam ćeš vidjeti.

Odveo je Anisija u najdalji dio groblja, pokazao mu dugačak jarak, tek toliko nasut zemljom.

- Ovo je travanjski. Tek smo počeli. A ovo je iz ožujka, tek je zakopan. - Pokazao je na izduženi humak. - Tamo je iz veljače, tamo siječanjski. A prije toga ne znam, jer još nisam tu radio. Ja tu služim od Bogojavljenja, otkad sam stigao a hodočašća u Optin samostan. Prije mene tu je bio neki Kuzma. Ja ga nisam vidio. Taj se Kuzma na Božić počastio bocom-dvije, izvrnuo se u otvoren grob i slomio vrat. Eto kakvu mu je smrt Gospodin namijenio. Ako si, slugo Božji, čuvao grobove, neka ti od groba i dode kraj. Voli se Gospodin našaliti s nama s groblja. Mi smo Mu kao pazikuće. Tako je naš grobar Tiska na...

- A pokapaju li mnogo bezimenih u jarke? - prekinu brbljavca Anisij, koji je odmah zaboravio i vlažne čizme i hladnoću.

- Prilično. Samo prošli mjesec skoro pa tuce, inače i više. Čovjek bez imena je kao pseto bez ogrlice. Odvučeš ga živoderu, nikog se ne tiče. Tko je ime izgubio, kao da i nije čovjek.

- A je li bilo među bezimenima i jako izrezanih? Čuvar žalosno iskrivi blago lice:

- A tko bi jadan to gledao? Dobro je ako crkvenjak iz crkve svetog Ivana vojnika izvergla molitvu, inače ponekad i ja, grešnik, otpjevam nešto. O, ljudi, ljudi...

Evo ti i istražnog suca za osobito važne slučajeve, evo ti i sitničavog čovjeka, zlorado pomisli Anisij. Takvu je okolnost propustio.

Mahnu čuvaru rukom: oprost, stari, posao. Pojuri trkom u grobljanski ured.

- Hajde, momci - zavika još izdaleka. - Još ima posla! Uzmite pijuke, lopate i svi ovamo!

Skočio je samo mlađahni Linjkov. Stariji pozornik Pribludko ostao je sjediti, a žandari su se čak okrenuli. Namahali su se, namučili na neuobičajenom, nedoličnom poslu, a opet, zapovjednik nije njihov, a nije ni baš ozbiljan. No, Tulipanov je osjećao da mora izvršiti dužnost pa ih je primorao da se pokrenu.

Kako se ispostavilo, nije ih primorao uzalud.

* * *

Sasvim kasno navečer, a moglo bi se reći i već noću, jer vrijeme je bilo blizu ponoći, sjedio je Tulipanov kod šefa u Maloj Nikitskoj (divna

kuća sa šest soba, nizozemskim kaljevim pećima, električnom rasvjetom, telefonom), večerao i grijao se grogom.

Grog je bio poseban, od japanske rakije sake, crnog vina i suhih šljiva, pripremljen po receptu istočnjaka Masahira Šibate, ili kraće Mase, Fandorinova sluge. Zapravo, ponašanjem i govorom Japanac nimalo nije sličio na slugu. Prema Erastu Petroviču vladao se neusiljeno, a Anisija uopće nije smatrao važnom osobom. Što se tiče fizičke obuke Tulipanov je bio Masin učenik i trpio je od strogog učitelja brojna poniženja, ismijavanja, pa čak i udarce, prikrivene učenjem japanskih borilačkih vještina. Koliko se god Anisij izvlačio, koliko god izbjegavao mrsku nevjerničku mudrost, sa šefom nije bilo rasprave. Naredio je Erast Petrovič da svlada jiu-jitsu pokrete, pa ih mora svladati, makar dobio batine. Samo što je Tulipanov bio slab sportaš, uspijevaio je samo dobivati batine.

- Ujutro radiš sto čučnjeva? - prijeteći upita Masa, kad je Anisij malo pojeo i porumenio od groga. - Udalas lukama po zerezu? Pokaži luke.

Tulipanov sakri ruke iza leđa, jer je bio lijen do tisuću puta dnevno udarati njima po "zerezu", specijalnom željeznom štapu, a i boli ga, osim toga. Tvrda koža na rubovima dlanova nikako se nije pojavljivala, i Masa je zbog toga silno grdio Anisija.

- Jeste li pojeli? Sad možete i izvijestiti Erasta Petroviča o poslu - dopusti Angelina i pospremi pribor sa stola, ostavi samo srebrni vrč s grogom i čaše.

Lijepa je Angelina, prava divota: svijetlosmeđa kosa spletena u bujnu pletenicu složenu na zatiljku poput bujnog pereca, lice čisto, bijelo, velike sive oči gledaju ozbiljno, i kao da se nekakvo svjetlo iz njih izlijeva na okolni svijet. Posebna žena, takva se ne sreće često. Tulipanova, kržljavca klempavih ušiju, takva labudica nikad u životu ne bi pogledala. Erast Petrovič u svakom je smislu itekakav kavalir, i žene ga vole. Za tri godine, koliko je Tulipanov bio asistent, već je nekoliko ljubavnica, jedna ljepša od druge, vladalo kućom u Maloj Nikitskoj i nestalo, ali tako jednostavne, vedre, čiste poput Angeline još nije bilo. Bilo bi lijepo da se dulje zadrži. A još bolje da ostane zauvijek.

- Zahvaljujem, Angelina Samsonovna - reče Anisij, prateći pogledom njezinu vitku, visoku figuru.

Princeza, baš kao princeza, iako običnog malograđanskog podrijetla. I vječno su kod šefa ili princeze ili kraljice. Čemu se čuditi, takav je to čovjek.

Angelina Krašeninikova pojavila se u Maloj Nikitskoj prije godinu dana. Pomogao joj je, sirotici, Erast Petrovič u jednom teškom slučaju, pa se zbližila s njim. Očito je htjela zahvaliti kako je znala, a osim ljubavi ništa nije imala. Sad uopće nije jasno kako su prije bez nje živjeli. Ugodno je postalo u momačkom stanu koleškog savjetnika, toplo, prisno. Anisij je i ranije volio ondje boraviti, a sad pogotovo. I šef kao da je postao mekši, dobrodušniji, otkako je Angelina tu. To mu koristi.

- Dobro, Tulipanove. Siti ste, pijani, s-sad recite što ste s lžicinom iskopali.

Erast Petrovič izgledao je neuobičajeno smeteno. - stidi se, shvati Tulipanov, što nije išao na ekshumaciju, poslao je mene. Anisiju je samo drago što je konačno i on jednom dobro poslužio i spasio obožavanog šefa od suvišnih šokova.

Treba reći i to da ga je šef obasuo dobročinstvima sa svih strana: osiguran mu je državni stan, pristojna plaća, zanimljiv posao. Najveći, neotplativi dug je za sestru Sonjku, sirotu slaboumnicu. Mir je u Anisijevoj duši zbog nje, zato što je on na poslu, a Sonjku paze, miluju, hrane. Fandorinova sobarica Palaška je voli, tetoši. Sad je počela i živjeti kod Tulipanovih. Svrati na sat-dva kako bi pomogla Angelini u kućanstvu, pa natrag k Šonji. Jer Tulipanov stanuje u blizini, u Granatnoj ulici.

Anisij je započeo izvještaj mirno, izdaleka:

- Jegor Vilemovič otkrio je na dvije pokojnice jasne znakove posmrtnog izživljavanja. Prosjakinji Marji Kosoju, koja je poginula pod nerazjašnjenim okolnostima 11. veljače, prerezano je grlo, trbušna je šupljina otvorena, nedostaje jetra. Djevojci lakog vladanja Aleksandri Zotovoj, ubijenoj 5. veljače (krivac je navodno svodnik Dzapojev), također je presječeno grlo i izrezana utroba. Još je jedna u pitanju, Romkinja Marfa Zemčužnikova, ubijena 10. ožujka: grlo joj je čitavo, trbuh razrezan uzduž i poprijeko, ali svi su organi na svom mjestu.

Tad Anisij slučajno skrenu pogled i zbuni se. Na vratima je, prislonivši ruku na visoke grudi, stajala Angelina i i gledala ga očima iskolačenim od užasa.

- Gospode - prekrižila se - o kakvim to užasima govorite, Anisije Pitimiroviču?

Šef se nezadovoljno osvrnu:

- Gelja, idi u svoju sobu. To nije za t-tvoje uši. Tulipanov i ja radimo.

Ljepotica poslušno ode, a Anisij prijekorno pogleda šefa. Kako god bilo, Eraste Petroviču, ali trebalo bi to blaže. Angelina Samsonovna, naravno, nije plave krvi, nije vam par, a bogami može zasjeniti svaku plemkinju starog roda. Drugi bi takav biser uzeo za zakonitu suprugu, ne bi se ustručavao. Štoviše, to bi smatrao srećom.

No, naglas ništa nije rekao, nije se usudio.

- Tragovi spolnog odnosa? - usredotočeno upita šef, ne pridavši značenje Tulipanovljevoj mimici.

- Jegoru Vilemoviču bilo je teško odrediti. Iako je zemlja smrznuta, ipak je prošlo vremena. Ali, glavno je nešto drugo!

Anisij načini efektnu stanku i prijeđe na osnovno.

Rekao je kako su po njegovu nalogu otkopali takozvane "jarke", zajedničke grobnice za bezimene pokojnike. Ukupno je pregledano više od sedamdeset mrtvaca. Na devet trupala, pri čemu je jedno muško, ima nesumnjivih tragova okrutnosti. Prizor je sličan nedavnom: netko tko se dobro razumije u anatomiju i raspolaže kirurškim instrumentom prilično se uživljavao nad tijelima.

- Najznačajnije je, šefe, to što su tri unakažena trupla izvučena iz prošlogodišnjih jaraka! - izvijesti Anisij i skromno doda. - Naredio sam da se za svaki slučaj otkopaju jarci iz studenog i prosinca.

Erast Petrovič slušao je pomoćnika vrlo pozorno, a sad je čak sa stolice skočio:

- Kako iz studenog, kako iz prosinca! To je nevjerovatno!

- I ja sam se uzbudio. Kakva je ta naša policija, ha? Toliko mjeseci takva zvijer operira po Moskvi, a o tome ni traga ni glasa! Ako je ubijen otpadnik društva, to se policije ne tiče, zakopaju ga i doviđenja. Kako hoćete, šefe, ali ja bih na vašem mjestu izribao i Jurovskog i Ejhmana.

Ali, šef se malo previše uzrujao. Brzo se ushodao gore-dolje po sobi, promrmljao:

- Nemoguće da je u p-prosinca, a u studenom pogotovo! U to je vrijeme još uvijek bio u Londonu!

Tulipanov zatrepta, ne shvaćajući kakve veze s tim ima London - Erast Petrovič još ga nije stigao upoznati s verzijom o Trbosjeku.

Pocrvenjevši, Fandorin se sjeti kako je nedavno uvrijeđeno pogledao kneza Dolgorukoja kad je ovaj rekao da službenik za posebne zadatke rijetko griješi.

Ispada da griješite, Eraste Petroviču, itekako griješite.

* * *

Donijeta je odluka provedena. da je tako brzo provedem u život pomogla mi je Božja providnost, ništa drugo.

Cijeli me dan ispunjavao osjećaj ushita i neranjivosti - nakon jučerašnje ekstaze.

Kiša i blato, danju je bilo mnogo posla, a o umoru nema ni govora. Duša pjeva, žudi za prostorom, luta okolnim ulicama i pustarama.

Ponovno večer. Idem Protopopovskom prema Kalančevki. Ondje stoji neka žena, seljanka, pogađa se s kočijašem. Nije se pogodila, kola su otišla, a ona stoji, smeteno tapka na mjestu. Gledam, ima golem, nadut trbuh. Trudna je, i to sedmi mjesec, nikako ne manje. Odmah mi je srce stalo udarati: evo, samo mi ide u ruke.

Prilazim bliže, sve se slaže. Upravo onakva kakvu trebam. Prljava, debele njuške. Ispale obrve i trepavice - očito, sifilis. Teško je zamisliti stvorenje udaljenije od pojma Ljepote.

Počinjem govoriti. Stigla je sa sela posjetiti muža. On je zanatlija u Arsenalu.

Sve ispada smiješno jednostavno. Kažem da je Arsenal blizu, obećajem da ću je otpratiti. Ona se ne boji, jer danas sam žena. Vodim je kroz pustare prema ribnjaku Imerovske vrtlarije. Ondje je mrak i nema nikoga. Dok hodamo, žena mi se žali kako je težak život na selu. Talim je.

Dovodim je na obalu, kažem joj da se ne boji, da je čeka radost. Ona tupo gleda. Umire šutke, samo uz šištanje zraka iz grla i kloktanje krvi.

Ne mogu izdržati da otvorim bisernu školjku pa ne čekam da grčevi prestanu.

Jao, čeka me razočaranje. Kad od slatke nestrpljivosti drhtavim rukama otvaram zarezanu maternicu obuzima me gađenje. Živi je

zametak nakazan i nimalo ne sliči na biser. Izgleda baš kao male rugobe u staklenkama sformalinom na katedri profesora Linza: isti mali vampir. Miče se, zijeva mišjim ustašcima. S gnušanjem ga bacam u stranu.

Zaključak: čovjek, kao i cvijet, mora sazrijeti kako bi postao lijepim. Sad mi je jasno zašto mi se djeca nikad nisu činila lijepom - patuljci s neproporcionalno velikom glavom i nerazvijenim reproduktivnim sustavom.

Moskovski su se detektivi pokrenuli - jučerašnja dekoracija napokon je obavijestila policiju o mom dolasku. Smiješno. Ja sam lukaviji i jači, nikad me neće otkriti. "Kakav glumac propada", rekao je Neron. To vrijedi za mene.

No, truplo žene i njezina mišića utapam u ribnjaku. Nema potrebe za izazivanjem, a i nemam se čime pohvaliti, nije ispala vrijedna dekoracija.

"Posirka"

5. travnja, Velika srijeda, jutro

Rano ujutro Erast Petrovič se zatvorio u radnu sobu kako bi razmišljao, a Tulipanov je opet otišao u Božedomku, otvoriti listopadski i rujanski jarak. Sam je to predložio. Treba utvrditi kad je moskovski ubojica započeo svoj posao. Sef se nije protivio. Zašto ne, rekao je, idite, a u mislima je bio negdje daleko - izvodi zaključke.

Posao se pokazao neugodnim, neusporedivo gorim nego jučer. Trupla pokopana prije hladnoće veoma su se raspala i čovjek ih nikako nije mogao gledati, a pogotovo udisati okuženi zrak. I Anisij je povratio nekoliko puta, nije izdržao.

- Vidiš - slabašno se osmjehnuo čuvaru - nikako da otvrdnem...

- Ima i onih koji nikad ne otvrdnu - odvrati ovaj, susoječajno kimajući. - Takvima je najteže živjeti. Ali, zato ih dragi Bog više voli. Evo, pajdo, popij si mog likera...

Sjeo je Anisij na klupicu, popio travaricu, brbljao s grobljanskim filozofom o ovom i onom, poslušao njegove priče, pripovijedao o svom životu, malo mu se duša smekšala pa se opet vratio kopanju jarka.

Ali, uzalud sve - nisu pronašli ništa korisno za istragu u starim jarcima.

Zaharov zajedljivo reče:

- Tko nema u glavi ima u nogama, i bilo bi dobro da je tako samo s vama, Tulipanove. Ne bojite se da će vas žandari slučajno očešati pijukom po zatiljku? A ja ću u zaključku napisati sve po propisima: preminuo je gubernijski tajnik sam - spotaknuo se i glavom udario o kamen. I Grumov će posvjedočiti. Dojadili ste nam dozlaboga s vašim crkotinama. Zar ne, Grumove?

Sušičavi asistent iskesi žute zube, obrisa zamrljanom rukavicom kvrgavo čelo. Pojasni: -Jegor Vilemovič se šali.

No, to je još u redu, doktor je ciničan, grub, čovjek. Boli ga što je morao otrpjeti podsmijeh od odvratnog lžicina.

Uvaženi je istražni sudac banuo na groblje prije svanuća, nekako je nanjušio Tulipanovljevo traganje. Isprva je bio uzrujan zato što se

istraga kreće bez njegova sudjelovanja, a poslije se umirio, osokolio se.

- Možda - kaže - Fandorin i vi imate još koju genijalnu ideju? Želite li pročeprkati po smetlištima dok ja vodim istragu?

I ode, sitna duša, pobjednički se smijuljeći.

* * *

Uglavnom, vratio se Tulipanov u Malu Nikitsku praznih ruku. Tromo se uspeo na trijem, pozvonio na električno zvono.

Otvori Masa. U bijelom gimnastičkom odijelu s crnim pojasom, na čelu mu povez s hijeroglifom "gorljivost".

- Dobal dan, Turi-san. Idemo vježbati budo.

Kakav budo kad od umora i neraspoloženja padaš s nogu.

- Imam hitne vijesti za šefa - pokušao je biti lukav Anisij, ali Masu ne možeš prevariti. Pokazao je prstom na Tulipanovljeve klempave uši i odlučno rekao:

- Kad imas hitne vijesti, oko ti je izbureno i usi crvene, a sad ti je oko maro i usi skloz bijere. Skidaj kaput, izuvaj cipere, oblaci hlače i haretak. Trčat cemo i vikati.

Katkad bi se za Anisija zauzela Angelina, samo je ona mogla odbiti pritisak vražjeg Japanca, ali svijetlooke gazdarice nije bilo na vidiku, pa je tiranin primorao sirotog Tulipanova da se preodjene u gimnastički kostim, i to u predsoblju.

Izašli su na dvorište. Zimogrozno poskakujući s noge na nogu - zemlja je hladna - Anisij je zamahao rukama, proderao se "o-osu!", jačajući pranu, a zatim je počelo ismijavanje. Masa mu je skočio straga na ramena i naredio mu da trči u krug po dvorištu. Japanac je bio nevelika rasta, ali čvrst, nabijen, i imao je 73 kilograma, nikako ne manje. Tulipanov je nekako otrčao dva kruga pa se počeo spoticati. A mučitelj mu na uho ponavlja:

- *Gaman! Gaman!*

Njegova omiljena riječ. Znači "ustrajnost".

Anisij je imao *gamana* za još dva kruga, a nakon toga se srušio. Ne bez zadnjih misli - točno ispred velike blatnjave lokve, kako bi pogani idol preletio preko njega i malo se okupao. Masa je doista preletio preko njega, ali nije pljusnuo u lokvu, samo je umočio ruke. Odbacio

se elastičnim prstima, napravio u zraku nemoguć salto i prizemljio se na noge s druge strane vodene prepreke.

Beznadno je odmahnuo okruglom tikvom:

- U ledu, idi, peli se.

Anisija kao da je vjetar odnio s dvorišta.

Izvještaj pomoćnika (koji je sprao blato, preodjenuo se i počeošljao) Fandorin je saslušao u svojoj radnoj sobi, po čijim su zidovima bile povješane japanske gravire, oružje i gimnastički rekviziti. Bez obzira na poslijepodnevi sat, koleški savjetnik bio je još uvijek u ogrtaču. Nedostatak rezultata nimalo ga nije uzrujao, već prije čak obradovao. Uglavnom, nije bio osobito iznenađen.

Kad je asistent ušutio, Erast Petrovič prošao je kroz sobu, igrajući se omiljenom brojanicom od nefrita, i izgovorio rečenicu od koje se Anisiju uvijek slatko stezalo srce:

- Dakle, hajdemo p-promisliti.

Šef škljocnu zelenom kamenom kuglicom, zanjihla rese ogrtača.

- Nemojte misliti da ste se do groblja provozali uzalud - počeo je.

S jedne je strane to bilo ugodno čuti, a s druge se riječ "provozali" u odnosu na jutarnje kušnje učinila Anisiju ne posve točnom.

- Radi sigurnosti trebali smo se uvjeriti da prije studenog nije bilo slučajeva k-komadanja žrtava. Vaša jučerašnja vijest da su dva izrezana trupla pronađena u zajedničkoj prosinačkoj grobnici i jedno u grobnici iz studenog isprva me primorala da posumnjam u verziju o Trbosjekovoj selidbi u Moskvu.

Tulipanov kimnu, budući da je dan prije bio iscrpno upućen u krvavu priču o britanskom čudovištu.

- Međutim, danas, kad sam ponovno p-pregledao svoje londonske bilješke, došao sam do zaključka da od te hipoteze ne treba odustati. Želite li znati zašto?

Anisij opet kimnu, vrlo dobro znajući da je sada njegov posao šutjeti i ne smetati.

- Izvolite.

Šef uzme sa stola blok.

- Posljednje ubojstvo pripisano ozloglašenom Jacku dogodilo se 20. prosinca u Poplar High Streetu. Naš moskovski Jack dotad je već isporučivao svoju jezivu r-robu u Božedomku, što tobože isključuje

mogućnost da su engleski i ruski zlikovac jedna osoba. Međutim, prostitutki Rose Mylett, ubijenoj u Poplar High Streetu, grlo nije bilo prerezano i uopće nije bilo tragova izživljavanja uobičajenih za Jacka. Policija je zaključila da su ubojicu uplašili kasni prolaznici. Ja sam, u svjetlu jučerašnjih otkrića, spreman pretpostaviti da Trbosjek uopće nije imao v-veze s tom smrću. Možda je tu Mylettovu ubio netko drugi, a zbog sveopće hysterije, koja je zahvatila London nakon prethodnog ubojstva, novo je ubojstvo pripisano istom manijaku. Sad o prethodnom ubojstvu, koje se dogodilo 9. studenog.

Fandorin okrenu stranicu.

- To je nesumnjivo Jackovo djelo. Prostitutka Mary Jane Kelly pronađena je u svojoj sobi u Dorset Streetu, gdje je obično primala m-mušterije. Grlo je prerezano, grudi odsječene, meko tkivo s bedara skinuto, unutrašnji organi uredno razmješteni na krevetu, želudac otvoren; postoji pretpostavka da se ubojica hranio njegovim sadržajem.

Anisiju se opet smuča, kao nedavno na groblju.

- Na sljepoočnici krvavi otisak usana, poznat nam s Andreičkine...

Tu Erast Petrovič prekinu svoja razmišljanja, jer je u radnu sobu ušla Angelina: u sivoj, neuglednoj haljini, s crnim rupcem, na čelo su joj padali svijetlosmeđi pramenovi - očito ih je izvukao svježiji vjetar. Svakako se odijevala šefova prijateljica, katkad i kao dama, ali više je voljela jednostavnu odjeću, rusku, poput današnje.

- Radite? Smetam? - upitala je, umorno se smiješeći. Tulipanov skoči i požuri se reći šefa:

- Ma što vam je, Angelina Samsonovna, vrlo nam je drago.

- Da, da - kimnu Fandorin. - Dolaziš iz bolnice? Ljepotica skinu s ramena rubac, pričvrsti neposlušnu kosu.

- Danas je bilo zanimljivo. Doktor Blum učio nas je rezati čireve. Ispada da to uopće nije teško.

Anisij je znao da Angelina, čista duša, odlazi u Strobinderovsku kliniku u Mamonovoj ulici kako bi olakšavala muke onima koji pate. Isprva im je nosila darove, čitala im Bibliju, a zatim joj se to učinilo premalo. Htjela je biti uistinu korisna, školovati se za bolničarku. Erast Petrovič ju je odgovarao, ali Angelina je ostajala pri svome.

Sveta žena, na takvima počiva sva Rusija: molitva, pomoć bližnjima i srce puno ljubavi. Čini se da živi u grijehu, ali ne lijepi se za nju

nečist. A i nije ona kriva što je dospjela među nevjenčane žene, ponovno se, po tko zna koji put, Anisij naljutio na šefa.

Fandorin se namršti:

- Ti si rezala č-čireve?

- Da - radosno se osmjehnu ona. - Dvema prosjakinjama. Danas je srijeda, dan besplatnih prijema. Nemojte misliti, Eraste Petroviču, dobro mi je išlo, i doktor me pohvalio. Mnogo toga ja mogu. A kasnije sam tim staricama čitala "Knjigu o Jobu", za duševnu okrepu.

- Bolje da si im dala novac - zlovoljno će Erast Petrovič. - Tvoja knjiga i tvoje brige im ne trebaju.

- Novac sam dala, svakoj po pola rublja. A te su brige potrebnije meni nego njima. Previše sretno živimo, Eraste Petroviču. Sram me je zbog toga. Sreća je dobra, ali grijeh je u sreći zaboraviti na nesretne. Pomaži im, gledaj njihove rane i sjeti se da je tvoja sreća dar Božji, rijetko je tko na svijetu dobiva. Zna li zašto se oko palača i hramova gura toliko prosjaka i sirotinje?

- Jasno je zašto. Tamo više d-daju.

- Ne, siromašni daju više od bogatih. To Gospodin sretnicima pokazuje nesretne: sjetite se da u svijetu ima mnogo patnje i ne odričite je se.

Erast Petrovič je uzdahnuo i nije odgovorio ljubavnici. Očito, nije se snašao. Okrenuo se prema Anisiju, zatresao brojanicu.

- N-nastavimo. Dakle, polazim od toga da je posljednji engleski zločin Jacka Trbosjeka bilo ubojstvo Mary Jane Kelly, počinjeno 9. studenog, a sa slučajem od 20. prosinca on nema veze. 9. studenog po ruskom je kalendaru još uvijek kraj listopada, tako da je Trbosjek imao dovoljno vremena preseliti se u Moskvu i napuniti ž-žrtvama svoje nastrane mašte jarak iz studenog u Božedomki. Slažete li se?

Anisij kimnu.

- Je li v-velika vjerojatnost da su se u Europi istodobno pojavila dva manijaka koja djeluju po potpuno jednakom scenariju koji se podudara u tančine?

Anisij odmahnu glavom.

- Onda idemo na posljednje pitanje, prije nego što se bacimo na posao. Je li d-dovoljna mala upravo spomenuta vjerojatnost da se u cijelosti usredotočimo na osnovnu verziju?

Tulipanov je dvaput kimnuo tako energično da su mu se zanjihale čuvene uši.

Anisij zadrži dah, znajući da će se sad pred njegovim očima dogoditi čudo: iz ničega, iz magle i mraka, nastat će logična verzija - s metodikom istrage, planom istražnog djelovanja, a možda i s konkretnim sumnjivcima.

- Rezimirajmo. Jack Trbosjek, iz nekog zasad nepoznatog razloga, preselio se u Moskvu i vrlo se odlučno bacio na istrebljivanje ovdašnjih prostitutki i prosjakinja. To je prvo. - Radi veće uvjerljivosti šef škljocnu brojanicom. - Stigao je ovamo u studenom prošle godine. To je drugo (škljocaj!). Svih posljednjih mjeseci bio je u gradu, a ako je i odlazio, to je bilo nakratko. To je treće (škljocaj!). Liječnik je ili je studirao medicinu, jer ima kirurški instrument, zna se njime s-sluziti i iskusan je u obdukcijama. To je četvrto.

Posljednji škljocaj, i šef spremi brojanicu u džep ogrtača, što je potvrđivalo prijelaz istrage iz teoretske faze u praktičnu.

- Kao što vidite, Tulipanove, zadatak se ne čini toliko teškim. Anisij zasad to nije uviđao pa se suzdržao od kimanja.

- Kako to - začudi se Erast Petrovič. - Dovoljno je provjeriti one koji su stigli u tom razdoblju iz Engleske u Rusiju i naselili se u Moskvi. I to ne sve, nego samo one koji su na ovaj ili onaj način povezani ili su prije bili povezani s medicinom. T-to je sve. Iznenadit ćete se kad saznate kako je uzak krug potrage.

Kako je to zapravo jednostavno! Moskva nije Peterburg, koliko je liječnika moglo stići ovamo iz Engleske u studenom?

- Dakle, provjerimo što prije prijave pridošlica u svim policijskim postajama! - Anisij skoči, spreman smjesta se primiti posla. - Samo dvadeset četiri upita! Pronaći ćemo golupčića u upisnim knjigama!

Iako je propustila početak govora Erasta Petroviča, Angelina je ostatak vrlo pažljivo slušala te postavila razborito pitanje:

- A, ako je taj vaš zločinac stigao i nije se javio policiji?

- To je slabo vjerojatno - odvrati šef. - Radi se o ozbiljnom čovjeku koji dugo živi na jednome mjestu, s-slobodno putuje po Europi. Zašto bi bez razloga riskirao, kršeći zakonske propise? On nije politički terorist, nije odbjegli robijaš, nego manijak. Kod manijaka sva agresivnost ide na njihovu bolesnu "ideju", za ostalo ništa ne ostaje. Obično su to tihi, neprimjetni ljudi, nikad ne bi pomislio da im je u

glavi pravi pakao... Sjednite, Tulipanove. Ne treba nikamo trčati. Što mislite, čime sam se ja bavio cijelo jutro dok ste vi uznemirivali p-pokojnike?

Uzeo je sa stola nekoliko listova ispisanih službenim pisarskim rukopisom.

- Telefonirao sam načelnicima p-policijskih rajona i zatražio da mi dostave podatke o svima koji su stigli u Moskvu ravno iz Engleske ili preko usputnih s-stanica. Za svaki sam slučaj uzeo i prosinac, a ne samo studeni, radi predostrožnosti: možda je Rose Mylett ipak ubio naš Trbosjek, a vaše otkriće iz studenog je, s druge strane, djelo nekog domaćeg zlikovca. Teško je d-donijeti točan patologoanatomski zaključak o tijelu koje je proležalo u zemlji, makar i smrznutoj, cijelih pet mjeseci. No, dva prosinačka trupla već su ozbiljna.

- To je logično - složi se Anisij. - Pokojnica iz studenog zaista nije bila baš... Jegor Vilemovič čak se nije htio baktati s njom, kaže da je to profanacija. Zemlja se u studenom još nije dovoljno smrznula, pa je truplo natrulo. Oh, oprostite, Angelina Samsonovna! - uplaši se Tulipanov suvišnjog naturalizma, ali, čini se, bez razloga; Angelina se nije spremala pasti u nesvijest, njezine sive oči gledale su i dalje ozbiljno i pozorno.

- Eto vidite. No, čak i u d-dva mjeseca k nama je iz Engleske stiglo trideset devet ljudi, uključujući među njima Angelinu Samsonovnu i mene. Ali, nas, uz vaše dopuštenje, neću r-računati. - Erast Petrovič se nasmiješi. - Od ostalih je dvadeset troje kratko boravilo u Moskvi pa nas stoga ne zanimaju. Preostaje ih četrnaest, od kojih veze s medicinom ima samo troje.

- Aha! - grabežljivo viknu Anisij.

- Naravno, prvi mi je p-privukao pozornost doktor medicine George Seville Lindsay. Na njega, kao i na sve strance, potajno pazi Zandarmerijska uprava, tako da uopće nije bilo teško dobiti podatke. Nažalost, mister Lindsay nam ne odgovara. Ispostavilo se da je prije dolaska u Rusiju boravio u domovini samo mjesec i pol. Prije je s-služio u Indiji, daleko od londonskog East Enda. Dobio je mjesto u Ekaterininskoj bolnici, zato je i stigao ovamo. Preostaje dvoje, oboje Rusi. Muškarac i žena.

- Žena takvo nešto nije mogla učiniti - odlučno će Angelina.

- I među nama ima svakakvih čudovišta, ali za komadanje trbuha potrebna je velika snaga. A i mi žene ne volimo krv.

- Tu je riječ o posebnom stvorenju, koje ne slični na obične ljude - odvratila joj Fandorin. - To nije ni muškarac ni žena, nego nešto poput t-trećeg spola, ili pučki rečeno, nečovjek. Žene nipošto ne treba isključiti. Među njima ima i fizički snažnih. Da ne g-govorim kako uz određeno iskustvo u radu sa skalpelom nije ni potrebna osobita snaga. Evo, na primjer - zavirio je u list.

- Primalja Jelizaveta Andrejevna Nesvicka, 28 godina, neudana, stigla je iz Engleske preko Peterburga 19. studenog. Neobična osoba. Sa sedamnaest godina zbog politike je odsjedila d-dvije godine u tamnici, zatim je deportirana u Arhangelsku guberniju. P-pobjegla je u inozemstvo, završila medicinski fakultet pri Edinburškom sveučilištu. Tražila je dopuštenje da se vrati u domovinu. Vratila se. Njezinu molbu da joj se prizna medicinska diploma razmatra Ministarstvo unutarnjih poslova, a Nesvicka se zasad zaposlila kao primalja u novootvorenoj Morozovskoj ginekološkoj bolnici. Pod tajnim je policijskim nadzorom. Prema obavještajnim podacima, usprkos nepotvrđenom liječničkom zvanju, prima siromašne pacijente. Bolnička uprava gleda joj kroz prste i čak je krišom potiče; malo je tko voljan gnjaviti se sa sirotinjom. To su podaci o Nesvickoj kojima raspolažemo.

- U vrijeme Trbosjekovih londonskih zločina bila je u Engleskoj, to je prvo - stao je rezimirati Tulipanov. - U vrijeme moskovskih zločina bila je u Moskvi, to je drugo. Ima medicinsko iskustvo, to je treće. Po svemu sudeći, radi se o specifičnoj osobi, nimalo ženskog kova, to je četvrto. Nipošto ne smijemo prestati računati na Nesvicku.

- Upravo tako. A osim t-toga, nemojmo zaboraviti da i u londonskim ubojstvima i u ubojstvu Andreičkine nema tragova spolnog odnosa, koji su uobičajeni kad je manijak muškarac.

- A tko je drugi? - upita Angelina.

- Ivan Rodionovič Stenič. Trideset godina, b-bivši student medicinskog fakulteta pri Moskovskom carskom sveučilištu. Prije sedam godina isključen je "zbog nemoralnosti". Vrag zna o čemu se radilo, ali čini se da odgovara našem profilu. Promijenio je nekoliko zanimanja, liječio se od d-duševne bolesti, putovao po Europi. U

Rusiju je stigao iz Engleske, 11. studenog. Od Nove godine radi kao bolničar u duševnoj bolnici "Ublaži moje patnje".

Tulipanov udari dlanom po stolu:

- Vraški sumnjiv!

- Dakle, imamo d-dvoje sumnjivaca. Ako oboje nemaju veze sa slučajem, pozabavit ćemo se varijantom koju je predložila Angelina Samsonovna: da je Jack Trbosjek stigao u Moskvu izbjegavši policijsko oko. I tek kad se uvjerimo da je i to isključeno odbacit ćemo osnovnu verziju i početi tražiti domaćeg Vanju Trbosjeka, koji nikad u životu nije bio u East Endu. Slažete li se?

- Da, samo što je to baš Jack, a ne nikakav Vanja - uvjereni će Anisij. - Sve se podudara.

- Kime se želite pozabaviti, Tulipanove, bolničarom ili primaljom? - upita šef. - Dajem vam pravo izbora kao mučeniku ekshumacije.

- Budući da taj Stenič radi u psihijatrijskoj bolnici, imam odličnu izliku da se upoznam s njim: Sonjku - iznese Anisij razmišljanje koje se činilo posve razboritim, ali na koje ga nije toliko navela hladna logika, koliko zanos: ipak se radi o muškarcu, i to još duševno bolesnom, veći su izgledi da je on Trbosjek nego odbjegla revolucionarka.

- No, dobro - nasmiješi se Erast Petrovič. - Idite u Lefortovo, a ja ću na Devičje Polje, k Nesvickoj.

Međutim, i bivšim studentom i primaljom morao se pozabaviti Anisij, jer se baš u taj čas oglasilo zvono na vratima. Ušao je Masa, izvijestio:

- Posta.

I precizirao, sa zadovoljstvom izgovarajući tešku, zvučnu riječ:

- Posirka.

"Posirka" nije bila velika. Na sivom papiru za pakiranje skakutavim, nemarnim rukopisom razvučeno je pisalo: "Njegovu visokoblagođu koleškom savjetniku Fandorinu na ruke. Žurno i strogo povjerljivo."

Tulipanov se zainteresirao, ali šef nije odmah razmotao pošiljku.

- Poštar ju je d-donio? Adresa nije napisana.

- Ne, neki krinac. Dao i pobjegao. Da ga urovim? - uznemiri se Masa.

- Ako je pobjegao, nećeš ga u-uloviti.

Ispod omota pokazala se baršunasta kutija svezana crvenom atlasnom vrpcom. U kutiji okrugla lakirana pudrijera. U pudrijeri, na salveti, nešto žuto, reljefno. Anisiju se u prvi mah učinilo da je to brezovka, šumska gljiva. Pogledao je bolje - i jeknuo.

Ljudsko uho.

* * *

Moskvom su počele kružiti glasine.

Navodno se u gradu pojavio vukodlak. Čim neka žena noću pomoli nos iz kuće, evo odmah vukodlaka. Šulja se tiho, iza plotu mu sijeva crveno oko, i ne izgovori li se na vrijeme sveta molitva, to je kraj za kršćansku dušu - iskače i odmah zubima za vrat, a nakon toga trbuh kida na komade, ždere drob. I tobože je taj vukodlak rastrgao već bezbroj žena, ali vlasti to kriju od naroda zato što se boje cara.

Tako su danas govorili na Suharevskom sajmu.

To govore o meni, ja sam vukodlak koji se pojavio među njima. Smiješno. Takvi poput mene se ne "pojavljuju", njih šalju sa strašnom ili radosnom viješću. Mene su, moskovski građani, k vama poslali s radosnom.

Ružni grade i ružni ljudi, ja ću vas učiniti divnima. Sve neću moći, ne zamjerite. Nemam dovoljno snage. Ali, mnoge, mnoge.

Ja vas volim sa svim vašim gadostima i izopačenostima. Želim vam dobro. Imam dovoljno ljubavi za sve. Vidim Ljepotu pod ušivenom odjećom, pod krastama neopranog tijela, pod šugom i osipom. Ja sam vaš spasitelj, ja sam vaša spasiteljica. Ja sam vam brat i sestra, otac i majka, muž i žena. Ja sam i žena i muškarac. Ja sam androgin, ja sam onaj divni predak čovječanstva koji je imao obilježja oba spola. Kasnije su se androgini razdvojili na dvije polovice, mušku i žensku, i pojavili su se ljudi - nesretni, daleki od savršenstva, koji pate od usamljenosti.

Ja sam vaša polovica koja nedostaje. Ništa me neće spriječiti da se sjedinim s onima od vas koje odaberem.

Gospodin mi je dao pamet, lukavost, moć predviđanja i neranjivost. Tupavi, grubi, pepeljastosivi ljudi lovili su androgina u Londonu, čak ni ne pokušavši shvatiti što znače poslanice koje on šalje svijetu.

Isprva su me zabavljala ta jadna nastojanja. Zatim me obuzela bol.

Možda proroka prihvati njegova domovina, pomislio sam. Iracionalna, mistična Rusija, koja nije izgubila iskrenu vjeru, sa svojim kastratima, raskolničkim samospaljivanjima i isposnicima, primamila me - i, čini se, obmanula. Sad jednako tupavi, grubi ljudi bez mašte love Dekoratera po Moskvi. Radostan sam, noću se tresem od bezglasnog grohota. Nitko ne vidi te nastupe veselja, a kad bi i vidio, sigurno bi zaključio da nisam pri sebi. Ako je svatko tko nije nalik na njih luđak - onda, naravno, nisam. No, u tom je slučaju i Krist luđak, i svi sveci, i svi genijalni bezumnici kojima se tako ponose.

Danju se ničim ne razlikujem od ružnih, jadnih, usplahirenih. Ja sam virtuoz mimikrije, nikad neće naslutiti da sam ja drugog soja.

Kako se mogu gnušati Božjeg dara - vlastitoga tijela! Moja je dužnost i moj poziv da ih postupno navikavam na Ljepotu. Ja činim lijepima one koji su ružni. One koji su lijepi ne diram. Oni sobom ne vrijedaju sliku Božju.

Život je zanosna, vesela igra. Skrivača, hide-and-seek. Ja se i skrivam i tražim. I hide and I seek. Tko se nije skrio, magarac je bio.

Kornjača, seter, lavica, zeko

5. travnja, Velika srijeda, dan

Anisij je rekao Palaši da svečano odjene Sonjku, i sestra se, odrasla slaboumna djevojka, obradovala, uzvikala. Za nju, ludu, svaki je izlazak događaj, a u bolnicu, k "dotu" (što je na Sonjkinu jeziku značilo "doktor") jadnica je osobito voljela ići. Ondje su s njom dugo, strpljivo razgovarali, uvijek joj davali bombon ili medenjak, prislanjali uz grudi prohladni metal, škakljivo joj stiskali trbuh, sa zanimanjem joj virili u usta - a Sonjka bi uvijek tako uslužno zinula da se sve vidjelo.

Pozvali su znanog im kočijaša Nazara Stepaniča. Isprva se, uobičajeno, Sonjka pomalo bojala mirne kobile Muhe, koja je frktala i zveckala ormom, pogledavajući krvavim okom debelu, nespretnu, rupcima omotanu ženu. Takav je bio Muhin i Sonjkin ritual.

Krenuli su iz Granatne u Lefortovo. Obično su išli bliže, k doktoru Maksimu Hristoforiču u Roždestvenku, u Društvo uzajamne pomoći, a sad imaju putovati kroz cijeli grad.

Trubnu su morali zaobići, bila je posve poplavljenjena. I tek kad se sunce pomoli zemlja će se osušiti. Sumorna je bila Moskva, prljava. Sive zgrade, prljavi kolnici, svi ljudi zamotani u neke krpe, pognuti pod vjetrom. No, Sonjki se, čini se, sviđalo. Svaki bi čas gurkala brata laktom u bok: "Nisij, Nisij" - i pokazivala prstom na čavke na stablu, bačvu za dopremu vode, pijanog radnika. Samo mu je smetala u razmišljanju. A imao je itekako o čemu razmišljati - i o odrezanom uhu, kojim se šef osobno pozabavio, i o vlastitoj nimalo lakoj zadaći.

Aleksandrovska društvo "Ublaži moje patnje" za liječenje psihičkih, živčanih i paraliziranih bolesnika smjestilo se na Gospičkom trgu, iza Jauze. Znao je da Stenič radi kao bolničar kod liječnika Rozenfelda u petom odjelu, gdje liječe najbolesnije i najbeznadnije slučajeve.

Upravo je k Rozenfeldu, plativši na blagajni pet rubalja, Anisij poveo sestru. Stao je podrobno govoriti liječniku o Sonjkinim doživljajima u posljednje vrijeme: noću se počinjala buditi uz plač, dvaput je

odgurnula Palašu, što se prije nije događalo, i još se navadila igrati sa zrcalom - zaljepi se pa gleda satima, zureći prasećim očima.

Dugo je govorio. Dvaput je u kabinet svratio čovjek u bijelom ogrtaču. Prvo je donio prokuhane injekcije, zatim je uzeo recept za pripremu nekakve tinkture. Liječnik mu se obraćao s "vi" i po imenu i patronimu: "Ivane Rodioniču". Dakle, to je taj Stenič. Ispijen, blijed, golemih očiju. Pustio je dugu kosu, ravnu, a brkove i bradu brije, pa mu lice zbog toga izgleda nekako srednjovjekovno.

Ostavivši sestru kod doktora radi pregleda, Anisij je izašao u hodnik, zavirio kroz odškrinuta vrata s natpisom "Fizikalna terapija". Stenič je bio okrenut leđima, miješao je u maloj bočici nekakav zeleni bučkuriš. Što se vidi sleđa? Pogrbljena ramena, ogrtač, izgažene pete čizama.

Sef ga je učio: najvažnija je prva rečenica u razgovoru, ona je ključna. Stupiš li lako u razgovor, otvorit će se vrata, doznat ćeš od čovjeka sve što si htio. Samo ne smiješ pogriješiti, treba pravilno odrediti tip. Tipova nema toliko mnogo - prema Erastu Petroviču, točno šesnaest, i svaki ima svoj pristup.

Oh, samo da ne pogriješi. Anisij nije baš dobro naučio tešku lekciju.

Po onome što je poznato o Steniču, a i po onome što je mogao zaključiti iz izgleda, on je "kornjača": zatvoren tip, sumnjičav, okrenut prema sebi, u stanju neprekidnog unutarnjeg monologa.

Ako je tako, onda je ispravan pristup "pokazati trbuh", to jest demonstrirati svoju nezaštićenost i bezazlenost, a kasnije, bez i najmanje stanke, odmah se "probiti": proći kroz sve zaštitne slojeve otuđenja i opreza, zapanjiti, ali pritom, sačuvaj Bože, ne uplašiti drskošću i ne odbiti, već zainteresirati, poslati signal. Tobože, ti i ja istog smo soja, govorimo isti jezik.

Tulipanov se u sebi prekriži te bubnu:

- Lijepo ste maloprije u kabinetu pogledali moju slaboumnicu. Sa zanimanjem, ali bez sažaljenja. A vaš liječnik baš suprotno: žali je i žali, a gleda bez zanimanja. Samo što siromašne duhom ne treba žaliti, oni su sretniji od nas. Zanimljivo je to: naoko stvorenje slično nama, a zapravo je posve drugačije. I ponekad je slaboumniku očito nešto što je za nas iza sedam pečata. I vi tako mislite, zar ne? Shvatio sam po vašem pogledu. Vi biste trebali biti doktor, a ne onaj Rozenfeld. Vi ste student?

Stenič se okrenu, zatrepta velikim očima. Čini se da se malo prenerazio uslijed "proboja", ali na ispravan način, bez straha i kostriješenja. Odgovorio je kratko, kako je i uobičajeno za tip "kornjače":

- Bivši.

Pristup je pravilno odabran. Sad kad je ključ ušao u bravu, prema šefovoj lekciji trebalo bi ga pritisnuti i odmah okrenuti, da škljocne. To je delikatno: s "kornjačom" je nedopustiva familijarnost, ne smije se na svoju ruku smanjivati distanca - odmah će se sakriti u oklop.

- Zar politički? - izrazi razočaranje Anisij. - Znači, loš sam fiziognom. A mislio sam da ste čovjek s maštom, htio sam vas pitati za savjet u vezi s mojom slaboumnicom... Vi socijalisti niste za psihijatre, previše se bavite dobrobiti društva, a pojedini predstavnici društva vas ne zanimaju, pogotovo nakaze poput moje Sonjke. Oprostite mi na otvorenosti, ja sam otvoren čovjek. Zbogom, bolje da popričam s Rozenfeldom.

I trgnuo se da krene, kako i priliči tipu "setera" (otvoren, nagao, žestok u simpatijama i antipatijama), idealnom paru "kornjače".

- Vaša stvar - reče u živac pogođeni bolničar. - Samo što se nikad nisam bavio dobrobiti društva, a s fakulteta sam izbačen zbog sasvim drugih stvari.

- Aha! - uskliknu Tulipanov, trijumfalno podigavši prst. - Pogled! Pogled ne vara! Ipak sam vas ispravno procijenio. Živite prema svojim stavovima i imate svoj put. Nema veze što ste samo liječnikov pomoćnik, ja ne gledam zanimanje. Meni treba pronicav, živ čovjek, koji ne razmišlja u skladu s općim mjerilima. Dojadilo mi je Sonjku vodati k liječnicima. Samo ponavljaju jedno te isto: oligofrenija, završni stadij, neizlječiv slučaj. A ja osjećam da joj je duša živa, da se može probuditi. Hoćete li je pregledati?

- Nisam čak ni liječnikov pomoćnik - odgovori Stenič, čini se, dirnut neznančevom otvorenošću (a i laskanjem, čovjek žudi za laskanjem). - Istina, za gospodina Rozenfelda radim kao pomoćnik, ali po dužnosti sam samo bolničar. I radim bez plaće, dobrovoljno. Radi okajanja grijeha.

Ah, tako dakle, shvati Anisij. Eto odakle taj tužni pogled, eto odakle krotkost. Treba korigirati liniju. Reče najozbiljnijim tonom:

- Dobar ste put odabrali za okajanje grijeha. Mnogo bolji nego paliti svijeće u crkvi ili lupati čelom o pod. Olakšao vam brzo Bog dušu.

- Ne treba brzo! - neočekivano vatreno uzviknu Stenič, i dotad mu bezizražajne oči istodobno planu žarom i strašću. - Neka bude teško, neka bude dugo! Tako će biti bolje, ispravnije! Ja... ja rijetko razgovaram s ljudima, vrlo sam zatvoren. I općenito sam se navikao biti sam. Ali, u vama ima nešto što pobuđuje na otvorenost. To i želim... Inače uvijek sve radim sam, lako bih mogao opet šenuti.

Anisij se samo čudio. Vidi ti šefovu lekciju! Ključ odgovara bravi, i to tako da su se vrata sama otvorila ususret. Više ni ne treba ništa činiti, samo slušaj i povladuj.

Stanka je uznemirila bolničara.

- Možda nemate vremena? - glas mu zadrhta. - Znam, imate svojih briga, nije vam do tuđih ispovijedi...

- Tko ima svojih briga, taj će bolje razumjeti tuđe - podmuklo će Anisij. - Što vas muči? Meni možete reći. Stranci smo, ne znamo čak ni ime jedan drugom. Popričat ćemo i razići se. Kakav vam je grijeh na duši?

Na čas mu se učinilo: sad će pasti na koljena, zaridati, tobože, oprosti grešniku, dobri čovječe, težak sam grijeh počinio, krvav, komadam žene skalpelom. I gotovo, slučaj je zaključen, a Tulipanov od pretpostavljenih dobiva nagradu i, što je najvažnije, pohvalu od šefa.

Ali ne, Stenič se nije srušio na koljena i rekao je nešto posve drugo:

- Ponos. Cijeli se život mučim s njim. Kako bih ga nadvladao zaposlio sam se ovdje, radim težak, prljav posao. Čistim iza luđaka, nikakav mi se posao ne gadi. Poniženje i krotkost, to je najbolji lijek za ponos.

- Znači, zbog ponosa su vas izbacili s fakulteta? - upita Anisij, ne mogavši sakriti razočaranje.

- Molim? A, s fakulteta. Ne, nešto je drugo bilo... Što sad, reći ću vam. Radi obuzdavanja ponosa. - Bolničar se raspalio, pocrvenio je sve do razdjeljka. - Imao sam prije i drugi grijeh, prilično velik. Pohotu. Nadvladao sam ga, život mi je pomogao. A u mladosti sam bio poročan, ne toliko iz čulnosti, koliko iz znatiželje. Zato je još gnusniji, kad je iz znatiželje, zar ne?

Anisij nije znao što na to odgovoriti, ali htio je čuti što će reći o poroku. Možda se od pohote do ubojstva može povući nit?

- U pohoti uopće ne vidim grijeh - rekao je naglas. - Grijeh je kad je bližnjima gore. A kome je od pohote loše, ako, naravno, nema nasilja?

Stenič samo odmahnu glavom:

- Eh, mladi ste vi, gospodine. Niste čuli za "sadistički kružok"? Kako biste i mogli, tada još vjerojatno niste ni gimnaziju završili. Prošlog travnja navršilo se točno sedam godina... A i u Moskvi malo tko zna za taj slučaj. Govorkalo se u medicinskim krugovima, ali ti krugovi ne brbljaju, profesionalna čast. Ne iznose svoje prijavu rublje. Moje su, doduše, iznijeli...

- Kakav je to kružok? Vrtlarski? - napravio se blesav Anisij, sjetivši se izbacivanja s fakulteta zbog "nemorala".

Sugovornik se neugodno nasmije.

- Ne baš. Bilo je nas petnaestak mangupa. Studenti medicinskog fakulteta i dvije polaznice visoke ženske škole. Mračno, teško vrijeme. Godina dana kako su nihilisti digli u zrak cara osloboditelja. I mi smo bili nihilisti, ali bez politike. Zbog politike bi nas u ono doba poslali na robiju ili na neko još gore mjesto. Ovako su samo našeg pokretača Sockog poslali u kažnjeničku postrojbu. Bez suđenja, bez galame, ministrovim ukazom. Ostale su premjestili na druge odsjeke, u farmaceute, kemičare, patološke anatore; smatrali su nas nedostojnima uzvišenog liječničkog poziva. A neke su, kao mene, i izbacili, ako nisu imali istaknute zaštitnike.

- Nije li to prestrogo? - suosjećajno uzdahnu Tulipanov. - Pa što ste to učinili?

- Sad sam sklon misliti da nije prestrogo. Baš kako treba... Znae, vrlo mladi ljudi koji su odabrali put medicinskog obrazovanja često zapadaju u određeni cinizam. Među njima se ukorjenjuje stav da čovjek nije slika Božja, nego stroj od žila, kostiju, živaca i raznih drugih dijelova. Na prvoj se godini smatra smjelošću doručkovati u mrtvačnici, stavivši bocu piva na upravo zašiven trbuh "crkotine". Ima i vulgarnijih šala, neću o njima govoriti, odvratno je. No, sve su to obični nestašluci, mi smo otišli dalje. Bilo je među nama nekih s mnogo novca, tako da smo imali mogućnost razmahati se. Obična izopačenost uskoro nam je dojadila. Naš vođa, pokojni Socki, bio je

maštovit. Nije se vratio iz kažnjeničkih postrojbi, poginuo je, inače bi daleko stigao. Osobito smo voljeli sadističke zabave. Uzmemo što ružniju uličarku, platimo joj 25 rubalja pa se razmećemo na njoj... Narazmetali smo se... Jednom smo u jeftinom bordelu u teškom pijanstvu staru drolju, na sve spremnu za tri kopjejeke, izmučili do smrti... slučaj su zataškali, do suda nije došlo. I riješili su sve tiho, bez skandala. Isprva sam se ljutio zato što su mi upropastili život, bio sam siromašan student, poučavao sam, mama je slala koliko je mogla... A godinama kasnije najednom sam shvatio: tako mi i treba.

Anisij zaškilji:

- Kako to "najednom"?

- Tako - kratko i strogo odgovori Stenič. - Spoznao sam Boga.

Tu ima nešto, pomisli Tulipanov. To treba ispitati, vjerojatno će se otkriti "ideja" o kojoj je šef govorio. Kako da skrene razgovor na Englesku?

- Život vas je, zacijelo, posvuda vodio? U inozemstvu niste pokušali tražiti sreću?

- Ne, sreću nisam tražio. A razvrat sam tražio u raznim zemljama. I nalazio ga i previše, Bože mi oprost. - Stenič se gorljivo prekriži prema Spasiteljevoj slici koja je visjela u kutu.

Tada će Anisij prostodušno:

- I u Engleskoj ste bili? Ja sanjam o tome, ali očito se neće ostvariti. Svi kažu da je to iznimno civilizirana zemlja.

- Čudno je što me pitate za Englesku - pažljivo ga pogleda bivši grešnik. - Vi ste, zapravo, čudan gospodin. Što god pitate, sve je na mjestu. Baš sam u Engleskoj spoznao Boga. Do tog sam trenutka vodio nedoličan, ponižavajući život. Živio sam kao gotovan kod jednog čudaka. A onda sam odlučio i sve odjednom promijenio.

- Sami ste rekli da je poniženje korisno za nadvladavanje ponosa. Zašto ste odlučili odustati od ponižavajućeg života? Ispada nelogično.

Anisij je htio više doznati o Steničevu životu u Engleskoj, ali počinio je grubu grešku: prisilio je "kornjaču" svojim pitanjem na obranu, a to nipošto nije smio učiniti.

I Stenič se smjesta povukao u oklop:

- A tko ste vi da tumačite logiku moje duše? Što sam se uopće rascmizdrio tu pred vama!

Bolničarev pogled postao je raspaljen, pun mržnje, tanki su prsti počeli grčevito pipati po stolu. A na stolu je, između ostalog, čelična posuda s raznim medicinskim instrumentima. Sjetio se Anisij da se Stenič liječio od duševne bolesti pa je uzmaknuo u hodnik. Ionako mu neće reći ništa više korisno.

No, štošta se ipak razjasnilo.

* * *

Sad ga je čekao vrlo dalek put, iz Lefortova na suprotnu periferiju, na Devičje Polje, gdje je nedavno pomoću sredstava poduzetnika Timofeja Saviča Morozova otvorena ginekološka klinika pod njegovim imenom pri Moskovskom carskom sveučilištu. Kakva god bila Sonjka, ipak je žena i ima ženskih problema. Opet je ispalo da luda koristi istrazi.

Sonjka je bila izvan sebe, "dot" iz Lefortova ostavio je snažan dojam na nju.

- Kić tup-tup, eno skok, nesejala, bone ne - uzbuđeno je pripovijedala bratu o svojim doživljajima.

Za nekog drugog to je besmislen skup glasova, a Anisij je sve razumio: doktor joj je čekićem kuckao po koljenu, koljeno je poskakivalo, ali Sonjka se nimalo nije bojala, a bombone joj doktor nije dao.

Da mu ne smeta u koncentraciji, stao je kod škole za siročad i kupio joj lizalicu u obliku velikog kričavo crvenog pijetla. Sonjka je zašutjela. Poprilično plazi jezik, liže, bjeličastim očima zuri naokolo. Danas ima toliko doživljaja, a ne zna da je očekuje još mnogo toga zanimljivog. Navečer će se nagnjaviti s njom, dugo neće zaspati od uzbuđenja.

Napokon su stigli. Lijepu je kliniku sagradio darežljivi poduzetnik, nema što. Obitelj Morozov inače donosi mnogo koristi gradu Moskvi. Nedavno su novine pisale da je počasna građanka Morozova organizirala putovanja u inozemstvo za mlade inženjere, kako bi usavršili praktična znanja. Sad svatko tko je završio Carsko moskovsko tehničko učilište, ako je, naravno, pravoslavne vjere i Rus rodnom, može otputovati ili u Englesku ili u Sjedinjene Američke Države. Velika stvar. A ovdje, u ginekološkoj klinici, ponedjeljkom i utorkom besplatno se primaju siromašne žene. Nije li to sjajno?

Danas je, doduše, srijeda.

Anisij pročitava obavijest u čekaonici: "Konzultacije kod profesora - deset rubalja. Primanje kod liječnika - pet rubalja. Primanje kod gospođe doktorice Roganove - tri rublja."

- Skupo - požali se Tulipanov bolničaru. - Imam siromašnu sestru. Ne mogu siromašnu primiti za jeftinije?

Bolničar odgovori isprva oštro:

- Ne smiju. Dođite u ponedjeljak ili utorak.

No, zatim je pogledao Sonjku, koja je stajala otvorenih usta, pa se odobrovoljio:

- Možete otići u rodilište, k Lizaveti Andrejevnoj. Ona vam je kao liječnica iako je po zanimanju samo primalja. Uzima manje, a možda i posve besplatno ako se sažali.

Odlično. Nesvicka je na svom mjestu. Izašli su iz čekaonice, skrenuli u park. Dok su prilazili žutoj katnici rodilišta, nešto se dogodilo.

Zalupio se prozor na katu, zvonko se razletjelo staklo. Anisij vidje kako se na prozorsku dasku vere mlada žena samo u spavaćici, duga crna kosa joj se rasula po ramenima.

- Odlazite, mučitelji! - prodorno je zavrištala žena. - Mrzim vas! Želite moju smrt!

Pogledala je dolje - etaže su visoke, daleko je do tla - stisnula se leđima uz kameni zid i stala sitno koračati po rubu dalje od prozora. Sonjka se samo ukočila, otvorenih usta - nikad takvo čudo nije vidjela.

Kroz prozor je odmah provirilo nekoliko glava, stali su nagovarati crnokosu da ne bude luda, da se vrati.

Samo što se vidjelo da žena nije pri sebi. Ljulja se, a rub je uzak. Svaki čas će pasti ili se baciti. Snijeg se dolje otopio, gola zemlja, puna kamenja, strši nekakvo željezo. Sigurna smrt ili teška povreda.

Tulipanov pogleda lijevo-desno. Ljudi zure, ali svima su lica smetena. Što da se radi?

- Donesi ceradu ili barem deku! - viknuo je bolničaru koji je izašao zapaliti pa je zamro s cigaretom u zubima. Ovaj se trgnuo, potrčao, ali teško da će stići.

Odgurnuvši ljude koji su izvirili kroz prozor, na prozorsku se dasku odlučno uspela visoka žena. Bijeli ogртаč, čelični cviker, kosa na

zatiljku stegnuta u čvrstu punđu.

- Jermolajeva, ne izvodi gluposti! - viknula je zapovjedničkim glasom. - Sin ti plače, traži mlijeka!

I također odvažno krene rubom.

- To nije moj sin! - vrisnu crnokosa. - To je nahoče! Ne prilazi, bojim te se!

Žena u bijelom ogrtaču napravi još korak, ispruži ruku, ali Jermolajeva se izmigolji i uz urlik skoči.

Promatrači uzdahnuše - u posljednji trenutak liječnica je uspjela uhvatiti poremećenu ženu ispod vrata. Spavaćica je popucala, ali izdržala. Crnokosoj su se nepristojno obnažile noge, i Anisij je stao žmirkati, ali odmah se zastidio - to sad nije važno. Doktorica je zgrabila jednom rukom oluk, drugom je držala Jermolajevu. Sad će je ispustiti ili se zajedno s njom strmoglaviti!

Tulipanov tržnu s ramena kaput, mahnu dvojici koja su stajala u blizini. Raširili su kaput koliko su god mogli i stali ispod žene koja je visjela.

- Ne mogu više! Prsti mi se razdvajaju! - viknu čelična doktorica, i u isti čas crnokosa pade.

Od udarca su se srušili jedni na druge. Tulipanov skoči, zatrese prenapregnuta zapešća. Žena je ležala zatvorenih očiju, ali čini se da je bila živa, krv se nije vidjela. Jedan od Anisijevih pomagača, na prvi pogled trgovački pomoćnik, sjedio je na zemlji i cvilio, držeći se za rame. Šteta kaputa - ostao je bez oba rukava, i ovratnik je popucao. Novi kaput, sašiven jesenas, četrdeset pet rubalja.

Doktorica je već tu, kako li je samo stigla. Čučnu iznad onesviještene, opipa joj bilo, pregleda ruke i noge:

- Živa i čitava. Anisiju dobaci:

- Bravo što ste se sjetili raširiti kaput.

- Što joj je? - upitao je tresući šake.

- Porođajna groznica. Privremeno pomračenje razuma. Rijetko, ali se događa. Što je tebi? - Već se obraćala trgovačkom pomoćniku. - Iščašeno? Dođi ovamo.

Uhvatila ga je snažnim rukama, kratko trznula - ovaj je samo jeknuo.

Zadihana bolničarka upita:

- Lizaveta Andrejevna, a što s Jermolajevom?

- U sobu za izoliranje. Tri pokrivača, dajte joj morfij. Neka odspava. I pazi, ne miči oka s nje.

Okrenu se da ode.

- Zapravo trebam vas, gospođo Nesvicka - reče Anisij pomislivši: dobro je što je šef sumnjao i u žene. Ovakva kobila ne samo da može skalpelom zaklati, nego i udaviti golim rukama, i to vrlo lako.

- Tko ste vi? Zašto me trebate? - pogleda ga osumnjičena. Pogled iza cvikera je oštar, nimalo ženski.

- Tulipanov, gubernijski tajnik. Evo, doveo sam jadnicu radi ženskih savjeta. Veoma je muče mjesečnice. Možete li je pregledati?

Nesvicka pogleda Sonjku. Praktično upita:

- Slaboumnica? Ima spolni život? Tko je ona, vaša priležnica?

- Ma što vam je! - užasnuto vrisnu Anisij. - To mi je sestra. Od rođenja je takva.

- Možete platiti? Od onih koji mogu uzimam dva rublja za pregled.

- Platit ću s velikim zadovoljstvom - požuri je uvjeriti Tulipanov.

- Ako s velikim, zašto onda idete k meni, a ne k doktoru ili profesoru? Dobro, idemo u kabinet.

Krenu naprijed brzim, širokim korakom. Anisij pođe za njom, samo je Sonjku uhvatio za ruku.

Način ponašanja određivao je u hodu.

Sto se tiče tipa nema nikakve sumnje - klasična "lavica". Preporučeni pristup - zbunjivati se i petljati. "Lavice" se od toga smekšaju.

Primaljin kabinet bio je malen, uredan, bez ičega suvišnog: medicinska stolica, stol, obična stolica. Na stolu dvije brošure: "O nehigijeni ženske odjeće", djelo privat-docenta za porođajne i ženske bolesti A. N. Solovjova, i "Bilješke Društva za širenje praktičnih znanja među obrazovanim ženama".

Na zidu reklamni plakat:

HIGIJENSKI ULOŠCI ZA DAME Napravljeni od sublimatne vate. Vrlo ugodan povež, s prilagođenim pojasom, za nošenje tijekom bolnih razdoblja. Cijena za tuce uložaka 1 r. Cijena za pojas od 40 k. do 1 r. 50 k. Pokrovka, Jegorovljeva kuća

Anisij uzdahnu i poče petljati:

- Evo zašto sam odlučio obratiti se upravo vama, gospođo Nesvicka. Vidite, ja sam čuo da vi imate najviše kvalifikacije, iako vaše zanimanje uopće ne odgovara obrazovanosti tako ugledne osobe... To jest, nemam ništa protiv zanimanja primalje...

Nisam mislio omalovažiti ili, Bože sačuvaj, posumnjati, sasvim suprotno...

Činilo se da je odlično ispalo, čak je uspio zbunjeno pocrvenjeti, ali Nesvicka ga iznenadi: čvrsto uhvati Anisija za ruku i okrenu mu lice prema svjetlu.

- Vidi, vidi, taj mi je izraz očiju poznat. Da gospodin nije policijski agent? Postali ste domišljati i čak ste slaboumnicu negdje pokupili. Što još hoćete od mene? Zar me nikad nećete pustiti na miru? Namjeravate me gnjaviti zbog nedopuštene prakse? Gospodin direktor zna za nju.

I s gađenjem ga odgurnu. Tulipanov protrlja ramena - kakva šaka. Sonjka se uplašeno privi uz brata, zacvili. Anisij je pogladi po glavi:

- Što si se uplašila? Teta se šali, igra se. Ona je dobra, doktorica je... Jelizaveta Andrejevna, u zabludi ste što se tiče mene. Radim u uredu presvijetlog general-gubernatora. Na niskom položaju, naravno. Da tako kažem, nitko sam i ništa. Tulipanov, gubernijski tajnik. Imam i dokumente. Da pokažem? Ne treba?

Kolebljivo je raširio ruke, sramežljivo se osmjehnuo. Odlično! Nesvicka se zastidjela, a tako se "lavicu" najlakše navede na razgovor.

- Oprostite, svuda mi se pričinjava... Morate shvatiti... Drhtavom rukom uzela je sa stola cigaretu, zapalila je - ne odmah, trećom šibicom. Eto ti čelične doktorice.

- Oprostite što sam loše mislila o vama. Živci mi nisu nizašto. Još ta Jermolajeva... Da, pa vi ste spasili Jermolajevu, zaboravila sam... Moram se opravdati. Ne znam zašto, ali želim da shvatite...

Želite mi se opravdati, gospođo, u sebi joj odvrati Anisij, zato što ste vi "lavica", a ja se ponašam kao "zeko". "Lavice" se najbolje slažu upravo s krotkim, bespomoćnim "zečićima". Psihologija, Jelizaveta Andrejevna.

No, uz zadovoljstvo je Tulipanov osjetio i stanovitu moralnu neugodnost - iako nije agent, ipak je istražitelj, a i poveo je invalidnu sestru kao pokriće. U pravu je doktorica.

Ona je brzo, u nekoliko dimova popušila cigaretu, zapalila drugu. Anisij je čekao, tužno treptao.

- Pušite. - Nesvicka gurnu kutiju cigareta.

Zapravo Tulipanov nije pušio, ali "lavice" vole kad su im drugi podložni, zato je uzeo cigaretu, povukao dim, zakašljao.

- Da, dosta su jake - kimnu doktorica. - Navika. Na sjeveru je duhan jak, a bez duhana se ondje ljeti ne može: komarči, mušice.

- Znači, sa sjevera ste? - naivno upita Anisij, nespretno otresajući pepeo.

- Ne. Rodila sam se i odrasla u Peterburgu. Do sedamnaeste sam živjela kao mamina kći. A kad sam imala sedamnaest godina po mene su u kočijama stigli ljudi u modrim odorama. Odveli su me od mamice i smjestili u ćeliju.

Nesvicka je govorila isprekidano. Ruke joj više nisu drhtale, glas joj je postao oštar, oči su joj se opako suzile - ali, nije se ljutila na Tulipanova, to je bilo jasno.

Sonjka je sjela na stolicu, naslonila se na zid i zadahtala - iscrpila se od dojmova.

- Zbog čega? - šaptom upita "zeko".

- Zbog toga što sam poznavala studenta koji je bio jednom u kući gdje su se katkad skupljali revolucionari - gorko se osmjehnu Nesvicka. - Baš prije toga bio je još jedan atentat na cara, pa su čistili sve redom. Dok su shvatili, dvije sam godine provela u samici. Sa sedamnaest godina. Ne znam kako nisam poludjela. A možda i jesam... Kasnije su me pustili. Samo su me za svaki slučaj, da ne bih imala nedolična poznanstva, deportirali u selo Zamorenka u Arhangelskoj guberniji. Uz nadzor vlasti. Zato se ne ljutite zbog moje sumnjičavosti. Imam poseban odnos prema modrim odorama.

- A gdje ste učili medicinu? - sućutno kimnuvši glavom, zapita Anisij.

- Prvo u Zamorenki, u zemskoj bolnici. Morala sam od nečega živjeti, pa sam se zaposlila kao bolničarka. I shvatila da je medicina za mene. Po svoj prilici samo ona i ima smisla... kasnije sam dospjela u Škotsku, studirala sam na fakultetu. Prva žena na kirurškom odsjeku; ni tamo ženama baš ne pružaju mogućnosti. Postala sam dobar kirurg. Ruka mi je sigurna, od samog početka

nisam se bojala pogleda na krv, a ne gadi mi se ni prizor ljudskih unutrašnjih organa. U njemu čak možda ima svojevrsne ljepote.

Anisij se sav zgrčio.

- I znate operirati?

Ona se susretljivo nasmiješi:

- Mogu izvršiti i amputaciju, i operaciju, i ukloniti tumor. A umjesto toga već mjesecima... - I ljutito odmahnu rukom.

Sto "umjesto toga"? Vadim uličarkama crijeva po šupama? Mogući motivi?

Tulipanov je potajno razgledavao ružno, čak grubo lice Nesvicke. Bolesna mržnja prema ženskom tijelu? Lako moguće. Razlozi: vlastita fizička neprivlačnost, osobna nesređenost, prisilno obavljanje mrskih dužnosti primalje, svakodnevno gledanje pacijentica čija je ženska sudbina sretna. I ne samo to. Nije isključena i potajna poremećenost kao posljedica podnesene nepravde i utamničenja u samicu u nježnoj dobi.

- Dobro, pregledajmo vašu sestru. Malo sam se zabrljala. To uopće ne slični na mene.

Nesvicka skinu cviker, umorno protrlja jakim prstima nos, zatim iz nekog razloga izmasira usnu resicu, i Anisijeve misli prirodno prijeđu na zlokobno uho.

Kako šefu ide? Je li uspio otkriti pošiljaoca "posirke"?

* * *

I opet večer, blagoslovljena tama koja me skriva svojim mrkim krilom. Hodam duž željezničkog nasipa. Čudan nemir tišti mi grudi.

Neobično je kako čovjeka izbacila iz kolotečine kad vidi poznanike iz prijašnjeg života. Promijenili su se, neki čak i do neprepoznatljivosti, a o sebi da i ne govorim.

Naviru sjećanja. Glupa, nepotrebna. Sad je sve drugačije.

Kod prijelaza, ispred brklje, mlada prosjakinja. Dvanaest-trinaest godina. Trese se od hladnoće, ruke su joj crvene, raspucane, noge zamotane u nekakve krpe. Užasno, naprosto užasno lice: gnojne oči, popucane usne, iz nosa joj curi. Nesretno, nakazno ljudsko dijete.

Kako ne požaliti takvu? I to se nakazno lice može učiniti divnim. A ništa ne treba ni činiti. Dovoljno je naprosto otkriti pogledima njegovu pravu Ljepotu.

Idem za djevojčicom. Sjećanja me više ne uznemiravaju.

Kolege

5. travnja, Velika srijeda, dan i večer

Poslavši pomoćnika na zadatak, Erast Petrovič spremio se za duboko razmišljanje. Zadaća se nije činila lakom. Ne bi bilo naodmet iracionalno prosvjetljenje, što znači da treba početi s meditacijom.

Koleški savjetnik zatvori vrata kabineta, sjedne na sag prekrživši noge i pokuša se osloboditi svih misli. Zaustaviti pogled, isključiti sluh. Zaljuljati se na valovima Velike Praznine, odakle će, kako je već bivalo, doprijeti isprva jedva čujan a zatim sve jasniji i pred kraj gotovo zaglušujući zvuk istine.

Proteklo je vrijeme. Zatim je prestalo prolaziti. Zatim je posve nestalo. Iznutra, od trbuha nagore, stalo se lagano uzdizati pro hladno spokoj stvo, pred očima se uskovitlala zlačana magla, no tad golemi sat, koji je stajao u uglu sobe, zahrka i zaglušujuće otkuca: bum-bum-bum-bum-bum!

Fandorin se prene. Već je pet? Provjerio je vrijeme na breguetu, jer stajaćem satu nije trebalo vjerovati - i točno, išao je naprijed dvadeset minuta.

Po drugi put utonuti u meditaciju pokazalo se težim. Erast Petrovič sjetio se da baš u pet sati poslijepodne mora sudjelovati u utrkama Moskovskog kluba biciklista amatera u korist siromašnih udovica i siročadi vojnih osoba. U Manežu su se natjecali najbolji moskovski sportaši, kao i biciklistički timovi grenadirskog korpusa. Koleški savjetnik imao je prilično velike šanse da, kao i prošle godine, osvoji glavnu nagradu.

Nažalost, nije mu do natjecanja.

Erast Petrovič otjera neumjesne misli i stane gledati blijedo-ljubičaste uzorke tapeta. Sad će se opet spustiti magla, naslikane perunike zanjihat će laticice, zamirisat će, i doći će šatori.

Nešto je smetalo. Maglu kao da je odnosio vjetar koji je puhao odnekle slijeva. Ondje je na stolu, u lakiranoj kutijici, ležalo odsječeno uho. Ležalo je i nije mu dopuštalo da ga zaboravi.

Erast Petrovič od djetinjstva nije podnosio pogled na izmrcvareno ljudsko tijelo. Čini se da je živio dovoljno na svijetu, nagledao se

svakakvih strahota, sudjelovao u ratovima, a ipak se nije navikao ravnodušno gledati ono što ljudi čine svojim bližnjima.

Shvativši da danas perunike na tapetama neće zamirisati, Fandorin teško uzdahnu. Kad nije uspio probuditi intuiciju, preostaje mu osloniti se na razum.

Sjeo je za stol, uzeo lupu.

Počeo je s papirom za pakiranje. Papir kao papir, takvim se zamotava bilo što. Nema nikakvog traga.

Zatim natpis. Rukopis je krupan, neravan, s nemarnim završecima linija. Pogleda li se pomno, uočljive su vrlo sitne kapljice tinte - ruka je prejako prelazila preko papira. Najvjerojatnije je pisao muškarac u naponu snage. Možda neuravnotežen ili pijan. Ali, ne treba isključiti ženu sklonu afektima i histeriji. U tom smislu zanimljive su vitice na slovu "o" i koketne kvačice iznad "F" u naslovu.

Najvažnije: na gimnazijskim satovima krasopisa ne poučavaju takvo pisanje. Tu se radi ili o kućnom obrazovanju, što je svojstvenije za osobe ženskog spola, ili o potpunom izostanku redovnog obrazovanja. No, nema nijedne pravopisne pogreške. Hm, ima se o čemu promisliti. U svakom slučaju, u naslovu ima nečega.

Dalje, baršunasta kutijica. U takvima se prodaju skupe kopče ili broševi. Unutra je monogram: "A. Kuznecov, Kamerherski prolaz". Ništa ne govori. Velika draguljarnica, jedna od najpoznatijih u Moskvi. Dakako, može se raspitati, ali teško da će biti koristi - po svoj prilici dnevno prodaju i više desetaka takvih kutijica.

Ni na atlasnoj vrpici nema ničeg zanimljivog. Glatka, crvena, takvim vole vezati pletenice Ciganke ili trgovačke kćeri za blagdane.

Pudrijeru (od pudera "Cluseret No. 6") promotrio je Erast Petrovič lupom s osobitim zanimanjem, držeći je za sam rub.

Posuo ju je bijelim prahom poput talka, i na glatkoj lakiranoj površini pojavili su se mnogobrojni otisci prstiju. Koleški savjetnik pažljivo ih je osušio specijalnim, vrlo tankim papirom. Na sudu se otisci prstiju neće smatrati dokazom, ali ipak će poslužiti.

Tek sad Fandorin se pozabavio sirotim uhom. Najprije je pokušao zamisliti da nema nikakve veze s čovjekom. To je tek neki zanimljivi predmet koji želi ispričati sve o sebi.

Predmet je Erastu Petroviču ispričao o sebi sljedeće.

Uho je pripadalo mladoj ženi. Sudeći po pjegicama na objema stranama usne školjke, riđokosoj. Resica je probušena, i to vrlo nemarno: rupa je široka i izdužena. Polazeći od toga, kao i od toga da je koža veoma ispucana od vjetra, može se zaključiti da je bivša vlasnica spomenutog predmeta, kao prvo, nosila kosu začušljanu prema gore; kao drugo, nije pripadala privilegiranim slojevima; kao treće, često je hodala po hladnoći nepokrivene glave. Posljednja je okolnost osobito značajna. Nepokrivene glave, čak i u hladno doba godine, vani hodaju prostitutke. To i jest jedno od obilježja njihova zanata.

Zagrizavši usnu (odnositi se prema uhu kao prema predmetu ipak nije uspijevao), Erast Petrovič preokrenu uho pincetom i stade razgledavati rez. Ravan, napravljen izvanredno oštrim predmetom. Nijedne kapi zgrušane krvi. Znači, prije trenutka odsijecanja uha riđokosa je bila mrtva najmanje nekoliko sati.

Kakvo je to lagano zatamnjenje na rezu? Odakle? Od odmrzavanja, eto odakle! Truplo je bilo u hladnjači, zato rez i jest idealan - u trenutku rezanja tkivo se još nije otopilo. Truplo prostitutke smješteno u hladnjaču? Zašto? Čemu okolišanje, takve odmah odvoze u Božedomku i pokapaju. Ako ih smjeste u hladnjaču, onda je to ili u mrtvačnicu medicinskog fakulteta u Trubeckoj za nastavu, ili na sudsku medicinu, u spomenutu Božedomku, radi policijske istrage.

Sad ono najzanimljivije: tko je poslao uho i zašto?

Najprije zašto.

Isto tako prošle je godine postupio londonski ubojica. Poslao je misteru Albertu Lusku, koji je bio na čelu odbora za hvatanje Jacka Trbosjeka, pola bubrega prostitutke Catherine Eddowes, čije je izmrcvareno tijelo bilo pronađeno 30. rujna.

Po uvjerenju Erasta Petroviča, taj je nalaz imao dva značenja. Prvo, očigledno, jest demonstracija uvjerenosti u vlastitu nekažnjivost. Tobože, koliko se god trudili, ipak me nećete uhvatiti. No, bilo je tu po svoj prilici i još nečega: takvim manijacima svojstvena mazohistička težnja da budu uhvaćeni i kažnjeni. Ako ste vi, čuvari društva, uistinu moćni i sveprisutni, ako je Pravosuđe otac, a ja njegovo grešno dijete, evo vam ključ, nađite me. Londonska policija nije se uspjela poslužiti ključem.

Moguća je, dakako, i posve drugačija verzija. Jezivu pošiljku nije poslao ubojica, nego neki cinični šaljivac, koji je u tragičnoj situaciji našao povod za okrutno veselje. U Londonu je policija dobila i podrugljivo pismo, koje je navodno napisao zločinac. Ispod pisma stajao je potpis "Jack Trbosjek", odakle zapravo i potječe nadimak. Engleski istražitelji došli su do zaključka da je to mistifikacija. Vjerojatno zato što su morali nekako opravdati neuspješnu potragu za pošiljaocem.

Ne vrijedi si otežavati zadaću, činiti je dvostrukom. Sad nije važno je li ubojica taj koji je poslao uho. Sad je neophodno razjasniti tko je to učinio. Lako je moguće da je čovjek koji je odrezao uho doista Trbosjek. Moskovski vic s pošiljkom razlikuje se od londonskog po jednoj bitnoj okolnosti: za ubojstva u East Endu znala je cijela britanska prijestolnica, i u biti se bilo tko mogao "našaliti". U ovom slučaju pak pojedinosti o jučerašnjem zločinu poznate su vrlo ograničenom krugu ljudi. Koliko ih je? Vrlo malo, čak i ako se računaju najbliži prijatelji i rođaci.

Dakle, koje su koordinate pošiljaoca "posirke"?

Čovjek koji se nije školovao u gimnaziji, ali ipak se dovoljno obrazovao da napiše riječi "visokoblago-rođe" i "koleški" bez grešaka. To je prvo.

Sudeći po kutijici od Kuznecova i pudrieri od Clusereta, taj čovjek nije siromašan. To je drugo.

Čovjek koji nije samo upućen u ubojstva, nego zna i za Fandorinovu ulogu u istrazi. To je treće.

Čovjek koji ima pristup mrtvačnici, što još više sužava popis osumnjičenih. To je četvrto.

Čovjek koji ima kirurško iskustvo. To je peto. Što još?

- Masa, kočiju! Brzo!

Zaharov je izašao iz prosekture u kožnoj pregači, crne rukavice bile su mu zamazane nekakvom smeđom sluzi. Lice mu nateklo, mamurno, u kutu usana ugašena lula.

- A-a, gubernatorovo oko - lijeno je rekao umjesto pozdrava. - Što je, još su nekog izrezali na komade?

- Jegore Vilemoviču, koliko t-trupala prostitutki imate u hladnjači? - oštro zapita Erast Petrovič.

Vještak slegnu ramenima:

- Kako je naredio gospodin Ižicin, sad ovamo dovoze sve bludnice koje su definitivno zabludjele. Osim naše prijateljice Andreičkine jučer i danas dopremili su ih još sedam. A što je, želite se zabaviti? - bezobzirno se naceri Zaharov. - Ima i vrlo zgodnih. Samo, čini se da nisu po vašem ukusu. Vi ipak volite ispražnjene, zar ne?

Patološki anatom vrlo je dobro vidio da je neugodan službeniku i čini se da je zbog toga osjećao zadovoljstvo.

- P-pokažite ih.

Koleški savjetnik odlučno isturi vilice, spremajući se za mučan prizor.

U velikoj prostoriji, gdje su gorjele jarke električne svjetiljke, Fandorin je najprije ugledao drvene police pune staklenki u kojima su plivali neki bezoblični predmeti, a tek je kasnije pogledao pocinčane pravokutne stolove. Na jednom, kod prozora, stršao je crni vrh mikroskopa, i ležalo je rašireno tijelo nad kojim je čarao asistent.

Erast Petrovič ovlaš pogleda, vidje da je truplo muško i s olakšanjem se okrenu.

- Prostrijelna rana na tjemenu, Jegore Vilemoviču, ništa više - prounjka Zaharovljev pomoćnik, znatiželjno se zagledavši u Fandorina, gotovo legendarnu osobu u policijskim i policiji bliskim krugovima.

- Iz Hitrovke su ga dovezli - pojasni Zaharov. - Mangup. A vaše koke su eno tamo, u hladnjači.

Gurnuo je teška željezna vrata, odakle dopru hladnoća i jezivi, teški smrad.

Škljocnu prekidač, na stropu se upali mutna staklena kugla.

- Eno vaših junakinja, sa strane - pokaza doktor ukočenom Fandorin u.

Prvi dojam nije bio tako strašan: Ingresova slika "Turska kupelj". Zbijena gomila golih ženskih tijela, skladne linije, lijena nepomičnost. Samo što para nije vruća, nego ledena, i sve odaliske iz nekog razloga leže.

Zatim je pogled obuhvatio pojedinosti: dugačke tamnocrvene rezove, modre mrlje, slijepljenu kosu.

Vještak potapša jednu, nalik na vilu, po plavom obrazu:

- Nije loša, a? Iz javne kuće. Sušica. Tu je zapravo samo jedna nasilna smrt: onoj ondje, prsatoj, kamenom su razbili glavu. Dva samoubojstva. Tri pothlađenja, pijane su se smrznule. Kupe sve na koga naiđu. Ja ću im, budala, biti vječno zahvalan. Ali, moj je posao neznan. Zakukurikao sam, a ipak ne sviće.

Erast Petrovič nagnu se nad jednom mršavom, s pjegicama na ramenima i grudima. Maknu s patnički izobličena lica sa šiljatim nosom dugu riđu kosu. Na mjestu desnog uha pokojnica je imala rupu boje višnje.

- Tko si dopušta takvu slobodu? - iznenadi se Zaharov i pogleda tablicu privezanu za nogu trupla. - Marfa Sečkina, 16 godina. A, sjećam se. Otrovanje fosfornim šibicama. Stigla je jučer tijekom dana. No, imala je oba uha, sjećam se dobro. Kamo li je desno nestalo?

Koleški savjetnik izvadi iz džepa pudrijeru, šutke je otvori, gurnu je patološkom anatomu pod nos.

Ovaj uze uho rukom, koja nije zadrhtala, prisloni ga uz rupu boje višnje.

- Odgovara! Što to znači?

- Ja bih htio to saznati od vas. - Fandorin prisloni uz lice namirisani rupčić i, osjećajući nadolazeću mučninu, naredi: - Idemo, ondje ćemo porazgovarati.

Vratili su se u prosekturu, koja se sad, bez obzira na razrezano truplo, Erastu Petroviču učinila gotovo ugodnom.

- T-tri pitanja. Tko je bio ovdje noćas? Kome ste govorili o istrazi i mojoj ulozi u njoj? Čiji je ovo rukopis?

Koleški savjetnik položi ispred Zaharova omot "posirke". Smatrao je nužnim dodati:

- Znam da niste vi pisali, vaš mi je rukopis poznat. Ipak, nadam se da razumijete što znači ova k-korespondencija?

Zaharov probljedi, očito ga je prošla volja za cinizmom.

- Čekam odgovor, Jegore Vilemoviču. Da ponovim p-pitanja?

Doktor odmahnu glavom i pogleda ispod oka Grumova, koji je s pretjeranom revnošću izvlačio iz rasporenog trbuha nešto modrikasto. Zaharov proguta knedlu - na žilavom vratu trznula se jabučica.

- Noćas su ovamo svratili prijatelji s fakulteta. Slavili smo godišnjicu... jednog značajnog događaja. Bilo ih je sedmero-osmero. Pio se alkohol, u sjećanje na studentske dane... O istrazi sam se možda izbrbljao, slabo se sjećam. Jučer je bio težak dan, umorio sam se, pa me brzo uhvatilo...

Zašutio je.

- Treće pitanje - podsjeti Fandorin. - Čiji je rukopis? I nemojte lagati da ga ne prepoznajete. Rukopis je karakterističan.

- Nisam navikao lagati! - obrecnu se Zaharov. - Prepoznao sam rukopis. Samo što vam ja nisam potkazivač, nego bivši moskovski student. Razjasnite sami, bez mene.

Erast Petrovič pakosno reče:

- Niste samo bivši student, nego i sadašnji sudski liječnik pod prisegom. Ili ste zaboravili o kakvoj je istrazi riječ? - I posve tihim, bezizražajnim glasom nastavi: - Mogu, dakako, organizirati provjeru rukopisa svih koji su s vama studirali, ali za to će biti potrebni tjedni. Vaša profesionalna čast pritom neće biti narušena, ali pobrinut ću se da vam sude i oduzmu vam pravo na d-državnu službu. Znete me godinama, Zaharove. Ja ne govorim u vjetar.

Zaharov se tržnu, lula mu se uzvrpolji lijevo-desno u ustima.

- Otpustite me, gospodine koleški savjetniče... Ne mogu. Poslije mi nitko neće pružiti ruku. Ne samo da neću moći raditi u državnoj službi, nego se uopće neću moći baviti medicinom. Bolje ovako... - Vještakovo žuto čelo se namršti. - Danas nastavljamo slaviti. Dogovorili smo se da se okupimo kod Burilina. On nije završio fakultet, kao, uostalom, ni mnogi iz našega društva, ali s vremena na vrijeme se sastajemo... Ja sam upravo završio s poslom, ostalo Grumov može dovršiti. Namjeravao sam se oprati, presvući se i otići. Imam stan tu. Državni, uz grobljanski ured. Vrlo prikladno... Dakle, ako želite, mogu vas povesti sa sobom k Burilinu. Ne znam hoće li doći svi od jučer, ali onaj koji vas zanima bit će sigurno ondje, u to sam uvjeren... Oprostite, ali to je sve što mogu učiniti. Liječnička čast.

Žalosna intonacija zbog nenaviknutosti slabo je išla patološkom anatomu, i Erast Petrovič zamijenio je gnjev milošću, nije stao pritiskati sugovornika uza zid. Samo je odmahnuo glavom, čudeći se neobičnoj elastičnosti profesionalne etike: ne smije se ukazati na

vjerojatnog ubojicu ako ste zajedno studirali, ali dovesti u kuću bivšeg kolege istražitelja - nema problema.

- Otežavate mi z-zadatak, ali dobro, neka bude tako. Već je prošlo osam sati. Presvuците se i idemo.

* * *

Dok su se vozili (a vozili su se daleko, u Jakimansku) sve su više šutjeli. Zaharov je bio tmurniji od olujnog oblaka, na pitanja je nerado odgovarao, ali ipak se štošta razjasnilo o domaćinu.

Zove se Kuzma Savič Burilin. Tvorničar, milijunaš, iz stare trgovačke obitelji. Njegov brat, mnogo godina stariji od Kuzme, dao se u kastrate. "Odsjekao je grijeh", živio kao pustinjač, gomilao kapital. Namjeravao je "očistiti" i mlađeg brata kad navrší četrnaest godina, ali točno uoči "velikog svetotajstva" Burilin stariji iznenada je preminuo, pa dečko ne samo da je ostao čitav, nego je i naslijedio golem imetak. Kako je zajedljivo primijetio Zaharov, zakašnjeli strah zbog čudom spašene muškosti odrazio se na cijelu daljnju biografiju Kuzme Burilina. Sad je osuđen da si cijeli život dokazuje kako nije uškopljenik, sve do priličnih pretjerivanja.

- Zašto je takav b-bogataš upisao medicinu? - upita Fandorin.

- Sto sve Burilin nije učio, i kod nas, i vani. Znatiželjan je, prevrtljiv. Diploma mu ne treba, zato ništa nije završio, a s medicine su ga otjerali.

- Zašto?

- Bilo je razloga - neodređeno odgovori vještak. - Uskoro ćete sami vidjeti kakav je to tip.

Osvijetljeni ulaz Burilinove vile, čije je pročelje gledalo na rijeku, vidio se izdaleka. Samo je on i sjao jarkim, raznobojnim svjetlima na cijeloj trgovačkoj obali, gdje za vrijeme korizme rano liježu, a svjetlo ne pale bez potrebe. Kuća je bila velika, sagrađena u maursko-gotičkom stilu: sa šiljatim tornjićima, himerama i grifonima, ali u isto vrijeme s ravnim krovom, okruglom kupolom iznad staklenika i kulom nalik na minaret.

Iza šupljikave ograde skupljali su se besposličari, razgledali svečano osvijetljene prozore, s negodovanjem razgovarali: u Velikom tjednu, posljednjem korizmenom, takva bestidnost. Iz kuće su nijemu rijeku zapljuskivali prigušeni cilik ciganskih violina,

prebiranje po gitari, zveket tamburina, provale smijeha i povremeno nekakvo duboko rikanje.

Ušli su, zbacili gornju odjeću na ruke vratarima, i tu je Erasta Petroviča očekivalo iznenađenje: ispod crnog, do vrata zakopčanog kaputa vještak je, ispostavlja se, nosio frak i bijelu kravatu.

Odgovarajući na začuđeni pogled Zaharov se usiljeno nasmiješio:

- Tradicija.

Uspeli su se širokim mramornim stubištem. Lakaji u grimiznim livrejama otvorili su visoka pozlaćena vrata, i Fandorin je ugledao prostranu dvoranu prepunu palmi, magnolija i još nekih egzotičnih biljaka u posudama. Posljednja europska moda - napraviti od gostinske sobe nešto nalik na prašumu. Zove se "Semiramidini viseći vrtovi". Samo za džepove vrlo bogatih.

Među rajskim lišćem smjestili su se gosti, svi, poput Zaharova, u crnim frakovima i s bijelim kravatama. Erast Petrovič nije bio odjeven bez ukusa - nosio je američki sako bež boje, svijetložuti prsluk sa šarama, hlače odličnog kroja s pravilnim pregibima - no, ipak se osjetio usred tog crno-bijelog skupa nekako prurušenim. Dobar je Zaharov, mogao je upozoriti u što se točno kani preodjenuti.

Uostalom, da je Fandorin došao u fraku, svejedno ne bi mogao nestati među gostima, zato što ih nije bilo mnogo

- možda dvanaestak. Uglavnom gospoda pristojne i čak privlačne vanjštine, premda ne i stara - oko trideset godina ili, poneki, možda malo više. Lica raspaljena, pocrvenjela od pića, a kod nekih čak pomalo ošamućena - očito im je takva zabava strana. Na suprotnom kraju dvorane vidjela su se još jedna pozlaćena vrata, zatvorena. Kroz njih je dopirao zveket posuđa i zvuči vježbe ciganskog orkestra. Po svemu sudeći, ondje se pripremala gozba.

Pristigli gosti došli su na vrhunac govora koji je držao proćelavi gospodin s trbuščićem i zlatnim cvikerom.

- Zenzinov, bio je najbolji student. Već je redovni profesor

- šapnu Zaharov, kako se učinilo, sa zavišću.

- Samo se sjetiš nekadašnjih vragolija iz tih nezaboravnih dana. I onda, prije sedam godina, bio je Veliki tjedan, kao danas. - Redovni profesor iz nekog razloga zašuti, gorko zatrese glavom. - Kako se kaže, što je bilo bilo je. I kaže se: sve će s vremenom biti dobro. Dobro je i ispalo. Ostarjeli smo, podbuli, nakupili salo. Dobro da je

barem Kuzma još uvijek isti šeret i nas, dosadne eskulape, katkad gnjavi!

Tada se svi nasmijaše, zagalamiše, okrećući se prema stasitom muškarcu koji je sjedio u naslonjaču, prebacivši nogu preko noge, i pio vino iz goleme čaše. Očigledno je to bio Kuzma Burilin. Pametno, zlobno lice tatarskog tipa - široko, istaknutih jagodica, čvrste brade. Kosa crna, kratko ošišana, strši kao četka.

- Sto je bilo bilo je, a što nije nije - glasno reče neki dugokosi tip, ispijena lica, različit od drugih. I on je bio u fraku, ali očito tuđem, a umjesto uštirkane košulje nesumnjivo je nosio plastron. - Ti si se, Zenzinove, izvukao. Kako da ne, ljubimac uprave. Drugi su imali manje sreće. Tomberg se propio, Stenič je, kažu, šenuo, Socki je strnuo u zatočeništvu. On mi se, pokojnik, u posljednje vrijeme neprestano privida. I jučer...

- Tomberg se propio, Stenič je poludio, Socki je krepao, a Zaharov je umjesto kirurga postao policijski lešinar - neuljudno prekinu govornika domaćin, zapravo ne gledajući Zaharova nego Erasta Petroviča, i to s osobitom, zlonamjernim zanimanjem.

- Koga si to doveo, Jegorka, engleska njuško? Ne sjećam se ovakve vucibatine među našom medicinskom klapom.

Vještak, izdajnik, demonstrativno se odmaknuo od koleškog savjetnika i kao da ništa nije bilo obznanio:

- Ovo je, gospodo, Erast Petrovič Fandorin, u nekim krugovima dobro poznata osoba. Radi za general-gubernatora na osobito važnim slučajevima. Tražio je da ga svakako dovedem ovamo. Nisam mogao odbiti, radi se o vlasti. Uglavnom, preporučujem ga.

Društvo je uzbuđeno zažamorilo. Netko je skočio, netko je podrugljivo zapljeskao.

- Koji je ovo vrag!

- Ta su se gospoda potpuno razularila!

- A naizgled se ne bi reklo da je policajac.

Te i druge slične primjedbe, koje su dopirale sa svih strana, primorale su Erasta Petroviča da probljedi i zažmiri. Stvar je dobila neugodan obrat. Fandorin je prodorno pogledao podmuklog vještaka, ali ništa mu nije uspio reći - domaćin je u dva koraka dojurio do nepozvanog gosta i zgrabio ga za ramena. Zahvat Kuzme Saviča bio je moćan, da se ne pomakneš.

- U mojoj kući ima samo jedna vlast: Kuzma Burilin - riknu milijunaš.
- K meni se ne dolazi bez poziva, i to još iz policije. A tko je već stigao ubuduće će razmisliti.

- Kuzma, sjećaš se onoga kod grofa Tolstoja? - viknu dugokosi. - Kako su policijskog nadzornika na medvjedu gurnuli u rijeku! Hajdemo i ovog kicoša provozati! I Potapič će uživati, nekako ti je snužden.

Burilin zabaci glavu i glasno zagrohota.

- O, Filjka, pijanduro, zato te i cijenim što si maštovit. Ej! Dovedite Potapiča!

Neki od gostiju, još ne posve pijani, htjeli su urazumiti domaćina, ali dva kršna lakaja već su vodila iz blagovaonice kosmatog medvjeda s brnjicom. Medo je uvrijeđeno rikao, nije htio ići, nastojao je sjesti na pod, i lakaji su ga vukli, samo su kandže škripale na zrcalnom parketu. Svalila se na pod prevrnutu posuda s palmom, poletjeli su komadi zemlje.

- Ovo je previše! Kuzma! - apelirao je Zenzinov. - Pa nismo klipani kao prije. Imat ćeš neugodnosti! Na kraju krajeva, ja ću otići ako ne prestaneš!

- Zaista - podrži redovnog profesira još netko razuman.

- Izbit će skandal, a to već nije dobro.

- Ma gonite se kvrugu! - graknu Burilin. - Samo znajte, vi klistiri, da sam za cijelu noć zakupio objekt madame Julie. Ići ćemo bez vas.

Nakon tih riječi prosvjedi su najednom prestali.

Erast Petrovič mirno je stajao. Nije rekao ni riječ i uopće se nije pokušavao osloboditi. Njegove plave oči promatrale su pomahnitalog trgovca bez ikakvog izraza.

Domaćin praktično naredi lakajima:

- Okrenite Potapiča leđima, da ga ne izgrebe. Jeste li donijeli uže? I ti se okreni, državni službenice. Afonja, Potapič zna plivati?

- Kako da ne, Kuzma Saviču. Ljeti na dači čak se jako voli brčkati - veselo odvrati lakaj s čuperkom.

- E, i sad će se brčkati. Vjerojatno je hladna voda u travnju. Ma što si se ukočio! - podviknu Burilin na koleškog savjetnika.

- Okreni se!

Svom je snagom zgrabio za ramena Erasta Petroviča, nastojeći ga okrenuti, ali ovaj se nije pomaknuo ni za centimetar, kao da je

odvaljen od stijene. Burilin navali svom snagom. Lice mu se zacrvenjelo, na čelu mu iskočile žile. Fandorin je i dalje gledao domaćina spokojno, samo mu se u kutu usana ocrtavao lagani podsmijeh.

Kuzma Savič još je malo stenjao, ali osjetivši da izgleda vrlo glupo, maknuo je ruke i zaprepašteno se zapiljio u neobičnog službenika. U dvorani je postalo vrlo tiho.

- Upravo ste mi vi potrebni, dragi moj - po prvi put otvori usta Erast Petrovič. - Da p-popričamo?

Uzeo je tvorničara dvama prstima za zapešće i brzo zakoračao prema zatvorenim vratima prostorije za bankete. Očito su prsti koleškog savjetnika imali neko osobito svojstvo, zato što se korpulentni domaćin iskrivio od boli i sitno zakoračao za odlučnim tamnokosim čovjekom sijedih sljepoočnica. Lakaji su se smeteno ukočili na mjestu, a medo je polako sjeo na pod i nestašno zamahao čupavom glavom. Pred vratima se Fandorin okrenu.

- Nastavite se veseliti, g-gospodo. A Kuzma Savič za to će mi vrijeme štošta pojasniti.

Posljednje što je Erast Petrovič primijetio prije nego što je okrenuo leđa gostima bio je usredotočen pogled vještaka Zaharova.

* * *

Stol postavljen u dvorani za bankete bio je neobično lijep. Koleški savjetnik pogledao je ovlaš odojka koji je spokojno drijemao okružen zlaćanim kolotovima ananasa, zastrašujuću gomilu hladetine od jesetre, zamršene kule salata, crvene štipaljke jastoga i sjetio se da je zbog neuspjele meditacije ostao bez ručka. Nema veze, utješio se. Konfucije je rekao: "Plemeniti muž postaje sit suzdržavajući se."

U daljnjem kutu crvenjele su se košulje i marame ciganskog orkestra. Ugledali su gazdu, kojeg je za ruku doveo elegantni gospodin s brčićima, stali usred pjesme. Burilin im zlovoljno mahnu rukom: nemate što piljiti, ne tiče vas se.

Solistica, sva u ogrlicama i vrpcama, shvatila je pogrešno njegovu gestu pa je počela dubokim glasom:

*Gle ne-su-đenog,
gle nevjen-ča-nog*

Ostali prigušeno, s četvrt snage prihvatiše:

Doveo dra-ga-nu u kuću dr-ve-nu...

Erast Petrovič pusti milijunaševu ruku, okrenu mu se licem.

- Dobio sam vašu pošiljku. Trebam li je smatrati p-priznanjem?

Burilin je trljao pobijeljelo zapešće. Fandorina je gledao radozvalo.

- Al' ste jaki, gospodine koleški savjetniče. Naoko se ne bi reklo...
Kakva sad pošiljka? I priznanje čega?

- Vidite, poznat vam je i moj čin, iako ga Zaharov maloprije nije spomenuo. Vi ste odrezali uho, n-nitko drugi. I školovali ste se za liječnika, i jučer ste bili s kolegama kod Zaharova. On je bio uvjeren, o kome se god radilo, da će sigurno biti ovdje danas. Je li ovo vaš rukopis?

Pokazao je tvorničaru omot "posirke". Kuzma Savič pogleda, naceri se.

- Nego čiji. Znači, svidio vam se moj darak? Naredio sam da se svakako dopremi prije ručka. Nije vam zapela juha u grlu, a? Sigurno ste vijećali, nasmišljali verzije? Dobro, kajem se, volim se našaliti. Kad se Jegorki Zaharovu jučer od pića jezik razvezao, naumio sam izvesti šalu. Jeste li čuli za londonskog Jacka Trbosjeka? On je s tamošnjom policijom isti trik izveo. Kod Jegorke je na stolu ležala krepana ženska, neka riđokosa. Uzeo sam neprimjetno skalpel, polako odsjekao uho, zamotao u maramicu pa u džep. Veoma vas je laskavo opisivao, gospodine Fandorine: i takav ste vi, i ovakav, i svako klupko možete odmotati. Pa što, nije lagao Zaharov, vi ste zanimljiv tip. Volim zanimljive, sam sam takav. - U uskim milijunaševim očima bijesnu prepredeni plamičak. - Hajmo ovako. Zaboravite tu moju šalu, ionako nije uspjela. Idite sa mnom. Odlično ćemo se izludirati. Reći ću vam povjerljivo, smislio sam jednu strašnu podvalu za ove doktorčiće, moje stare znance. Kod madame Julie već je sve pripremljeno. Sutra će Moskva puknuti od smijeha kad dozna. Idemo, stvarno vam kažem. Nećete zažaliti.

Tad orkestar najednom prekinu laganu, tihu pjesmu i grunu iz sve snage:

Kuzja-Kuzja-Kuzja-Kuzja,

Kuzja-Kuzja-Kuzja-Kuzja, Kuzja-Kuzja-Kuzja-Kuzja, Kuzja, pij do dna!

Burilin samo pogleda preko ramena, i dreka prestane.

- Često boravite u inozemstvu? - neumjesno upita Fandorin.

- Ovdje često boravim. - Domaćin se promjeni teme, čini se, nimalo nije začudio. - A u inozemstvu živim. Nemam potrebe ovdje žuljati stražnjicu, imam sposobne upravitelje, sve rade bez mene. U velikom poslu poput mojega potrebno je samo jedno: razumjeti se u ljude. Ako ih pravilno odabereš, možeš poslije dangubiti, posao sam ide.

- U Engleskoj d-dugo niste bili?

- Cesto sam u Leedsu, u Sheffieldu. Imam ondje tvornice. U Londonu svratim na burzu. Posljednji sam put bio u prosincu. Nakon toga u Parizu, a za Bogojavljenje sam se vratio u Moskvu. A zašto pitate za Englesku?

Erast Petrovič zaškilji kako bi prigušio sjaj u očima. Skine s rukava trun, reče odmjereno:

- Zbog izživljavanja nad tijelom gospođice Sečkine pritvorit ću vas. Zasad administrativno, ali ujutro će se očitovati državni tužitelj. Vaš odvjetnik neće moći platiti jamčevinu prije podneva. Vi idete sa mnom, a gosti neka odu kući. Posjet bordelu se otkazuje. Nećete sramotiti poštene liječnike. Vi ćete se, Buriline, sjajno izludirati i u zatvoru.

* * *

Kao zahvalu za spašenu djevojčicu noćas sam usnio san.

Sanjao sam da sam pred Prijestolom Gospodnjim.

"Sjedi slijeva" - rekao mi je Otac Nebeski. "Odmori se, jer ti nosiš ljudima radost i spas, a to je težak posao. Nerazumna su ta moja djeca, pogledi su im preokrenuti, crno vide kao bijelo, a bijelo kao crno; nevolju kao sreću, a sreću kao nevolju. Kad iz milosti pozivam k Sebi jednog od njih u ranom djetinjstvu, ostali plaču i žale pozvanog, umjesto da se raduju zbog njega. Kad ostavim nekog od njih živjeti sto godina, do tjelesne nemoći i duhovnog gašenja, kao kaznu i pouku drugima, oni se ne užasavaju njegovom strašnom sudbinom, već mu zavide. Nakon smrtonosne borbe raduju se oni koje sam odbacio, koji su čak ostali bogalji, a one koji su pali, pozvani pred Moje lice, žale i potajno ih čak preziru kao nesretnike. A upravo su oni pravi sretnici, jer su već kod Mene; a nesretnici su

oni koji su ostali. Što da radim s ljudima, reci, dobra dušo? Kako ih urazumiti?"

I postalo mi je žao Gospodina, koji uzaludno žudi za ljubavlju svoje nerazumne djece.

Plutonovo slavlje

6. travnja, Veliki četvrtak

Danas je Anisija dopalo da radi s Ižicinom.

Kasno noćas nakon "analize", tijekom koje se ispostavilo da sumnjivih sad ima više nego što je potrebno, šef je malo hodao po radnoj sobi, škljocao brojanicom i rekao: "Dobro, Tulipanove. Jutro je pametnije od večeri. Idite se odmoriti, nahodali ste se danas i previše."

Anisij je mislio da će odluka biti ovakva: Stenič, Nesvicka i Burilin (kad izađe iz tamnice) tajno će se pratiti, provjerit će se sve njihove selidbe protekle godine, i možda će se još izvesti nekakav istražni eksperiment.

Ali, ne, nepredvidljivi šef odlučio je drugačije. Ujutro, kad se Anisij, ježeći se pod žalosnom kišicom, pojavio u maloj Nikitskoj, Masa mu je predao pisamce:

Nestajem na neko vrijeme. Pokušat ću prići s drugog kraja. A vi dotad radite s Ižicinom. Bojim se da ne napravi glupost iz suviše revnosti. S druge strane, on nije baš simpatičan tip, ali je ustrajan, lako može nešto i otkriti.

EF.

Eto ti na. S kakvog sad "drugog kraja"?

Uvaženog istražnog suca morao je potražiti. Anisij je telefonirao tužiteljstvu, rekli su: "Izašao je na poziv Zandarmerijske uprave". Nazvao je Zandarmerijsku, odgovorili su: "Otišao je po hitnom poslu o kojem se ne može govoriti preko telefona". Glas dežurnog bio je tako uzrujan da je Tulipanov naslutio - izgleda da se radi o novom ubojstvu. A nakon još četvrt sata od Ižicina je stigao teklić - pozornik Linjkov. Svratio je do koleškog savjetnika, nije ga našao pa je došao k Tulipanovu u Granatnu.

- Jeziv događaj, vaše blagorođe - priopći Linjkov strašno uzbuđen. - Bezdušno umorstvo maloljetne osobe. Kakva nesreća, kakva nesreća...

Smrknuo je i pocrvenio, očito se zastidjevši svoje osjetljivosti.

Anisij je promatrao nezgrapnog policajca tanka vrata i skroz ga prozreo. Pametan je, sentimentaln i zacijelo voli čitati knjige. Zbog siromaštva je stupio u policiju, samo što nije za takvo pile taj grubi posao. I Tulipanov bi bio takav da nije bilo sretnog susreta s Erastom Petrovičem.

- Idemo, Linjkove - reče Anisij, namjerno se obraćajući pozorniku s "vi". - I to ravno u mrtvačnicu, ionako će je onamo dovesti.

Eto što znači dedukcija - zaključak se pokazao točnim. Svega pola sata je prosjedio Anisij u stražarnici kod Pahomenka, brbljao sa simpatičnim čovjekom o svakodnevicu, i dovezle su se do kapije tri otvorene kočije, a za njima jedna zatvorena, bez prozora, takozvani "truplovoz".

Iz prve su kočije izašli Ižicin i Zaharov, iz druge fotograf s pomoćnikom, iz treće dva žandara i stariji pozornik. A iz zatvorenih kola nitko nije izašao. Žandari su otvorili oguljena vrata, iznijeli na nosilima nešto kratko, pokriveno platnom.

Medicinski vještak bio je namrgođen i grizao je svoju neizbježnu lulu s nekim osobitim ogorčenjem, zato je istražni sudac izgledao vedro i živahno, gotovo radosno. Ugledavši Anisija, promijenio je boju lica:

- A-a, to ste vi. Znači, već ste nanjušili? I vaš pretpostavljeni je ovdje?

No, kad se pokazalo da Fandorina nema niti će ga biti, a ni njegov pomoćnik nema pojma ni o čemu, Ižicin se ponovno obodrio.

- E, sad će se zamrsiti - izjavio je, energično trljajući ruke. - Dakle, ovako. Danas u zoru čuvari spojne pruge moskovsko-brestske željeznice pronašli su u grmlju blizu Novo-Tihvinskog prijelaza truplo maloljetne skitnice. Jegor Vilemovič utvrdio je da je smrt nastupila najkasnije u ponoć. Kažem vam, Tulipanove, bio je to neugodan prizor! - Ižicin se kratko nasmije. - Zamislite: trbuh je, naravno, rasparan, okolo na granama povješane iznutrice, a što se tiče lica...

- Što, opet krvavi poljubac?! - uzbuđeno viknu Anisij. Istražni sudac prasnuo je u smijeh i nije se mogao zaustaviti, zagrcnuo se - očito, živci.

- Oh, izmučili ste me - procijedi napokon, brišući suze. - Vi i Fandorin s tim poljupcem. Oprostite zbog neumjesnog veselja.

Odmah ću vam pokazati, shvatit ćete. Ej, Silakove! Stani! Otkrij joj lice!

Žandari spustiše nosila na zemlju i zabaciše rub platna. Po zagonetnom ponašanju istražnog suca Anisij je očekivao vidjeti nešto osobito neugodno: staklene oči, jezivu grimasu, ispali jezik, ali ničeg od toga nije bilo. Ispod platna se pokazala nekakva crno-crvena pogača s dvije kuglice: bile su bijele, a usred svake tamni kružić.

- Što je to? - začudi se Tulipanov, a zubi mu sami od sebe zacvokotaše.

- Dakle, naš ju je šaljivac posve ostavio bez lica - s mračnom radošću pojasni Ižicin. - Jegor Vilemovič kaže da je koža zarezana ispod linije kose i kasnije oguljena, poput narančine kore. Eto vam poljupca. I, što je najvažnije, sad se ne može prepoznati.

Anisiju se pred očima sve nekako čudno pomaknulo i zanjihalo. Glas istražnog suca kao da je dopirao iz velike daljine.

- Dakle, tajnosti je kraj. Čuvari, lupeži, izbrbljali su svima redom. Jednog od njih odvezli su u nesvijesti. A ionako Moskvom kruže glasine. Žandarmerijsku upravu sve vrijeme izvještavaju o zlikovcu koji je odlučio istrijebiti cijeli ženski rod. Rano ujutro obavijestili su Peterburg. Rekli su im svu istinu, otvoreno. Doći će nam sam ministar, grof Tolstov. Da, da. Dakle, letjet će glave. Ja svoju cijenim, ne znam kako vi. Vaš šef može se koliko god želi igrati dedukcije, ima visokog zaštitnika. A ja ću nekako bez dedukcije, pomoću odlučnosti i energičnosti. Sad mi, dakle, nije do mlitavosti.

Tulipanov se okrenuo od nosila, progutao knedlu, odagnao ispred očiju mutnu koprenu. Udahnuo je što više zraka. Popustilo je.

Nije mogao oprostiti Ižicinu "mlitavost" pa je rekao hladnim glasom:

- A moj šef kaže da su odlučnost i energičnost dobri prilikom cijepanja drva i okopavanja vrta.

- Upravo tako. - Istražni sudac mahnu žandarima da odnesu truplo u mrtvačnicu. - Ja ću prekopati u vražju mater cijelu Moskvu, a ako pritom pogriješim, rezultat će mi oprostiti. Bez rezultata ionako neću iznijeti živu glavu. Vi ste, Tulipanove, određeni da me nadzirete? Onda nadzirite, samo mi ne prigovarajte. A ako želite pisati žalbe, samo izvolite. Ja poznajem grofa Dmitrija Andrejeviča, on cijeni

odlučnost i na nepridržavanje drugorazrednih zakonskih obveza gledat će kroz prste ako takve slobode nalažu interesi slučaja.

- Imao sam prilike čuti takve stvari od policajaca, međutim, iz usta službenika državnog tužiteljstva takva razmišljanja zvuče čudno - reče Anisij, pomislivši kako bi upravo tako Ižicinu na njegovu mjestu odgovorio Erast Petrovič.

No, istražni je sudac na zasluženi, suzdržani ukor samo odmahnuo rukom, i tad Tulipanov definitivno prijeđe na službeni ton:

- Budite konkretniji, gospodine dvorski savjetniče. Od čega se sastoji vaš plan?

Ušli su u kabinet vještaka sudske medicine i sjeli za stol, s obzirom na to da se sam Zaharov baktao s truplom u prosekturi.

- Pa evo, izvolite. - Ižicin s izrazom nadmoći pogleda nižeg po činu. - Dakle, mućnimo glavom. Koga ubija naš rasparač? Bludnice, beskućnice, prosjakinje, to jest žene s gradskog dna, najgori društveni šljam. Sad se, dakle, sjetimo gdje su počinjena ubojstva. Dobro, odakle su dovezli bezimene u jarcima više nećemo ustanoviti. Poznato je da se moskovska policija u takvim slučajevima ne zamara suvišnim pisanijama. Međutim, gdje su pronađena trupla koja smo iskopali iz imenovanih grobova jako dobro znamo.

Ižicin otvori bilježnicu od voštanog platna.

- Aha, evo! Prosjakinja Marja Kosa je ubijena 11. veljače u Maloj Trehsvjatskoj, Sičuginovo prenoćište za beskućnike. Grlo prerezano, trbuh rasparan, jetra nedostaje. Prostitutka Aleksandra Zotova nađena 5. veljače u Svinjinskoj ulici, na kolniku. Opet grlo plus izrezana maternica. Te su dvije naše nesumnjive mušterije.

Istražni sudac priđe policijskoj karti grada koja je visjela na zidu i stane pokazivati po njoj dugim, šiljatim prstom:

- Dakle, pogledajmo. Andreičkina od utorka nađena je evo ovdje, u Seleznevskoj. Cura od danas kod Novo-Tihvinskog prijelaza, evo ovdje. Od jednog mjesta zločina do drugog nema više od kilometra. Do vipolzovske tatarske četvrti također.

- Kakve veze s tim ima tatarska četvrt? - upita Tulipanov.

- Poslije, poslije - odmahnu Ižicin. - Nemojte se još miješati... Sad dva stara trupla. Mala Trehsvjatska je tu. A tu Svinjinska. U susjedstvu. Između tristo i petsto koraka od sinagoge u Spasogliniščevskoj.

- Ali, još je bliže Hitrovka - odvrati Anisij. - Tamo svaki dan nekog ubiju. Što je tu čudno, to je leglo kriminala.

- Ubiju, ali ne ovako! Ne, Tulipanove, tu ne smrdi na običan kršćanski zločin. U svim tim komadanjima osjeća se fanatični, strani duh. Pravoslavci čine mnoge svinjarije, ali ne ovakve. I ne treba bulazniti o londonskom Jacku koji je tobože Rus i sad se vratio pozabaviti se na domaćim prostorima. Budalaštine! Ako ruski čovjek putuje po Londonima, onda je, dakle, iz kulturnog sloja. A zar će kulturan čovjek kopati po smrdljivim crijevima neke Manjke Kose? Možete li to zamisliti?

Anisij nije mogao to zamisliti pa je pošteno odmahnuo glavom.

- Eto vidite. To je očigledno! Treba biti sanjalica i teoretičar poput vašeg šefa da bi se apstraktnim konstrukcijama zamijenio zdrav razum. A ja sam, Tulipanove, praktičar.

- Ali, što je s poznavanjem anatomije? - baci se Anisij na obranu šefa. -Is profesionalnim baratanjem kirurškim instrumentom? Samo je liječnik mogao počinuti sve te grozote!

Ižicin se pobjedonosno nasmiješi:

- U tome i jest Fandorinova pogreška! Meni je od samog početka bilo mučno od te njegove hipoteze. To ne po-sto-ji - izgovorio je po slogovima. - Jednostavno ne postoji, i gotovo. Ako je čovjek iz pristojnog društva nastran, onda će smisliti nešto profinjenije od ovakvih gadosti. - Istražni sudac kimnu prema prosekturi. - Sjetite se markiza de Sada. Ili uzmimo prošlogodišnji slučaj s bilježnikom Silerom, sjećate se? Napio je bludnicu do nesvijesti, gurnuo joj u jedno mjesto dinamit i zapalio fitilj. Odmah se vidi da je obrazovan čovjek, iako je čudovište, naravno. A za gadarije s kojima smo se suočili sposoban je samo prostak, stoka. Što se tiče poznavanja anatomije i kirurške vještine, sve se može objasniti vrlo jednostavno, gospodo pametnjakovići.

Istražni sudac načini stanku i, podigavši radi jačeg efekta prst, prošapta:

- Mesar! Eto tko anatomiju poznaje ništa slabije od kirurga. Svaki Božji dan filigranski raščlanjuje jetricu, želudac, bubrege, nimalo lošije od pokojnog gospodina Pirogova. A i noževi dobrog mesara nisu tuplji od skalpela.

Tulipanov je šokirano šutio. Pa u pravu je antipatični Ižicin! Kako su mogli zaboraviti na mesare!

Ižicin je bio zadovoljan sugovornikovom reakcijom.

- A sad o mom planu. - Ponovno je prišao karti. - Dakle, imamo dva žarišta. Prva dva trupla su pronađena evo ovdje, dva posljednja ovdje. Ne znamo kako objasniti zlikovčevu promjenu mjesta djelovanja. Možda je prosudio da je sjeverni dio Moskve pogodniji za ubijanje od središnjeg: pustare, šikare, manje kuća. Za svaki slučaj sumnjam na sve mesare koji žive u oba kraja koji nas zanimaju. Već imam i popis. - Istražni sudac dohvati list, stavi ga na stol pred Anisija. - Ima ih ukupno sedamnaest. Obratite pozornost na one koji su označeni šestokrakom zvijezdom ili polumjesecom. Tu je, u Vipolzovu, tatarska četvrt. Tatari imaju svoje mesare, prave razbojнике. Napominjem da do šupe u kojoj su našli Andreičkinu ima manje od kilometra. Do željezničkog prijelaza gdje je otkriveno truplo cure bez lica također. A ovdje - dugi prst premjesti se na karti - u neposrednoj blizini Trehsvjatske i Svinjinske nalazi se sinagoga. Tamo su koljači, pravi odurni čifutski mesari, koji stoku ubijaju po svom barbarskom običaju. Niste nikad vidjeli kako se to radi? Vrlo slično našem prijatelju. Osjećate li, Tulipanove, na što to smrdi?

Sudeći po raširenim nosnicama uvaženog istražnog suca, smrdjelo je na senzacionalan proces, prilične nagrade i izvanredno promaknuće.

- Vi ste, Tulipanove, mlad čovjek. Vaša je budućnost u vašim rukama. Možete se držati Fandorina i bit ćete budala. A možete raditi u korist slučaja, pa vas neću zaboraviti. Vi ste bistar, snalažljiv momak. Trebaju mi takvi pomoćnici.

Anisij je zinuo kako bi drzniku pružio dužni otpor, ali Ižicin je već govorio dalje:

- Od sedamnaest mesara koji nas zanimaju četvorica su Tatari i trojica Čifuti. Oni su prvi sumnjivci. No, kako bih izbjegao prigovore zbog predrasuda, uhitit ću ih sve. Obradit ću ih kako spada. Hvala Bogu, imam iskustva. - Grabežljivo se nasmiješio i protrljao ruke. - Dakle, ovako. Najprije ću nekrste nahraniti usoljenim mesom, jer pravoslavni post za njih nije ukaz. Neće žderati svinjetinu, pa ću narediti da ih počaste govedinom, mi poštujemo tuđe običaje. Pravoslavne ću počastiti haringom. Neću im dati piti. Ni spavati.

Prenoćit će, malo tuliti, a ujutro, da im ne bude dosadno, zvat ću ih redom, i moji će ih dečki poučiti "kobasom". Znaete što je to "kobasa"?

Tulipanov šokirano odmahnu glavom.

- Sjajna stvar: čarapa, a u njoj mokri pijesak. Nema nikakvih tragova, a ostavlja jak dojam, osobito na bubrege i druga osjetljiva mjesta.

- Leontije Andrejeviču, pa vi ste završili fakultet! - jeknu Anisij.

- Upravo tako. I zato znam kad se može djelovati po pravilima, a kad društveni interes dopušta zanemariti pravila.

- A što ako vaša verzija nije točna, i Trbosjek nije nikakav mesar?

- Mesar je, tko bi drugi bio - slegnu ramenima Ižicin. - Čini mi se da sam dobro objasnio.

- Ali, što ako ne prizna krivac, nego najslabiji duhom? Onda će pravi ubojica ostati nekažnjen!

Istražni sudac postao je toliko drzak da si je dopustio da pokroviteljski potapša Anisija po ramenu.

- Predvidio sam i to. Naravno, ne bi bilo zgodno da sad objesimo nekog Mošu ili Abdula, a za tri mjeseca policija opet pronade rasparanu drolju. Slučaj je poseban, spada u red zločina od državne važnosti. Nije to šala, otkazan je carev dolazak!

Zato su i dopuštene izvanredne mjere. - Ižicin stisnu šaku tako da su zapucketali zglobovi. - Jedan će na vješala, a šesnaest ostalih u progonstvo. Bez imalo publiciteta. U hladna, pusta mjesta, gdje se baš i nema koga zaklati. A još će i policija ondje paziti na njih.

"Plan" odlučnog istražnog suca užasn timer je Anisija iako je bilo teško poricati učinkovitost takvih mjera. Vlasti će zbog dolaska strašnog grofa Tolstova po svoj prilici u strahu odobriti inicijativu, i život mnogih nevinih ljudi bit će upropašten. Kako to spriječiti? Ah, Eraste Petroviču, kamo li ste nestali?!

Anisij zastenja, strignu svojim glasovitim ušima, u sebi zamoli šefa za oprost zbog samovolje te ispričovijeda Ižicinu o jučerašnjim istražnim uspjesima. Neka se previše ne zanosi, neka zna da osim njegove "mesarske" verzije ima i drugih, utemeljenijih.

Leontij Andrejevič saslušao ga je pozorno, nijednom ga nije prekinuo. Nervozno mu se lice isprva zacrvenjelo, pa je stalo

blijedjeti, a pred kraj se osulo mrljama, i oči su mu postale kao pijane.

Kad je Tulipanov završio, istražni sudac oblizao je bjeličastim jezikom debele usne i polako ponovio:

- Primalja nihilistica? Poremećeni student? Luckasti trgovac? Pa stvarno...

Ižicin skoči sa stolice, ushoda se po sobi, raščupa kosu, čime je nepopravljivo poremetio idealni razdjeljak.

- Izvrsno! - viknuo je zaustavivši se ispred Anisija. - Veoma mi je drago, Tulipanove, što ste odlučili otvoreno surađivati sa mnom. Kakve tajne mogu biti između bliskih ljudi, pa isti posao radimo!

Anisija prođu odvratni žmarci - oh, nepotrebno se izbrbljao. A istražni sudac više se nije mogao zaustaviti:

- Dobro, probat ćemo. Mesare ću, dakako, ipak uhititi, ali neka zasad samo sjede. Obradit ćemo najprije naše "liječnike".

- Kako ćemo ih to "obraditi"? - uspaniči se Anisij, sjetivši se bolničara i doktorice. - "Kobasom", ili?

- Ne, s takvim društvom treba drugačije.

Istražni sudac kratko promisli, sam sebi kimnu te izloži novi plan djelovanja:

- Dakle, djelovat ćemo ovako. Za obrazovane, Tulipanove, treba posebna metoda. Od obrazovanja se čovjeku duša smekša, postaje osjetljiva. Ako je naš rasparač čovjek iz društva, onda je vukodlak: danju je običan, kao svi, a noću, u trenu zločinačke mahnitosti, u njega kao da ulazi demon. Na to ćemo odigrati. Uхватit ću golupčice kad su obični i pokazati im djelo vukodlakovih ruku. Vidjet ćemo hoće li njihova osjetljivost izdržati taj prizor. Uvjeren sam da će se krivac slomiti. Vidjet će na svjetlu dana kakve stvari čini njegovo drugo "ja" i odat će se, sigurno će se odati. To je, Tulipanove, psihologija. Odlučeno je. Izvršit ćemo istražni eksperiment.

Anisij se iz nekog razloga najednom sjetio kako mu je mama u djetinjstvu pripovijedala bajku, žalosno naričući za pijetla Petju: "Nosi me lija iza modrih šuma, iza visokih gora, u duboke rupe..."

Šefe, Eraste Petroviču, situacija je loša, vrlo loša.

* * *

U pripremi "istražnog eksperimenta" Anisij nije sudjelovao. Sjeo je u Zaharovljev kabinet i, kako ne bi mislio na počinjenu pogrešku, stao čitati novine koje su ležale na stolu - sve redom, ne birajući.

"Moskovskie vedomosti" od 6. (18.) travnja javljale su sljedeće:

Završetak gradnje Eiffelova tornja

Pariz.

Agencija Reuters izvještava da je napokon izgrađena divovska i posve beskorisna konstrukcija od željeznih sipki, kojom Francuzi žele zadiviti posjeti telje 15. svjetske izložbe. Taj opasni pothvat izaziva opravdanu zabrinutost pariških građana. Smije li se dopustiti da iznad Pariza strši nekakav beskrajni tvornički dimnjak, ponižavajući svojom smiješnom visinom sve divne spomenike glavnog grada? Iskusni inženjeri izražavaju sumnju da tako visoka i relativno uska građevina, podignuta na bazi triput manjoj od njezine visine, može izdržati nalet vjetra.

Dvoboj sabljama

Rim.

Cijela Italija raspravlja o dvoboju koji se vodio između generala Andre-ottija i zastupnika Cavalla. U svom govoru održanom prošlog tjedna pred veteranima bitke kod Solferina, general Andreotti izrazio je zabrinutost u povodu židovske prevlasti u novinskom i nakladničkom svijetu Europe. Zastupnik Ca-vallo, podrijetlom Židov, osjetio se uvrijeđenim tom potpuno točnom tvrdnjom te je, istupivši u parlamentu, nazvao generala „sicilijanskim magarcem”, zbog čega je i došlo do dvoboja. U drugom okršaju Andreotti je lagano ranjen sabljom u rame, nakon čega je dvoboj prekinut. Suparnici su se rukovali.

Ministrova bolest

Sankt Peterburg.

Ministru prometa, koji ovih dana boluje od upale pluća, malo je bolje: nema boli u prsima. Prošlu je noć bolesnik proveo mirno. Potpuno je pri svijesti.

Anisij je pročitao i reklame: za osvježavajući glicerinski puder, za laštilo za kaljače, za najnovije krevete na rasklapanje i antinikotinske muštikle. Obuzet čudnom apatijom, dugo je proučavao sliku ispod koje je pisalo:

Specijalni klozet bez mirisa po sustavu inženjera mehanike S. Timohoviča.

Jeftin je, zadovoljava sve higijenske norme, može se smjestiti u bilo koji stambeni prostor. U Adadurovljevoj kući kod Krasnih vrata može se vidjeti klozet na djelu.

Za đaće daje se na posudbu.

Zatim je samo sjedio i sjetno gledao kroz prozor.

Zato je Ižicin bio pun energije. Pod njegovim osobnim nadzorom u prosekturu su unijeli dodatne stolove, tako da ih je ukupno bilo trinaest. Dva grobara, čuvar i pozornici dovukli su iz hladnjače na nosilima tri identificirana trupla i deset bezimernih, među kojima je bila i maloljetna skitnica. Istražni sudac nekoliko je puta naređivao da se tijela polože čas ovako čas onako - nastojao je postići maksimalan efekt na promatrače. Anisij bi se samo naježio kad bi iz susjedne prostorije kroz zatvorena vrata dopro Ižicinov prodorni zapovjednički tenor:

- Kuda mičeš stol, glupane?! "Polako" sam rekao, "polako"! Ili još gore:

- Ne tako, ne tako! Trbuh joj više raširi! Pa što ako se smrзло, onda lopatom, lopatom! E, sad je dobro.

Uhićene su doveli nakon dva sata poslijepodne: svakog u posebnoj kočiji pod stražom.

Tulipanov je vidio kroz prozor kako su u mrtvačnicu prvo uveli plećata muškarca okrugla lica u zgužvanom crnom fraku i s bijelom nakrivljenom kravatom - po svoj prilici to je bio tvorničar Burilin, koji nije uspio stići kući nakon jučerašnjeg zadržavanja. Nakon desetak minuta dovezli su Steniča. Bio je u bijelom ogrtaču (očito su ga doveli ravno iz bolnice) i unezvjereno se osvrtao. Ubrzo je stigla i Nesvicka. Hodala je između dva žandara, ispravivši ramena i podigavši glavu. Primaljino lice bilo je izobličeno od mržnje.

Skripnuše vrata, u kabinet zaviri Ižicin. Lice mu uzbuđeno plamti - pravi kazališni poduzetnik prije premijere.

- Golupčići su pod nadzorom dok čekaju u uredu - javi Anisiju. - Zavirite je li dobro.

Tulipanov tromo ustane, izađe u prosekturu.

U sredini velike sobe bio je prazan prostor s triju strana okružen stolovima. Na svakom platnom pokriveno truplo. Iza stolova, duž zidova, žandari, pozornici, grobari, čuvar: po jedan na dva pokojnika. Kod zadnjeg stola na običnoj drvenoj stolici sjedio je Zaharov u svojoj svakidašnjoj pregači i s neizbježnom lulom u zubima. Vještakovo lice bilo je neraspoloženo, čak pospano. Iza njega i malo sa strane nepomično je stajao Grumov, kao bolja polovica uz supruga na malograđanskoj fotografiji, samo što nije držao ruku na Zaharovljevu ramenu. Asistent je izgledao utučeno - očigledno mirni čovjek nije navikao na takvu gužvu u tom carstvu tišine. Zaudaralo je sredstvo za dezinfekciju, ali kroz oštar kemijski zadah neprekidno se osjećao slatkasti smrad raspadanja. Sa strane na posebnom stoliću ležala je hrpa papirnatih vrećica. Sve je predvidio temeljiti Leontij Andrejevič - ako tko povrati.

- Ovdje ću biti ja - pokaza Ižicin. - Ondje oni. Na moju zapovijed njih će sedmorica uzeti desnom rukom jedan pokrivač, lijevom drugi, i povući ih. Prizor je izvanredan. Ubrzo ćete sami vidjeti. I nos, nos ću nabiti tim nitkovima u samu kašu. Uvjeren sam da zlikovčevi živci neće izdržati. Ili hoće? - najednom se uznemiri istražni sudac, skeptično razgledavajući inscenaciju.

- Neće izdržati - mrko odvrati Anisij. - I to kod svih troje. Pogled mu se susreo s Pahomenkovim, i ovaj mu krišom namignu: ne tuguj, momče, sjeti se tvrde kože.

- Uvedite ih! - graknu Ižicin okrenuvši se prema vratima, žurno odjuri na sredinu sobe i zauzme pozu neumoljive strogosti: ruke prekrížene na prsima, jedna noga isturena, uska brada istaknuta, obrve namrštene.

Uveli su uhićene. Stenič se odmah zapiljio u strašne platnene pokrove i uvukao glavu u ramena. Anisija i ostale, čini se, nije ni opazio. Zato Nesvicku stolovi uopće nisu zanimali. Promotrla je prisutne, zadržala pogled na Tulipanovu i prezirno se podsmjehnula. Anisij žestoko pocrvenje. Trgovac je stao pokraj stolića s papirnatim

vrećicama, naslonio se na nj rukom i stao sa znatiželjom vrtjeti glavom. Zaharovu je namignuo. Ovaj suzdržano kimnu.

- Ja sam izravan čovjek - suhim, prodornim glasom poče Ižicin, naglašavajući svaku riječ. - I zato neću okolišati. Posljednjih mjeseci u Moskvi je počinjen niz monstruoznih ubojstava. Istražni organi pouzdano znaju da je te zločine počinio netko od vas troje. Sad ću vam pokazati nešto zanimljivo i svakom ću zaviriti u dušu. Ja sam iskusni istražiteljski vuk, mene ne možete preveslati. Dosad je ubojica vidio djelo svojih ruku samo noću, kad je bio pod vlašću bezumlja. A sad pogledajte kako to izgleda na danjem svjetlu. Hajde!

Mahnuo je rukom, i pokrovi kao da su sami od sebe spuznuli na pod. Linjkov je, doduše, malo pokvario efekt - trznuo je prenaplo, pa je platno zapelo za pokojničinu glavu. Mrtva je glava drveno lupila o površinu stola.

Prizor je doista bio nevjerojatan. Anisij zažali što se na vrijeme nije okrenuo, a sad je već bilo kasno. Naslonio se leđima na zid, triput duboko udahnuo i izdahnuo - kao da je popustilo.

Ižicin nije gledao trupla. Samo je gutao očima osumnjičene, naglo premještajući pogled: Stenič, Nesvicka, Burilin; Stenič, Nesvicka, Burilin. Pa opet, pa opet.

Anisij primijeti kako višem redarstveniku Pribludku, koji je stajao nepomična, gotovo skamenjena lica, sitno podrhtavaju krajevi obojanih brkova. Linjkov je stajao zatvorenih očiju i micao usnama - očito se molio. Njuške grobara bile su ravnodušne, oni su se u svom teškom poslu svačega nagledali. Čuvar Pahomenko gledao je mrtvace tužno i sućutno. Pogled mu se susreo s Anisijevim, i jedva primjetno odmahnuo je glavom, što je valjda značilo: "Eh, ljudi, ljudi, što radite jedni drugima." Od tog jednostavnog, ljudskog pokreta Tulipanov se definitivno pribrao. Gledaj osumnjičene, naredio si je. Neka ti Ižicin bude primjer.

Evo, stoji bivši student i bivši luđak Stenič, uz pucketanje lomi tanke prste, na čelu mu krupne kapi znoja. Jamačno hladnog. Sumnjivo? Itekako!

A drugi bivši student, rezač ušiju Burilin, naprotiv, nekako je premiran: na licu mu lebdi podrugljiv smiješak, sitne oči zlobno plamte. No, milijunaš se samo pretvara da mu se za sve fućka, uzeo je iz nekog razloga sa stola papirnatu vrećicu, stišće je uz grudi. To

se naziva "spontana reakcija", šef je učio da prvo na nju treba obratiti pozornost. Takav rasipnik poput Burilina od zasićenosti je lako mogao poželjeti nove, jake doživljaje.

A sad željezna žena Nesvicka, bivša zatvorenica, koja je u svom Edinburghu zavoljela kirurške operacije. Izuzetna osoba, jednostavno ne znaš za što je kadra i što se od nje može očekivati. Gle kako sijeva očima.

Tad "izuzetna osoba" odmah potvrđi da je uistinu kadra za nepredvidljive postupke.

Njezin zvučni glas narušio je grobljansku tišinu:

- Znam na koga ciljate, gospodine! - viknu Nesvicka istražnom sucu. - Kako je to prikladno! "Nihilistica" u ulozi krvožednog čudovišta! Lukavo! Osobito je pikantno to što je žena, zar ne? Bravo, daleko ćete stići! Znala sam ja za kakva je sve zlodjela sposobna vaša banda, ali ovo već prelazi sve granice! - Iznenada doktorica zastenja i uhvati se rukom za srce, kao da ju je šokiralo prosvjetljenje. - Pa to ste vi! Vi sami! Kako odmah nisam shvatila! Vaši su krvnici te nesretnice raskomadali, pa što, vama nije žao tog "društvenog ološa"! Što ih ima manje, vama je lakše! Podlaci! Odlučili ste se poigrati "Castiga"? Jednim udarcem dvije muhe, zar ne? I smanjiti broj luralica, i baciti ljagu na nihiliste! Neoriginalno, ali zato djelotvorno!

S mržnjom je prasnula u smijeh, zabacivši glavu. Čelični je cviker pao, zanjihao se na uzici.

- Tišina! - vrisnu lžicin, očigledno se bojeći da će mu ispad Nesvicke upropastiti cijelu istražnu psihologiju. - Tišina smjesta! Ne dopuštam vrijeđanje vlasti!

-Ubojice! Životinje! Satrapi! Provokatori! Gadovi! Rušitelji Rusije! Vampiri! - vikala je Nesvicka, i po svemu je bilo očito da ima priličnu zalihu pogrdnih riječi adresiranih čuvarima poretka i da je neće brzo iscrpiti.

- Linjkove, Pribludko, začepite joj usta! - definitivno je izgubio vlast nad sobom istražni sudac.

Pozornici neodlučno krenuše prema primalji, uhvatiše je za ramena, ali čini se da nisu baš znali kako začepiti usta pristojnoj dami.

- Proklet bio, zvijeri! - zavika Nesvicka gledajući lžicinu u oči. - Crknut ćeš bijednom smrću, zbog vlastitih ćeš podvala crknuti!

Podigla je ruku, uperivši prst točno u lice uvaženog istražnog suca, i tad najednom prasnu pucanj.

Leontij Andrejevič poskoči na mjestu i pognu se, uhvativši se za glavu. Tulipanov zatrepta: zar se čovjeka može ustrijeliti prstom!

Začu se zvučni, neobuzdani grohot. Burilin je mahao rukama i tresao glavom, nemajući snage svladati napad neobuzdanog veselja. Ah, eto što je bilo. Ispostavlja se da je on, obješenjak, neprimjetno, dok su svi gledali Nesvicku, napuhao papirnatu vrećicu i tresnuo njome o stolić.

- A-a-a!!! - vinuo se prema stropu neljudski krik, koji je zaglušio tvorničarev smijeh.

Stenič!

- Ne mogu-u-u-u! - očajnički procvili bolničar. - Ne mogu više! Mučitelji! Krvnici! Zbog čega me mučite? Zašto? Gospode, zbog čega-a-a-a?

Njegove potpuno bezumne oči skliznuše preko lica i zaustaviše se na Zaharovu, koji je jedini od svih sjedio: šutke, s usiljenim smiješkom, gurnuvši ruke u džepove kožne pregače.

- Sto se ceriš, Jegore? Ovo je tvoje carstvo, zar ne? Tvoje carstvo, tvoj cirkus! Šepuriš se na tronu, vodiš ba! Slaviš! Pluton, car smrti! A ovo su tvoji podanici! - Pokazao je na unakažena trupla. - U svoj ljepoti! - Zatim je luđak stao govoriti nešto posve nesuvislo. - Mene su otjerali, nedostojan sam! A ti, čega si se ti pokazao dostojan? Cime se tako ponosiš? Pogledaj se! Strvinar! Truplojed! Pogledajte ga, truplojeda! A pomoćnik? Kakav par! "Gavran gavranu leti, gavran gavranu kriči: "Gavrane, gdje ćemo ručati?"

I stade histerično, drhtavo hihotati.

Vještakova usta prezirno se iskrive. Grumov se pak neuvjerljivo nasmiješi.

Sjajan "eksperiment", pomisli Anisij, gledajući istražnog suca koji se držao za srce i osumnjičene: jedna izvikuje kletve, drugi grohoće, treći hihoće. Idite vi svi kvragu, gospodo.

Anisij se okrene i izađe.

Uh, kako je dobar svjež zrak.

* * *

Skočio je u Granatnu običi Sonjku i na brzinu pojesti Palašin šči, a nakon toga odmah k šefu. Ima što ispričovijedati i ima što priznati. Najviše je pak bio nestrpljiv saznati čime se to tako tajnovitim bavio danas Erast Petrovič.

Put do Male Nikitske je kratak, samo pet minuta. Ustrčao se Tulipanov na poznati trijem, pritisnuo zvono - nema nikoga. Dobro, Angelina Samsonovna po svoj je prilici u crkvi ili bolnici, ali gdje je Masa? Probode ga uznemirujuća slutnja: a što ako je, dok je Anisiji štetio istrazi, šefu zatrebala pomoć pa je pozvao svog vjernog slugu?

Snuždeno krenu natrag. Na ulici su uz viku jurila djeca. Najmanje troje mališana, onih najodvažnijih, bilo je crnomanjasto, kosih očiju. Tulipanov odmahnu glavom, sjetivši se da među kuharicama, sobaricama i praljama iz susjedstva Fandorinov sobar slovi za "macana" i slomitelja srdaca. Ako se tako nastavi, za desetak će godina cijela okolica biti puna Japančića.

Opet je došao dva sata kasnije, kad je već pao mrak. Vidio je da su prozori na kući osvijetljeni, obradovao se, pojurio kroz dvorište.

Gazdarica i Masa bili su kod kuće, ali Erasta Petroviča nije bilo, i ispostavilo se da cijeli dan nije bilo vijesti od njega.

Angelina Samsonovna nije pustila gosta, posjela ga je da pije čaj s rumom i jede eklere, koje je Anisij veoma volio.

- Ali, post je - nesigurno reče Tulipanov, udahnuvši božanski miris svježeg skuhanog čaja zaslađenog jamajkanskim napitkom. - Kako rum?

- Anisije Pitimiroviču, vi ionako ne postite - nasmiješi se Angelina.

Sjedila mu je nasuprot, poduprijevši obraz. Nije pila čaj niti je jela kolače.

- Post mora biti nagrada, a ne lišavanje. Drugačiji post Gospodinu nije potreban. Ako vam to duša ne zahtijeva, ne postite, Bog s vama. Erast Petrovič ne ide u crkvu, ne priznaje crkvene propise, i ništa, nije to strašno. Najvažnije je da mu Bog živi u duši. A ako čovjek može znati Boga i bez crkve, čemu ga prisiljavati.

Nije se suzdržao tu Anisij, bubnuo je ono što ga je dugo mučilo:

- Ne treba zanemarivati sve crkvene propise. Recimo, ako već sam tome ne pridaješ značenje, možeš misliti na osjećaje bližnjega. Jer što se događa? Vi, Angelina Samsonovna, živite prema crkvenom

zakonu, sve obrede izvršavate, grijeh vam se ne smije ni približiti, a sa stajališta društva... Nepravedno je to, bolno...

Ipak nije uspio reći otvoreno, spetljao se, ali pametna je Angelina i ovako shvatila.

- Mislite na to što živimo nevjenčani? - upitala ga je mirno, kao da je riječ o najobičnijoj temi. - Nepotrebno osuđujete Erasta Petroviča, Anisije Pitimiroviču. On me dvaput prosio, kako treba. Ja nisam htjela.

Anisij se samo sledio.

- Ali, zašto?!

Angelina Samsonovna ponovno se nasmiješi, ali više ne sugovorniku, već nekim svojim mislima.

- Kad voliš, ne misliš na sebe. A ja Erasta Petroviča volim. Zato što je vrlo lijep.

- To svakako - kimnu Tulipanov. - Malo je takvih ljepotana.

- Ne govorim o tome. Tjelesna je ljepota krhka. Nekakve boginje ili opekotina, i nema je više. Prošle godine, dok smo živjeli u Engleskoj, u susjednoj je kući izbio požar. Erast Petrovič krenuo je izvlačiti štene iz vatre pa se opekao. Odjeća mu je nagorjela, kosa. Na obrazu je imao mjehur, poispadale su mu obrve i trepavice. Više nije bio nimalo lijep. A moglo mu je lice i skroz izgorjeti. Samo što prava ljepota nije u licu. A Erast Petrovič je lijep.

Posljednju je riječ Angelina izgovorila s posebnim izrazom, i Anisij shvati na što je mislila.

- Samo što se bojim za njega. Dana mu je velika snaga, a velika je snaga veliko iskušenje. Ja bih sad trebala biti u crkvi, danas je Veliki četvrtak, spomen na posljednju večeru, a ja, grešnica, ne mogu čitati ni propisane molitve. Neprekidno se molim Spasitelju za njega, Erasta Petroviča. Čuvao ga Gospodin, i od ljudske zloće, a još više od pogubnog ponosa.

Uz te riječi Anisij pogleda na sat. Reče zabrinuto:

- Moram priznati da se ja više brinem zbog ljudske zloće. Već je prošao jedan sat iza ponoći, a njega još nema. Hvala na gostoprimstvu, Angelina Samsonovna, idem ja. Ako se pojavi Erast Petrovič, pozovite me, lijepo vas molim.

Tulipanov je išao natrag, razmišljao o onom što je čuo. U Maloj Nikitskoj, pod plinskom svjetiljkom, dojuri do njega živahna djevojka,

u crnoj joj kosi široka vrpca, oči joj namazane, obrazi narumenjeni.

- Ugodnu večer, zgodni kavaliru. Hoćete li počastiti djevojku votkicom? - zaigraše joj namazane obrve, vatreno prošapta: - A ja ću ti zahvaliti, ljepotane. Tako ću te usrećiti da ćeš se uvijek sjećati...

Zadrhta nešto u samoj dubini Tulipanovljeva bića. Privlačna je bila uličarka, čak vrlo privlačna. Ali, od posljednjeg sagriješenja, tijekom poklada, Anisij se definitivno odrekao ljubavi na prodaju. Poslije mu je loše, stid ga je. Ženio bi se, ali kamo će sa Sonjkom?

Anisij reče s očinskom strogošću:

- Manje se skitaj u noćno doba. Mogla bi naletjeti na nekog poremećenog zlikovca s nožem.

No, veselu djevojku to nimalo nije dirnulo.

- Vidi ga što se brine - frknula je. - Da me ne zakolju. Pod nadzorom smo, dragi pazi na nas.

Točno, na drugoj strani ulice u sjeni se vidi silueta. Shvativši da je primijećen, "mačak" polako, njišući se priđe. Nagizdan je bio "mačak": kapa od dabrovine spuštена do očiju, bunda bečarski raskopčana, snježnobijeli šal do pola lica i također bijele gamaše.

Poče lijeno govoriti, bijesnu zlatni zub:

- Ispričavam se, gospodine. Ili uzmite gospodičnu, ili idite svojim putem. Nemojte zaposlenoj djevojci oduzimati vrijeme.

Djevojka je gledala svog zaštitnika s obožavanjem, i to je Tulipanova razljutilo još više nego svodnikova drskost.

- Ti ćeš meni naređivati! - rasrdi se Anisij. - Pazi da te odmah ne odvedem na policiju.

"Mačak" brzo tržnu glavom lijevo-desno, vidje da je ulica pusta i još lijenije, prijeteći, upita:

- A posao vrijedi?

- Ma ti ćeš meni!

Jednom rukom Anisij zgrabi gada za rukav, drugom trgnu iz džepa zviždaljku. Iza ugla, u Tverskoj, nalazi se pozornik. A i Zandarmerijska je uprava nadomak ruke.

- Bježi, Ineska, sam ću! - naredi zlatnozubi.

Djevojka odmah zadignu suknju i dade petama vjetra, bezobrazni "mačak" reče glasom Erasta Petroviča:

- Dosta je zviždanja, Tulipanove. Bole me uši od v-vas. Sopćući i zveckajući opremom, trčao je pozornik Semjon Lukič.

Sef mu tutnu pola rublja:

- Bravo, brzo trčiš.

Semjon Lukič nije uzeo novčić od sumnjivog čovjeka, upitno je pogledao Anisija.

- Dobro je, Sičove, idi, prijatelju - zbunjeno reče Tulipanov. - Oprosti što sam te bez potrebe uznemirio.

Tek je tada Semjon Lukič uzeo pola rublja, s dubokim poštovanjem salutirao i zaputio se natrag na svoje mjesto.

- Sto je s Angelinom, ne spava? - upita Erast Petrovič, pogledavši osvjetljene prozore na kući.

- Ne, čeka vas.

- Onda ćemo se, ako nemate ništa protiv, malo prošetati i p-popričati.

- Šefe, kakva je to maskarada? U poruci ste napisali da ćete pokušati prići s drugog kraja. S kojeg to "drugog"?

Fandorin pogleda pomoćnika s očitim negodovanjem.

- Slabo zaključujete, Tulipanove. "S drugog kraja" znači s kraja Trbosjekovih žrtava. P-pretpostavio sam da žene lakog ponašanja, prema kojima naš statist, čini se, osjeća osobitu mržnju, možda znaju nešto što mi ne znamo. Recimo, vidjele su nekog sumnjivog, nešto su čule, nešto n-naslućuju. Pa sam odlučio izvidjeti. Prema policajcu ili službeniku to društvo neće biti otvoreno, zato sam odabrao najprikladniju kamuflažu. M-moram priznati da sam u ulozi "mačka" imao određenog uspjeha - skromno doda Erast Petrovič. - Nekoliko palih žena odlučilo je prijeći pod moju zaštitu, što je izazvalo nezadovoljstvo kod suparnika, Obada, Kazbeka i Zdrepčeta.

Anisija nimalo nije iznenadio šefov uspjeh na svodničkom polju - pravi ljepotan, i to baš po hitrovsko-gračevskom ukusu.

- Ima li rezultata?

- Nečeg ima - veselo odgovori Fandorin. - Gospodična Ineska, čije vas čari, po mom mišljenju, nisu ostavile p-posve ravnodušnim, ispričavijedala mi je zanimljivu priču. Prije mjesec i pol jedne joj je večeri prišao neki čovjek i rekao čudne riječi: "Izgledaš tako nesretno. Dođi sa mnom, obradovat ću te." Ali, Ineska, razborita djevojka, nije otišla s njim, jer je primijetila da je nešto skrivao iza leđa dok joj je prilazio, i to je nešto bljesnulo na mjesecini. I čini se

da se još jednoj djevojci, Glaški ili Daski, dogodilo nešto slično. Čak je bilo i krvi, ali do ubojstva nije došlo. Nadam se da ću pronaći tu Glašku-Dašku.

- To je sigurno on, Trbosjek! - uzviknu Anisij uzbuđeno. - Kako je izgledao? Što kaže vaša svjedokinja?

- U tome i jest stvar što ga Ineska nije promotrila. Lice mu je bilo u sjeni, pa je zapamtila samo glas. Kaže da je blag, tih, uljudan. Kao da m-mačka prede.

- A visina? Odjeća?

- Ne sjeća se. Prema vlastitom priznanju, bila je "nakresana". Ali, kaže da nije ni gospodin ni iz Hitrovke, nešto i-između.

- Aha, to je već nešto. - Anisij stade savijati prste. - Kao prvo, ipak je muškarac. Kao drugo, ima karakterističan glas. Kao treće, iz srednjeg je sloja.

- Sve su to gluposti - odreza šef. - Lako se može namjerno prerusavati za svoje noćne d-doživljaje. I glas je sumnjiv. Što to znači "mačka prede"? Ne, ženu definitivno ne treba isključiti.

Tulipanov se sjeti lžicinovih razmišljanja:

- Da, a mjesto! Gdje joj je prišao? U Hitrovki?

- Ne, Ineska je djevojka iz Gračevke, i njezina zona utjecaja obuhvaća Trubni trg s okolicom. Čovjek joj je prišao u Suharevki.

- I Suharevka odgovara - shvati Anisij. - Od tatarske četvrti u Vipolzovu ima deset minuta hoda!

- Dobro je, Tulipanove, stanite. - Šef zaista stane. - Što s tim ima t-tatarska četvrt?

Tad dođe red na Anisija da pripovijeda. Počeo je od najvažnijeg - lžicinovog "istražnog eksperimenta".

Erast Petrovič je slušao, opako škiljeći. Jednom je priupitao:

- "Kustigo"?

- Da, čini mi se da je Nesvicka upravo tako rekla. Ili nešto slično? A što je to?

- Vjerojatno "Castigo", to na talijanskom znači "kazna" - objasni Fandorin. - Sicilijanska policija osnovala je svojevrstni t-tajni red, koji je bez suda i istrage likvidirao lopove, skitnice, prostitutke i druge pripadnike društvenog "dna". Krivnju za ubojstva članovi organizacije svaljivali su na mjesne zločinačke organizacije i obračunavali se s

njima. Pa nije baš tako glupo pretpostavljala naša p-primalja. Od Ižicina bi se to po svemu sudeći moglo očekivati.

Kad je Anisij završio priču o "eksperimentu", šef je mrko rekao:

- M-da, sad ako je netko od te trojke Trbosjek, golim ga rukama nećemo uloviti. Tko je upozoren, taj je naoružan.

- Rekao je Leontij Andrejevič da ako se nitko od njih za vrijeme eksperimenta ne oda, naredit će da svi troje budu pod nadzorom.

- A koja je k-korist od toga? Dokazi će, ako ih ima, biti uništeni. Svaki manijak obavezno ima nešto poput zbirke, srcu drage suvenire. Manijaci su, Tulipanove, sentimentalni ljudi. Netko će pokupiti komad odjeće s trupla, netko nešto gore. Jedan bavarski zločinac, koji je ubio šest žena, skupljao je pupke; osjećao je fatalnu slabost prema tom čednom dijelu tijela. Osušeni pupci bili su g-glavni dokaz. Naš "kirurg" pak razumije se u anatomiju i svaki put nešto od unutrašnjih organa trupla nedostaje. Pretpostavljam da ih ubojica odnese za "zbirku".

- Šefe, a vi ste sigurni da je Trbosjek baš liječnik? - upita Anisij i uputi Erasta Petroviča u Ižicinovu "mesarsku" verziju, a ujedno i u njegov odlučni "plan".

- Dakle, on ne vjeruje u englesku verziju? - začudi se Fandorin. - Ali, sličnosti s londonskim ubojstvima su očite. Ne, Tulipanove, to je učinio isti čovjek. Zašto bi moskovski m-mesar putovao u Englesku?

- Ipak Ižicin neće odustati od svoje ideje, osobito sad, nakon neuspjeha "istražnog eksperimenta". Jadni mesari od podneva sjede u buhari. Držat će ih do sutra bez vode, bez. sna. A ujutro će se ozbiljno pozabaviti njima.

Već dugo Anisij nije vidio da šefove oči tako prijeteći sjaje.

- Ah, znači da se "plan" već ostvaruje? - procijedi koleški savjetnik.

- Dobro. Kladam se da će ove noći još netko ostati bez sna. A ujedno i bez p-posla. Idemo, Tulipanove. Navratit ćemo gospodinu Ižicinu u kasni posjet. Koliko se sjećam, on živi u državnom stanu u zgradi suda. To je blizu, u Vozdviženki. Naprijed marš, Tulipanove!

* * *

Katnica suda, u kojoj su stanovali neoženjeni službenici Ministarstva pravde i oni na službenom putu, Anisiju je bila dobro

poznata. Crveno-smeda, dugačka, sagrađena na britanski način, s odvojenim ulazom u svaki stan.

Pokucali su na vratarevu sobicu. Izvirio je pospan, napola odjeven. Dugo nije htio reći kasnim posjetiteljima na kojem broju živi dvorski savjetnik Ižicin, presumnjivim mu se činio Erast Petrovič tako živopisno maskiran. Spasilo ih je samo to što je Anisij nosio kapu s kokardom.

Uspeli su se utroje stubama do traženih vrata. Vrtar je pozvonio, skinuo kapu i prekrižio se.

- Lako se naljute Leontij Andrejevič - pojasni šaptom. - Gospodo, vi preuzmite krivicu na sebe.

- Preuzet ćemo, preuzet ćemo - promrmlja Erast Petrovič pozorno promatrajući vrata.

Zatim ih je najednom lagano gurnuo, i bešumno su se otvorila.

- Nije zaključano! - začudi se vrtar. - Baš je nesmotrena ta Zinka, njihova sobarica. Lakomislena je! Mogli bi doći kakvi razbojnici ili lopovi. Tu kod nas u Kislovskoj nedavno je bio slučaj...

- Psssst! - obrecnu se na nj Fandorin i podignu prst. Stan kao da je bio mrtav. Čulo se kako je, odbijajući četvrt, zazveketao sat.

- Nije dobro, Tulipanove, nije dobro.

Erast Petrovič zakoraknu u predsoblje, izvadi iz džepa električnu svjetiljku. Odlična stvar, američke proizvodnje: stisneš oprugu, i od toga u svjetiljci nastaje energija, izlazi svjetlo. I Anisij si je htio jednu kupiti, ali vrlo je skupa.

- O, Bože mili! - tanko pisnu vrtar. - Zinka!

Krug svjetla izvukao je iz tame neprirodno bijelo lice mlade žene otvorenih, nepomičnih očiju.

- Gdje je gazdina spavaća soba? - oštro upita Fandorin i prodrma skamenjenog vratara za rame. - Vodi me! Brzo!

Pojurili su u dnevni boravak, iz boravka u radnu sobu, a iza nje je bila spavaća soba.

Činilo se da se Tulipanov posljednjih dana dovoljno nagledao izobličjenih mrtvih lica, ali nešto ovako odvratno još nije imao prilike vidjeti.

Leontij Andrejevič Ižicin je ležao u postelji, široko zinuviši. Nestvarno iskolačene oči činile su dvorskog savjetnika sličnim žabi. Žuto je svjetlo zatreperilo tamo-vamo, kratko osvijetlilo nekakve

tamne hrpe oko jastuka i odmaklo se u stranu. Zaudarala je trulež i nečist.

Svjetlo se vrati na strašno lice. Krug električnoga svjetla se smanji, postane jarci i osvijetli samo vrh mrtvačeve glave.

Na čelu se tamnio otisak poljupca.

* * *

Zapanjujuće je kakva čudesa može stvarati moje majstorstvo. Teško je zamisliti ružnije stvorenje od tog suca. Ružnoća njegova ponašanja, manira, odurnog lica bila je tako apsolutna da se u moju dušu po prvi put zavukla sumnja - je li moguće da je to smeće iznutra jednako divno poput druge Božje djece.

I uspio sam ga učiniti lijepim! Naravno, muška je grada daleko od ženske, ali svatko tko bi pogledao istražnog suca Ižicina nakon završetka posla, priznao bi da ovako izgleda mnogo ljepše.

Imao je sreće. To je nagrada za odvažnost i revnost. I za to što je svojom neumjesnom predstavom primorao moje srce da osjeti bol od žudnje. Probudio je žudnju - i sam je utolio.

Više se ne ljutim na nj, pomilovan je. Neka sam čak morao zbog njega zakopati stvarčice drage mom srcu — posude u kojima su se čuvali dragocjeni mementos, koji su me podsjećali na najuzvišenije trenutke sreće. Formalin sam izlio iz posuda, sad će sve moje relikvije strunuti. Ali, što se može. Postalo je opasno držati ih. Policija kruži nada mnom poput jata vrana.

Ružan je to posao, njuškati, tragati. I njime se bave rijetko ružni ljudi. Kao da ih namjerno biraju takve: tupih njuški, svinjskih očica, tamnocrvenih zatiljaka, ispupčenih jabučica, klempavih ušiju.

Ne, to možda ipak nije točno. Jedan od njih, premda je ružan, čini se da ipak nije posve pokvaren. Na svoj je način čak i simpatičan.

Ima težak život.

Trebalo bi momku pomoći. Učiniti još jedno dobro djelo.

Stenografski zapis

7. travnja, Veliki petak

- ...nezadovoljstvo i zabrinutost. Car je krajnje uznemiren strašnim, nečuvenim zlodjelima počinjenim u Moskvi. Otkazivanje careva posjeta tijekom uskrasnih obreda u Kremlju neobičan je događaj. Posebno nezadovoljstvo Njegova Carskog Veličanstva izazvao je pokušaj moskovskih vlasti da zataje niz ubojstava koji, kako se sad ispostavlja, traje već više tjedana. Kad sam noćas otputovao iz Sankt Peterburga radi ispitivanja još nije bilo počinjeno posljednje, najmonstruoznije ubojstvo. Umorstvo službenika državnog tužiteljstva koji je vodio istragu nezabilježen je događaj u Ruskom Carstvu. A okolnosti tog zločina, koje ledi krv u žilama, izazov su samim temeljima pravnog poretka. Gospodo, meni je prekipjelo. Predviđajući opravdano ogorčenje Njegova Veličanstva, svojom voljom i na osnovu ovlasti koje imam donosim sljedeću odluku...

Riječi su padale teško, polako, zastrašujuće. Govornik je prešao teškim pogledom preko lica prisutnih - napetih Moskovljana i strogih Peterburžana. Tmurnog jutra na Veliki petak kod kneza Vladimira Andrejeviča Dolgorukoja održavala se izvanredna sjednica u prisutnosti upravo pristiglog iz Moskve ministra unutarnjih poslova grofa Tolstova i uglednika iz njegove pratnje.

Proslavljeni borac protiv revolucionarnih zloduha imao je žuto i natečeno lice, nezdrava koža ispod hladnih, prodornih očiju visjela je u beživotnim borama, ali glas kao da je bio iskovan od željeza - neumoljiv, zapovjednički.

- ...Prema ovlastima koje mi pripadaju kao ministru razrješujem general-majora Jurovskog dužnosti upravitelja moskovske policije - izgovori jasno grof, i među upravom gradske policije prođe napola uzdah napola jauk.

- Gospodina okružnog državnog tužitelja, koji je pod ingerencijom Ministarstva pravde, ne mogu razriješiti, međutim, usrdno preporučujem Njegovoj Ekscelenciji da smjesta preda molbu za ostavku, ne čekajući prinudno otpuštanje...

Državni tužitelj Kozljatnikov je pobijelio i bezglasno zamrdao usnama, a njegovi su se pomoćnici uzvrpoljili na stolicama.

- Sto se vas tiče, Vladimire Andrejeviču - ministar je fiksirao general-gubernatora, koji je slušao prijeteći govor namršten i s rukom prslonjenom uz uho - ja vam, naravno, ne smijem davati savjete, ali ovlašten sam izvijestiti vas da car izražava nezadovoljstvo stanjem u povjerenom vam gradu. Poznato mi je da vas je Njegovo Veličanstvo kanilo, glede vaše nadolazeće šezdesete obljetnice časničke službe, nagraditi najvišim odličjem Ruskog Carstva i brilijantnom kutijom s carskim monogramom. Dakle, presvijetli, ukaz je ostao nepotpisan. A kad Njegovo Veličanstvo bude izviješteno o gnusnom zločinu počinjenom prošle noći...

Grof načini značajnu stanku, i u kabinetu postade sasvim tiho. Moskovljani su se skamenili, jer u zraku se osjetio ledeni povjetarac kraja Velike Epohe. Gotovo četvrt stoljeća je vladao drevnom prijestolnicom Vladimir Andrejevič Dolgorukoj, sav kraj moskovskog visokog života odavno se prilagodio njegovim presvijetlim leđima, njegovom čvrstom, ali za ugodan život ne teškom stisku. I eto, izgleda da se Volodji Velikom Gnijezdu bliži kraj. Da upravitelja policije i okružnog državnog tužitelja miču s dužnosti bez potvrde moskovskog general-gubernatora! To se još nije događalo. To je siguran znak da i sam Vladimir Andrejevič provodi posljednje dane, a možda i sate, na visokom položaju. Gorostasova propast nije se mogla ne odraziti na sudbinu i karijeru mnogih prisutnih osoba, i zato je razlika u izrazima lica moskovskih i peterburških uglednika postala još uočljivija.

Dolgorukoj makne ruku s uha, zamrda usnama, raščešlja brkove i upita:

- A kada će, presvijetli, Njegovo Veličanstvo biti izviješteno o gnusnom zločinu?

Ministar zaškilji, nastojeći proniknuti u pozadinu tog na prvi pogled prostodušnog pitanja.

Proniknuo je, procijenio, jedva se primjetno podsmjehnuo:

- Kao i obično, od Velikog petka ujutro car se posvećuje molitvi, i državni se poslovi, osim izvanrednih, odgađaju do nedjelje. Izvještaj ću izvoliti predati Njegovu Veličanstvu prekosutra, prije uskrsnog ručka.

Gubernator zadovoljno kimnu.

- Ubojstvo dvorskog savjetnika Ižicina i njegove sobarice, uza svu gnusnost tog zlodjela, teško da se može ubrojiti u izvanredne državne poslove. Dmitrije Andrejiču, vi nećete prekidati molitvu Njegovog Carskog Veličanstva zbog takve neugodnosti? Ni vas, po svoj prilici, neće pohvaliti? - s istim naivnim izrazom upita knez.

- Neću.

Ministrovi zasukani prosijedi brkovi malko su se pomaknuli u ironičnom smiješku.

Knez uzdahnu, isprsi se, izvadi tabakeru, gurnu u nos prstomet burmuta.

- Do Uskrsa u podne, uvjeravam vas, slučaj će biti zaključen, riješen, a zlikovac raskrinkan. A... a... apóiha!

Na licima Moskovljana pojavi se bojažljiva nada.

- Nazdravlje - mrko reče Tolstov. - Ali, dopustite, odakle takva uvjerenost? Istraga je upropaštena. Službenik koji ju je vodio ubijen je.

- Kod nas u Moskvi, prijatelju, najvažnije istrage nikad se ne vode samo jednom linijom - poučno će Vladimir Andrejevič. - Za to imam posebnog službenika, svog opunomoćenika, vašoj ekscelenciji poznatog koleškog savjetnika Fandorina. Blizu je hvatanju zločinca i u najskorije će vrijeme završiti slučaj. Nije li tako, Eraste Petroviču?

Knez se veličanstveno okrenu prema koleškom savjetniku koji je sjedio kod zida, i samo je oštar pogled službenika za posebne zadatke bio kadar pročitati u izbuljenim vodenastim očima pretpostavljenog očaj i molbu.

Fandorin ustade, malo oklijevajući, hladnokrvno reče:

- Istina je, presvijetli. Upravo u nedjelju mislim završiti.

Ministar ga pogleda ispod oka:

- "Mislite"? Izvolite biti iscrpniji. Koje su vaše verzije, zaključci, predviđene mjere?

Erast Petrovič nije čak ni pogledao grofa, i dalje je gledao samo general-gubernatora:

- Ako naredi Vladimir Andrejevič, iznijet ću ih. Ako pak takve naredbe ne bude, htio bih sačuvati povjerljivost. Imam razloga smatrati da u sadašnjoj fazi istrage povećanje broja upućenih u pojedinosti može postati pogubnim za operaciju.

- Molim?! - planu ministar. - Ma kako se usuđujete! Čini se da ste zaboravili s kim imate posla!

Zlatne epolete Peterburžana uskomešale su se od negodovanja. Zlatna ramena Moskovljana plašljivo su klonula.

- Nipošto. - Tad Fandorin pogleda i uglednika iz prijestolnice. -Vi ste, presvijetli, general-ađutant Njegova Veličanstva, ministar unutarnjih poslova i šef Žandarmerijskog korpusa. A ja služim u uredu moskovskog general-gubernatora i nisam vam potčinjen ni po jednoj od navedenih linija. Želite li, Vladimire Andrejeviču, da izvijestim g-gospodina ministra o stanju istrage?

Knez ispitivački pogleda potčinjenog i očito zaključi - kud puklo da puklo.

- Ma dostaje, dragi Dmitrije Andrejeviču, neka vodi istragu kako smatra da je nužno. Za Fandorina jamčim glavom. A da ne želite možda probati moskovski doručak? Stol je već postavljen.

- Dobro, ako je glavom, neka bude glavom - zlokobno procijedi Tolstov. - Kako želite. U nedjelju, točno u dvanaest i trideset, car će u izvještaju biti o svemu obaviješten. Između ostalog i o ovome. - Ministar ustade i raširi beskrvne usne u smiješak. - Dobro, presvijetli, možemo i doručkovati.

Veliki čovjek zaputi se prema izlazu. U prolazu je ošinuo drskog koleškog savjetnika vatrenim pogledom. Za njim krenuše uglednici, zaobilazeći Erasta Petroviča što je moguće dalje.

- Sto vam je, dragi moj? - šapnu gubernator, zadržavši se pokraj svoga pomoćnika. - Jeste li pobonavili? Pa to je Tolstov!

Osvetoljubiv je i dugo pamti. Otjerat će vas u grob, naći će priliku. A ja vas neću moći zaštititi-

Fandorin odvrati nagluhom patronu točno na uho, također šaptom:

- Ako do nedjelje ne zaključim slučaj, ionako tu neće biti ni vas ni mene. A što se tiče grofove osvetoljubivosti, ne morate se brinuti. Jeste li mu vidjeli boju lica? Neće mu biti potrebno dugo pamćenje. Uskoro će ga pozvati na raport ne na visoko, nego na najviše mjesto.

- Svi ćemo biti ondje - pobožno se prekriži Dolgorukoj. -Imamo samo dva dana. Potrudite se, dragi moj. Stići ćete, ha?

* * *

- Odlučio sam izazvati nezadovoljstvo tog o-ozbiljnog gospodina zbog posve oprostivog razloga, Tulipanove. Nemamo verziju. Ubojstvo Ižicina i njegove sobarice gospođice Matjuškine potpuno mijenja sliku.

Fandorin i Tulipanov sjedili su u sobi za tajne sjednice u jednom udaljenom zakutku general-gubernatorove rezidencije. Smetati koleškom savjetniku i njegovu asistentu bilo je najstrože zabranjeno. Na stolu presvučenom zelenim baršunom ležali su papiri, u sobi za primanje iza čvrsto zatvorenih vrata neprekidno su dežurali osobni tajnik presvijetlog, viši ađutant, žandarmerijski časnik i telefonist povezan izravnom linijom s uredom upravitelja policije (bivšeg), sa Zandarmerijskom upravom i s okružnim državnim tužiteljem (zasad još djelatnom). Svim je instancijama bilo naređeno da pruže svu potrebnu pomoć koleškom savjetniku. Groznog je ministra Vladimir Andrejevič preuzeo na sebe - da im se manje mota pod nogama.

U kabinet je na prstima ušao Frol Grigorjevič Vediščev, knežev sobar, donio je samovar. Sjeo je smjerno na rub stola i mahnuo dlanom: nema me, gospodo detektivi, ne obraćajte na sitnu ribu svoju dragocjenu pozornost.

- Da - uzdahnu Anisij. - Ništa nije jasno. Kako je došao do Ižicina?

- Pa baš to nije teško. B-bilo je ovako...

Erast Petrovič prođe sobom, ruka uobičajenim pokretom izvadi iz džepa brojanicu.

Tulipanov i Vediščev čekali su zadržavši dah.

- Noću, iza jedan sat, ne prije od pola dva, netko je pozvonio na vrata Ižicinova stana. Z-zvono na vratima spojeno je sa zvonom u sobi za poslugu. Ižicin je živio sa sobaricom Zinaidom Matjuškinom, koja je čistila, prala rublje i, sudeći po iskazima susjedne posluge, izvršavala i neke druge obaveze, intimnije naravi. Međutim, po svemu sudeći, u svoju je postelju pokojnik nije puštao, spavali su odvojeno. Što je, zapravo, posve u skladu s poznatim nam Ižicinovim uvjerenjima glede "k-kulturnog" i "nekulturnog" sloja. Začuvši zvuk zvona, Matjuškina je prebacila preko spavačice rubac, izašla u predsoblje i otvorila vrata. Ubijena je odmah ondje, u predsoblju, ubodom uske oštrice u srce. Zatim je ubojica, tiho koračajući, produžio kroz dnevni boravak i radnu sobu u gazdinu spavaću sobu.

Ovaj je spavao, svjetlo je bilo ugašeno, što se vidi po svijeći na stolicu pokraj kreveta. Čini se da se zločinac snašao bez svjetla, što je samo po sebi n-neobično, jer je u spavaćoj sobi, kako znamo, bilo posve mračno. Potezom vrlo oštrog sječiva ubojica je rasjekao dušnik i arteriju Ižicinu koji je ležao na leđima. Dok je umirući hroptao i hvatao se rukama za razrezano grlo (vidjeli ste da su mu dlanovi i manšete na noćnoj košulji potpuno krvavi), zločinac je stajao sa strane i čekao, bubnjajući prstima po površini sekretera.

Anisij se već na sve navikao, ali sad nije izdržao:

- E pa to je već previše, šefe, to s prstima. Sami ste me učili da se prilikom rekonstrukcije zločina ne smije fantazirati.

- Bože sačuvaj, Tulipanove, kakve fantazije - slegnu ramenima Erast Petrovič. - Matjuškina je doista bila nemarna sobarica. Na površini sekretera ima sloj prašine, a na njemu tragovi brojnih sitnih dodira jagodicama prstiju. Provjerio sam otiske. Malo su razmazani, ali to u svakom slučaju nisu Ižicinovi prsti... Izostavit ću pojedini vađenja organa. Vidjeli ste rezultat te p-procedure.

Anisij, lecnuvši se, kimnu.

-Još vam jednom skrećem pozornost na to da se prilikom... prepariranja Trbosjek nekako snašao bez svjetla. Očigledno ima rijedak dar da odlično vidi u mraku. Zločinac je otišao bez žurbe: oprao je ruke u umivaoniku, obrisao krpom tragove p-prljavih nogu u sobama i predsoblju, i to vrlo pomno. Uglavnom, nije se žurio. Najgore je to što smo, po svemu sudeći, mi stigli u Vozdviženku nekih četvrt sata nakon ubojičina odlaska... - Kolečki savjetnik srdito odmahnu glavom. - To su činjenice. Sad pitanja i zaključci. Počet ću s pitanjima. Zašto je sobarica otvorila noćnom gostu vrata? Ne znamo, ali moguće je nekoliko odgovora. Poznata osoba? Ako je poznata, onda kome: sobarici ili gazdi? Nemamo odgovor. Možda je ta osoba jednostavno rekla da je donijela htini brzojav. Zbog svoje je službe Ižicin sigurno dobivao telegrame i dokumente u svako doba dana, tako da to sobaricu ne bi iznenadilo. Dalje. Zašto je njezino tijelo netaknuto? Još je zanimljivije zašto je ubijen muškarac, po prvi puta?

- Nije prvi - dometnu Anisij. - Sjećate se, u jarku u Božedomki također je bilo muško truplo.

Reklo bi se, posve razborita i umjesna napomena, ali šef je samo kimnuo: "da, da", ne odavši priznanje Tulipanovljevom dobrom pamćenju.

- A s-sad zaključci. Sobarica je ubijena izvan "ideje". Ubijena je naprosto zato što se morao riješiti svjedoka. Dakle, otklon od "ideje" i ubojstvo muškarca, i to ne običnog muškarca, nego službenika koji je išao za Trbosjekovim tragom. Aktivnog, žestokog službenika koji se ni pred čim ne zaustavlja. To je opasna prekretnica u Jackovoj karijeri. On sad nije samo manijak kojemu se pomračio um zbog neke b-bolesne fantazije. Sad je spreman ubijati i zbog novih, dotad mu stranih razloga, ili iz straha od otkrivanja, ili zbog uvjerenosti u vlastitu n-nekažnjivost.

- Lijeeepo, bogami - oglasi se Vediščev. - Tom zlikovcu sad neće biti dovoljne uličarke. Takvo nešto napraviti! A vi, gospodo lovci, vidim, ništa nemate. Izgleda da ćemo Vladimir Andrejič i ja otići odavde.

Starac šmrknu, obrisa golemim ružičastim rupcem suzu.

- Frole Grigorjeviču, došli ste pa sjedite tiho, ne smetajte - strogo će Anisij, koji si nikad prije nije dopuštao takav ton u razgovoru s Vediščevom. Ali, šef još nije završio sa zaključcima, naprotiv, tek se primiče najvažnijem, a ovaj se petlja.

- Međutim, istodobno je otklon od "ideje" simptom koji ulijeva nadu - smjesta potvrdi pomoćnikovu slutnju Fandorin. - Dokaz da smo se sasvim približili zločincu. Sad je potpuno očigledno da je taj čovjek upućen u tijek istrage. Štoviše, taj je čovjek nesumnjivo prisustvovao Ižicinovu "eksperimentu". Bilo je to prvo aktivno djelovanje istražnog suca, i osveta je uslijedila brzo. Što to znači? Da je Ižicin na neki i njemu samom nepoznat način razdražio ili uplašio Trbosjeka. Ili mu je raspalio bolesnu maštu.

Kao da potvrđuje tu tezu Erast Petrovič je triput zaredom škljocnuo brojanicom.

- Tko je on? Troje osumnjičenih od jučer su pod nadzorom, ali to ne znači da su zatočeni pod stražom. Treba provjeriti je li tko od njih mogao prošle noći neprimjetno šmugnuti agentima. D-dalje. Treba se osobno pozabaviti svima koji su jučer prisustvovali "istražnom eksperimentu". Koliko je ljudi bilo u mrtvačnici?

Anisij se stade prisjećati:

- Koliko... Ja, Ižicin, Zaharov s asistentom, Stenič, Nesvicka, onaj, kako se zove, Burilin, zatim pozornici, žandari i grobari. Po svoj prilici skupilo bi ih se desetak ili malo više, ako računamo sve.

- Sve treba računati, obavezno - naredi šef. - Sjednite i pišite popis. Imena. Vaši dojmovi o svakome. Psihološki protret. Ponašanje za vrijeme "eksperimenta". Najsitnije pojedinosti.

- Eraste Petroviču, pa ne znam svima imena.

- Onda saznajte. Sastavite mi potpuni popis, naš će Trbosjek biti na njemu. To je vaš zadatak za danas, primite ga se. A ja ću u međuvremenu provjeriti je li tko od naše t-trojke mogao potajno noću izaći...

* * *

Lijepo je raditi kad je dobivena jasna, određena naredba, kad je zadatak u skladu s mogućnostima, a njegova važnost očigledna i nesumnjiva.

Iz rezidencije se Tulipanov odvezao živahnim gubernatorovim konjima do Zandarmerijske uprave. Porazgovarao je s kapetanom Zajcevom, zapovjednikom patrolne postrojbe, o dva prekomandirana žandara: nije li opaženo štogod neobično u ponašanju, o obitelji, o štetnim navikama. Zajcev se gotovo uzrujao, ali Anisij ga je umirio. Rekao je da je istraga tajna i vrlo ozbiljna, nužna je osobita pozornost.

Zatim se odvezao u Božedomku. Svratio je k Zaharovu pozdraviti se. Samo, bolje da nije svraćao - mrgud je progundao nešto neljubazno te se udubio u papire. Grumova nije bilo.

Posjetio je čuvara da se raspita o grobarima. Ništa nije objašnjavao Ukrajincu, a ovaj se nije ni gurao s pitanjima - prostodušan čovjek, ali ima razumijevanja, obziran je.

Navratio je do grobara i sam: tobože kako bi im dao po rubalj kao poticaj za pomoć u istrazi. O obojici je stvorio svoj sud. I to je sve. Treba krenuti kući, sastaviti popis za šefa.

Dovršavao je opširni dokument kad se već smračilo. Pročitao ga je, u sebi zamišljajući svakog i procjenjujući bi li mogao biti manijak.

Zandarmerijski stražmeštar Sinjuhin: iskusan službenik, kamena lica, bezizražajnih očiju - vrag zna što mu je u duši.

Linjkov. Naoko ne bi mrava zgazio, ali previše je čudan kao pozornik. Bolećiva sklonost sanjarenju, povrijeđeno samoljublje, potiskivana osjećajnost - svašta može biti.

Ružan je grobar Tihon Kuljkov, s ispijenim licem i krezubom gubicom. Kakva njuška u tog Kuljkova - sretneš li ga na nekom pustom mjestu, zaklat će te a da ne trepne.

Stop! Možda i može zaklati, ali kako će s onim svojim grubim šapama baratati skalpelom?

Anisij još jednom pogleda popis, uzdahnu. Na čelu mu izbi znoj, grlo mu se osuši. Ah, kako je bio slijep!

Pa kako to ranije nije shvatio! Kao da mu je mrena pala na oči. Sve se slaže! Samo jedan čovjek s popisa može biti Trbosjek!

Skočio je. Onako bez kape, bez kaputa, pojurio je k šefu.

U kući je bio samo Masa: nema Erasta Petroviča, a nema ni Angeline - moli se u crkvi. Pa da, danas je Veliki petak, zato i zvona tako žalosno zvone pozivajući na molitvu.

Ah, koji baksuz! A ne smije se gubiti vrijeme! Današnje ispitivanje u Božedomki bilo je pogreška, sigurno je sve naslutio! Možda je tako i bolje? Ako je naslutio, znači da se uznemirio. Treba ga uhoditi! Petak je pri kraju, ostaje samo jedan dan!

Stanoviti ga je razlog naveo da posumnja u točnost prosvjetljenja, ali u Maloj Nikitskoj imali su telefon, on ga je spasio. U Meščanskom policijskom rajonu, kamo spada Božedomka, gubernijski tajnik Tulipanov je bio dobro poznat, pa je bez obzira na nezgodno vrijeme odmah dobio odgovor na pitanje koje ga je zanimalo.

Isprva je Anisij osjećao duboko razočaranje: 31. listopada je prerano. Posljednje neosporno londonsko ubojstvo počinjeno je 9. studenog, verzija nije odgovarala. No, Tulipanovljeva je glava danas radila naprosto izvanredno, kad bi barem uvijek tako, pa je problem s lakoćom riješen.

Da, truplo prostitutke Mary Jane Kelly pronađeno je 9. studenog, ali Jack Trbosjek dotad je već preplovio La Manche! To je ubojstvo, najgnusnije od svih, moglo biti njegov oproštajni "dar" Londonu, predan neposredno prije putovanja na kontinent. Kasnije će moći provjeriti kad kod njih polazi noćni vlak.

A dalje se sve slagalo samo od sebe. Ako je Trbosjek napustio London 8. studenog navečer, to jest, po ruskom kalendaru 27.

listopada, onda je upravo 31. listopada trebao stići u Moskvu!

Njihova je greška bila u tome što su se, provjeravajući u policijskim prijavnim odjelima popise pristiglih iz Engleske, ograničili na prosinac i studeni, a kraj listopada nisu uračunali. Smela ih je prokleta zbrka s kalendarima.

I to je sve, verzija odgovara u dlaku.

Na čas je odjurio kući: odjenuti toplu odjeću, uzeti buldog i na brzinu pojesti kruha i sira - nije imao vremena večerati kako valja.

Dok je jeo, slušao je kako Palaša nevjesto čita Sonjki uskrсну priču iz novina. Luda je slušala netremice, otvorenih usta. Tko će znati je li dosta razumjela.

"U provincijskom gradu N" - polako je, sa žarom čitala Palaša - "prošle je godine uoči Uskrsa iz zatvora pobjegao zločinac. Odabravši vrijeme kad su se svi građani razišli po crkvama radi jutrenja, ušuljao se u stan jedne bogate i vrlo uvažene starice, koja zbog bolesti nije otišla na misu, s namjerom da je ubije i opljačka."

Sonjka zastenje - gle, gle, razumije, začudi se Anisij. A još prije godinu dana ne bi razumjela, zaključala bi i zaspala.

"Baš u trenutku kad se ubojica sa sjekirom u rucu htio baciti na nju" - dramatično snizi glas čitačica - "odjeknuo je prvi udarac uskrsnog zvona. Ispunjena spoznajom o svetosti i svečanosti trenutka, starica se obratila zločincu s kršćanskim pozdravom: "Sretan Uskrs, dobri čovječe!" To je obraćanje potreslo propalicu do dubine duše, osvjetlilo je pred njim sav ponor njegova pada i prouzrokovalo u njemu iznenadni moralni prevrat. Nakon nekoliko trenutaka teške unutarnje borbe krenuo je poljubiti se sa staricom i zatim, briznuvši u plač..."

Anisij nije doznao kako je završila priča, jer mu je bilo vrijeme da ode.

Pet minuta nakon što je odjurio navrat-nanos, netko je pokucao na vrata.

- O, smotani - uzdahnu Palaša. - Opet je sigurno zaboravio oružje.

Otvorila je i vidjela da to nije on. Vani je mrak, lice se ne vidi, ali viši je od Anisija. Tih, ljubazan glas reče:

- Dobro večer, draga. Evo, želim vas obradovati.

* * *

Kad je ono neophodno bilo gotovo - očevid mjesta zločina završen, tijela fotografirana i odvezena, susjedi ispitani, više se nije imalo čime baviti. Tada je Erastu Petroviču postalo sasvim loše. Detektivi su otišli, on je sjedio sam u malom dnevnom boravku Tulipanovljevog skromnog stančića, skamenjeno gledao mrlje krvi na veselim šarenim tapetama i nikako nije mogao savladati drhtanje. U glavi mu je bilo bučno i prazno.

Sat vremena ranije Erast Petrovič se vratio kući i odmah poslao Masu po Tulipanova. Masa je otkrio pokolj.

Sad Fandorin nije razmišljao o dobroj, odanoj Palaši, pa čak ni o sirotoj Šonji Tulipanovoj, koju je snašla strašna smrt, koja se ne može opravdati ni Božjim ni ljudskim pojmovima. U glavi tugom slomljenog Erasta Petroviča poput čekića je udarala jedna kratka rečenica: "Neće preživjeti, neće preživjeti, neće preživjeti." Ni u kom slučaju neće preživjeti nesretni Tulipanov taj šok. Iako neće vidjeti jezivi prizor izivljavanja nad sestrinim tijelom, neće vidjeti njezine začuđeno otvorene okrugle oči, zna Trbosjekove navade i lako si može zamisliti kakva je bila Sonjkina smrt. I tad će biti gotovo, kraj za Anisija Tulipanova, zato što normalan čovjek, kad se tako nešto dogodi njemu bliskim i dragim ljudima, to nikako ne može preživjeti.

Erast Petrovič bio je u za nj neuobičajenom, nesvojstvenom stanju - nije znao što da radi.

Ušao je Masa. Dahćući, dovukao je smotani sag, prekrpio užasni, zamrljani pod. Zatim je stao pomamno derati krvave tapete. To je dobro, odsutno pomisli koleški savjetnik, samo teško da će pomoći.

Još neko vrijeme kasnije pojavila se Angelina. Stavila je Erastu Petroviču ruku na rame, rekla:

- Tko je na Veliki petak umro mučeničkom smrću, taj će biti u carstvu Božjem, pokraj Isusa.

- Mene to ne tješi - tužnim glasom odvrati Fandorin, ne okrećući glavu. - I teško da će utješiti Anisija.

A gdje je Anisij? Već je kasna noć, a dečko prošle noći nije oka sklopio. Masa kaže da je navratio bez kape, veoma se žurio. Ništa nije rekao i nije ostavio poruku.

Nije važno, što se kasnije pojavi, to bolje.

Fandorinova je glava bila posve prazna. Ni slutnji, ni verzija, ni planova. Dan intenzivnog rada malo je toga dao. Ispitivanje detektiva koji su pratili Nesvicku, Steniča i Burilina, kao i vlastita otkrića, potvrdilo je da je svatko od njih troje prošle noći, uz stanovitu spretnost, mogao otići i vratiti se a da ga ne opaze detektivi.

Nesvicka živi u studentskom domu u Trubeckoj, a ondje su četiri ulaza, i vrata lupaju do zore.

Stenič je nakon sloma živaca noćio u klinici "Ublaži moje patnje", kamo detektive nisu puštali. Pa ti provjeri je li spavao ili je lunjao gradom sa skalpelom.

S Burilinom je još gore: ima golemu kuću, u prizemlju ima više od šezdeset prozora, pola ih je skriveno iza stabala u vrtu. Ograda nije visoka. To nije kuća, nego sito. Ispadalo je da je Ižicina mogao ubiti bilo tko od njih. A najužasnije je bilo to što je praćenje, uvjerivši se u njegovu neučinkovitost, Erast Petrovič posve ukinuo. Večeras je troje osumnjičenih imalo potpunu slobodu!

- Ne očajavajte, Eraste Petroviču - reče Angelina. - To je težak grijeh, i vi to pogotovo ne smijete. Tko će onda pronaći zlikovca, tog Sotonu, ako vi klonete? Nema tko osim vas.

Sotona, apatično pomisli Fandorin. Sveprisutan, svuda stiže, kroz svaku se rupu provuče. Sotona mijenja lik, stavlja svakakve maske, čak i anđeosku.

Anđeosku. Angelina.

Mozak je, naviknut na stvaranje logičkih konstrukcija, oslobođen od kontrole zaprepaštenog duha, učas uslužno složio lanac.

A zar ne bi i Angelina mogla biti Jack Trbosjek?

Bila je prošle godine u Engleskoj. To je prvo.

Navečer, kad su počinjena sva ubojstva, nalazila se u crkvi. Navodno. To je drugo.

U humanitarnoj zajednici uči medicinu i već mnogo toga zna i može. Ondje uče i anatomiju. To je treće.

Sama je po sebi neobična, nije nalik na druge žene. Ponekad gleda tako da ti srce stane, a nepoznato je o čemu razmišlja u takvim trenucima. To je četvrto.

Njoj bi Palaša otvorila vrata bez razmišljanja. To je peto.

Erast Petrovič zlovoljno zatrese glavom, obuzdavajući jalove obrate svog zaletjelog logičkog stroja. Srce je odlučno odbijalo razmatrati

takvu verziju, a Mudri je rekao: "Plemeniti muž neće dokaze razuma pretpostaviti glasu srca". Loše je to što je Angelina u pravu — osim njega nema tko zaustaviti Trbosjeka, i preostalo je sasvim malo vremena. Samo sutrašnji dan. Razmišljati, razmišljati.

Ali, ona uporna rečenica smetala mu je usredotočiti se: "Neće preživjeti, neće preživjeti." Tako je prolazilo vrijeme. Koleški je savjetnik čupao kosu, katkad bi se ushodao po sobi, dvaput se umio hladnom vodom. Pokušao je meditirati, ali odmah je odustao - nema šanse!

Angelina je stajala kod zida, uhvativši se za laktove, gledala je svojim golemim sivim očima žalosno i uporno.

I Masa je šutio. Sjedio je na podu, skupivši noge, okruglo lice bilo mu je nepomično, debele vjeđe napola spuštene.

A u zoru, kad je ulicu prekrila mliječna izmaglica, na trijemu su se začuli hitri koraci, i u sobu je banuo žandarmerijski potporučnik Smoljaninov, vrlo sposoban mladi časnik - crnook, okretan, vrlo rumenih obraza.

- A, tu ste! - obradovao se Smoljaninov. - Svi vas traže. Nema vas kod kuće, nema vas u upravi, nema vas u Tverskoj! Odlučio sam svratiti ovamo; mislio sam, možda ste još uvijek na mjestu ubojstva. Nesreća, Eraste Petroviču! Tulipanov je ranjen. Teško. Dovezli su ga u Manjinsku bolnicu još nakon ponoći. Dok su nam javili, dok su vas posvuda tražili, koliko je vremena prošlo... U bolnicu je odmah otišao potpukovnik Sverčinski, a nama ađutantima naređeno je da vas tražimo. Što se to događa, a, Eraste Petroviču?

* * *

Izvještaj gubernijskog tajnika A. P. Tulipanova, osobnog pomoćnika g. E. P. Fandorina, službenika za posebne zadatke presvijetlog moskovskog general-gubernatora

8. travnja 1889. godine, 3:30 noću

Izvještavam Vaše visokoblagođe da sam protekle večeri, prilikom sastavljanja popisa osoba osumnjičenih da su počinili poznate Vam zločine, s potpunom jasnoćom shvatio da je navedene zločine

mogao počiniti samo jedan čovjek, i to vještak sudske medicine Jegor Vilemovič Zaharov.

On nije samo liječnik, već patološki anatom, to jest rezanje ljudskih unutrašnjih organa za nj je uobičajen, svakidašnji posao. To je prvo.

Neprekidan dodir s truplima mogao je izazvati u njemu odvratnost prema cijelom ljudskom rodu, ili pak, suprotno, izopačeno obožavanje fiziološkog ustrojstva organizma. To je drugo.

Svojedobno je pripadao "sadističkom" kružoku studenata medicine, što svjedoči o ranoj pojavi nastranih i okrutnih sklonosti. To je treće.

Zaharov živi u državnom stanu kod sudske policijske mrtvačnice u Božedomki. Dva ubojstva (prostitutke Andreičkine i bezimene djevojčice prosjakinje) počinjena su u blizini tog mjesta. To je četiri.

Zaharov često boravi u Engleskoj kod rodbine, bio je i prošle godine. Posljednji se put vratio iz Britanije 31. listopada prošle godine (po europskom kalendaru 11. studenog), to jest, vrlo je lako mogao počiniti posljednja londonska ubojstva, koja su nesumnjivo Trbosjekovo djelo. To je peto.

Zaharov je upućen u tijek istrage, štoviše, od sviju koji imaju veze s istragom, on jedini ima medicinsko iskustvo. To je šesto.

Moglo bi se i nastaviti, ali teško dišem i misli mi se brkaju... Bolje da prijeđem na nedavne događaje.

Kad nisam zatekao Erasta Petroviča kod kuće, zaključio sam da ne treba gubiti vrijeme. Dan prije bio sam u Božedomki i razgovarao s gorbljanskim radnicima, što nije moglo promaknuti Zaharovu. Logično je bilo očekivati da će se uznemiriti i nečim se odati. Za svaki sam slučaj uzeo sa sobom oružje - revolver "buldog", koji mi je darovao gospodin Fandorin prošle godine za imendan. Bio je to divan dan, jedan od najugodnijih u mom životu. Ali, to nema veze sa slučajem.

Dakle, o Božedomki. Stigao sam onamo kočijom iza devet sati, već je bio mrak. U kući gdje stanuje doktor jedan je prozor bio osvjetljen, pa sam se obradovao što Zaharov nije pobjegao. Ni žive duše okolo, iza ograde su grobovi, i nema nijedne svjetiljke. Zalajao je pas na lancu kod kapelice, ali brzo sam protrčao kroz dvorište i stisnuo se uza zid. Pas je malo lajao pa prestao. Postavio sam sanduk (prozor je bio visok) i oprezno zavirio unutra. Tamo gdje je osvjetljen prozor, nalazi se Zaharovljeva radna soba. Zavirim, vidim: na stolu su papiri,

i gori svjetiljka. A on mi sjedi okrenut leđima, nešto piše, dere i baca komade na pod... Dugo sam ondje čekao, ne manje od sata, a on je neprekidno pisao i derao, pisao i derao. Razmišljao sam kako da pogledam što to piše. Mislio sam da ga možda uhitim. Ali, nemam nalog, i što ako piše nekakve gluposti, svodi nekakve račune. U deset sati i sedamnaest minuta (vidio sam po satu) ustao je i izašao iz sobe. Dugo ga nije bilo. Nečim je zabučio u hodniku, a onda je postalo tiho. Dvourumio sam se da li da uđem i pogledam papire, uzrujao sam se i zbog toga izgubio oprez. Otraga me u leđa udarilo nešto vrelo, i još sam čelom udario o prozorsku dasku. A zatim, dok sam se okretao, još su me zapekli bok i ruka. Prije toga sam gledao u svjetlo, zato nisam vidio tko je to u tami, ali udario sam lijevom rukom, kako me učio gospodin Masa, i još koljenom. Zahvatio sam nešto meko. Ali, loše sam učio od gospodina Mase, izvlačio sam se. Eto kamo je Zaharov izašao iz radne sobe. Očito me primijetio. Kad je njegova sjena odskočila od mene, od mojih udaraca, htio sam ga dostići, ali protrčao sam sasvim malo i pao. Ustao sam, ponovno pao. Izvadio sam "buldog", opalio triput u zrak, mislio sam da će dotrčati netko od grobara. Uzalud sam pucao, po svoj su se prilici samo uplašili. Trebao sam zviždati. Nisam se dosjetio, nije mi bilo dobro. Nakon toga se slabo sjećam. Puzao sam četveronoške, padao. Iza ograde sam legao odmoriti se i, čini se, zaspao. Probudio sam se, bilo mi je hladno. Vrlo hladno. Iako sam nosio sve toplo, namjerno sam ispod kaputa odjenuo džemper. Izvadio sam sat. Vidim, već je prošla ponoć. Gotovo je, mislim si, pobjegao je zlikovac. Tek sam se tad sjetio zviždaljke. Stao sam zviždati. Ubrzo su došli, nisam vidio tko. Odvezli su me. Dok mi doktor nije dao injekciju, kao da sam bio u magli. A sad mi je bolje. Samo me sram što mi je umakao Trbosjek. Da sam barem više slušao gospodina Masu. Eraste Petroviču, htio sam najbolje. Da sam barem Masti slušao. Da sam...

DODATAK:

Ovdje se stenografski zapis izvještaja morao prekinuti, jer je ranjenik, koji je isprva govorio vrlo jasno i pravilno, počeo buncati i ubrzo je pao u nesvijest, iz koje više nije izlazio. G. doktor K. I. Mebius se iznenadio da je g. Tulipanov s takvim ozljedama i s tolikim

gubitkom krvi izdržao toliko vremena. Smrt je nastupila oko šest sati ujutro, što je propisno zabilježio g. Mebius.

Potpukovnik Žandarmerijskog korpusa Sverčinski Stenografirao i dešifrirao koleški registrator Arietti

** * **

Užasna noć.

A večer ja počela tako divno. Slaboumnica je u smrti ispala neobično lijepa - divota. Nakon tog remek-djela dekoraterske umjetnosti bilo je besmisleno gubiti vrijeme i nadahnuće na sobaricu, pa sam je ostavio onakvom kakva je bila. To je grijeh, naravno, ali ipak ne bi bilo tako upadljivog kontrasta između izvanjske ružnoće i unutrašnje Ljepote.

Najviše mi je grijala dušu svijest o izvršenju dobrog djela: ne pokazujem dobrom momku samo pravu sliku Ljepote, nego ga i izbavljam od teškog bremena koje mu smeta da sredi vlastiti život.

I eto kakvom se nesrećom sve završilo.

Dobrog je momka upropastilo njegovo ružno zanimanje - njuškati, pratiti. Sam je uzrokovao svoju smrt. Tu nema moje krivnje.

Bilo mi je žao dečka, pa je zbog toga bilo nepreciznosti. Zadrhtala mi je ruka. Rane su smrtonosne, u to nema sumnje: čuo sam kako izlazi zrak iz probijenih pluća, a drugi je udarac morao rasjeći lijevi bubreg i debelo crijevo. No, sigurno se veoma mučio prije smrti. Ta mi misao ne da mira.

Sramota je to. Ružno.

Naporan dan

8. travnja, Velika subota

Pred vratima bijednog božedomskog groblja, na vjetru i pod sitnom, odvratnom kišom, tapkala je istražiteljska ekipa: viši detektiv Ljalin, tri niža detektiva, fotograf s prijenosnim američkim Kodakom, fotografov pomoćnik i policijski psar s ptičarkom Musjom na uzici, poznatom u cijeloj Moskvi. Ekipa je bila pozvana na mjesto noćnog događaja telefonom, dobila je strogu zapovijed da ništa ne poduzima prije dolaska njegovog visoko-blagorođa koleškog savjetnika i sad se točno pridržavala naloga - ništa nije poduzimala i ježila se u mrskim zagrljajima tmurnog travanjskog jutra. Čak se i Musja, koja je od vlage postala nalik na riđu četku, snuždila. Legla je s izduženom njuškom na razmekšanu zemlju, žalosno micala svijetle obrve i jednom-dvaput čak tiho zacviljela, osjetivši opće raspoloženje.

Ljalin, iskusan istražitelj i općenito sposoban čovjek, po svojoj se naravi prema hirovima prirode odnosio s prijezirom i nije mu teško padalo čekanje koje se odužilo. Znao je da je službenik za posebne zadatke sad u Manjinskoj bolnici, gdje peru i oblače siroto, izranjavano tijelo sluge Božjeg Anisija, donedavno gubernijskog tajnika Tulipanova. Oprašta se gospodin Fandorin od dragog pomoćnika, napraviti će znak križa i začas dojuriti u Božedomku. Otamo ima pet minuta vožnje, a konji koleškog registratora, po svoj prilici, nisu poput policijske kljusadi.

Čim je Ljalin to pomislio, kad doletješe do željezne grobljanske kapije krasni kasači s bijelim kićankama. Kočijaš je kao general, sav u zlatnim gajtanima, a na kočiji blista mokri crveni lak i Dolgorukojev grb na vratima.

Skoči gospodin Fandorin na tlo, zaljuljaju se meke opruge, i kola se odvezu u stranu. Očito će čekati.

Lice pristiglog pretpostavljenog bilo je blijedo, oči su mu sjale jače nego obično, ali drugih znakova pretrpljenih šokova i besanih noći prodoran Ljalinov pogled nije opazio. Naprotiv, čak mu se učinilo da se službenik za posebne zadatke kreće mnogo življe i energičnije nego obično. Htio je Ljalin izraziti sućut, ali pogledao je pozornije čvrsto stisnute usne njegovog visokoblagoroda i predomislio se.

Poveliko životno iskustvo sugeriralo mu je da ne cmizdri, nego da odmah prijeđe na posao.

- Bez vas nismo ulazili u Zaharovljev stan, sukladno dobivenim uputama. Radnike smo ispitali, ali nitko od njih od jučer nije vidio doktora. Eno ih, čekaju.

Fandorin ovlaš pogleda tamo gdje se ispred zgrade mrtvačnice nekoliko ljudi premještalo s noge na nogu.

- Čini mi se da sam jasno rekao: ništa ne poduzimati. Dobro, idemo. Nije raspoložen, zaključa Ljalin. Što i nije čudno u tako tužnim okolnostima. Čovjek je pred prekidom karijere, a i to s Tulipanovom je nesreća.

Koleški savjetnik lako se pope na trijem Zaharovljeve kuće, potegnu vrata. Nisu se otvorila, bila su zaključana.

Ljalin kimnu - temeljit je čovjek doktor Zaharov, pedantan. Čak ni u naglom bijegu nije zaboravio zaključati vrata. Takav ne ostavlja glupe tragove.

Fandorin, ne okrećući se, pucnu prstima, i viši detektiv shvati bez riječi. Izvadi iz džepa komplet otpirača, na čas je zavrtio tamo-vamo kukicom potrebne veličine, i vrata su se otvorila.

Pretpostavljeni je brzo prošao kroz sobe, dobacujući u hodu kratke naredbe, pri čemu je uobičajeno lagano zamuckivanje nekamo nestalo, kao da ga nikad nije bilo.

- Provjerite odjeću u ormaru. Sastavite popis. Utvrdite što nedostaje... Sve medicinske instrumente, osobito kirurške, ovamo, na stol... U hodniku je bio otirač, vidi se pravokutnik na podu. Kamo je nestao? Nađite ga!... Što je ovo, radna soba? Skupite sve papire. Osobito obratite pozornost na komade papira i odlomke.

Ljalin se osvrnuo uokolo i nije primijetio nikakve odlomke. U radnoj je sobi vladao savršen red. Detektiv se opet iznenadio čvrstoći živaca odbjeglog doktora. Kako je sve počistio, kao da se spremio primiti goste. Kakvi komadi papira.

No, u taj se čas koleški savjetnik sagnu i podignu ispod stola zgužvani komadić. Izravnao ga je, pročitao, pružio Ljalinu.

- Uzmite i ovo.

Na papiriću su stajale samo dvije riječi:

više šutjeti

- Započnite premetačinu - naredi Fandorin i izađe van.

Nakon pet minuta, rasporedivši detektivima sektore pretresa, Ljalin je pogledao kroz prozor i vidio da se koleški savjetnik i ptičarka Musja vuku po grmlju. Grane su ondje bile polomljene, zemlja ugažena. Po svoj se prilici pokojni Tulipanov upravo ondje sukobio sa zločincem. Ljalin uzdahnu, prekriži se i lati se kucanja o zidove u spavaćoj sobi.

Premetačina je donijela malo toga zanimljivog.

Snop pisama na engleskom jeziku - očito od Zaharovljeve rodbine - Fandorin je na brzinu pregledao, ali nije ih čitao, obraćao je pozornost samo na datume. Nešto je zapisao u blok, ali naglas ništa nije rekao.

Istaknuo se detektiv Sisujev, pronašao je u radnoj sobi ispod sofe još jedan odlomak, veći od prvoga, ali s još manje razumljivim zapisom:

zlozi profesionalne časti i samilost prema starom pri

Te su besmislice iz nekog razloga veoma zainteresirale koleškog savjetnika. Zanimao ga je i revolver "kolt", pronađen u ladici pisaćeg stola. Revolver je bio nabijen, i to nedavno - na bubnju i dršku opazili su se svježi tragovi ulja za podmazivanje. Zašto ga Zaharov nije ponio sa sobom, začudio se Ljalin. Zaboravio je, što li? Ili ga je namjerno ostavio? No, zašto?

Musja se osramotila. Isprva je, bez obzira na loše vrijeme, pojurila prema mirisu, ali tad je iza ograde izletio krupni čupavi pas i zalajao tako razjareno da je Musja sjela na zadnje šape pa ustuknula natrag, i bilo je nemoguće pomaknuti je s mjesta nakon toga. Čuvar je psa vratio na lanac, ali Musja je izgubila svu smjelost.

Psi tragači su nervozni, sve im ovisi o raspoloženju.

- Tko je od njih tko? - upitao je Fandorin, pokazujući kroz prozor na radnike.

Ljalin poče izvještavati:

- Debeli s kapom je nadglednik. Živi izvan groblja, nema veze s radom policijske mrtvačnice. Jučer je otišao u pola šest, a došao je ujutro, četvrt sata prije vas. Kržljavi dugonja je Zaharovljev asistent,

preziva se Grumov. Također je nedavno stigao od kuće. Onaj oborene glave je čuvar. Ostala dvojica su radnici. Kopaju rake, popravljaju ogradu, iznose smeće i ostalo. Čuvar i radnici žive ovdje, kod groblja, i mogli su nešto čuti. Ali, nismo ih podrobno ispitali, nije bilo naređeno.

S njima je koleški savjetnik razgovarao sam. Pozvao ih je u kuću, prvo im je pokazao kolt:

- Prepoznajate li ga?

Asistent Grumov i čuvar Pahomenko izjavili su (Ljalin je olovkom bilježio u zapisnik) da im je revolver poznat, vidjeli su takav ili vrlo sličan kod doktora. A grobar Kuljkov je dodao da izbliza nije vidio "levolver", ali zato je prošli mjesec gledao kako doktor puca po čavkama, i išlo mu je vrlo dobro: čim bi zapucao, od čavki je samo letjelo perje.

Prošle su noći tri hica, koja je ispucao gubernijski tajnik Tulipanov, čuli čuvar Pahomenko i radnik Hrjukin. Kuljkov je spavao pijan i buka ga nije probudila.

Oni koji su čuli pucnjavu rekli su da su se bojali izaći - tko zna tko luduje u noćno doba, a ni pozivi za pomoć nisu se čuli. Ubrzo nakon toga Hrjukin je ponovno zaspao, a Pahomenko je bio budan. Prema njegovim riječima, ubrzo nakon pucnjeva glasno su se zalupila vrata i netko je brzo prošao do kapije.

- Zar ste prisluškivali? - upita čuvara Fandorin.

- A jašta - odvrati ovaj. - Pucali su. A i loše spavam noću. Svakakve mi misli padaju na pamet. Vrtio sam se sve dok nije svanulo. Recite, gosn generale, zar je onaj mladi momak zaista preminuo? Imao je tako živ pogled i bio je ljubazan prema običnim ljudima.

Za koleškog se savjetnika znalo da je prema potčinjenima uvijek uljudan i blag, no Ljalin ga danas nije mogao prepoznati. Na čuvareve dirljive riječi službenik ništa nije rekao, a za Pahomenkove noćne misli nije pokazao ni najmanje zanimanje. Naglo se okrenuo, dobacio svjedocima preko ramena:

- Idite. Neka nitko ne odlazi s groblja. Možete zatrebati. A vi, Grumove, izvolite ostati.

Gle ti to, kao da su zamijenili čovjeka.

Asistenta koji je uplašeno zatreptao Fandorin je upitao:

- Cime se bavio Zaharov jučer navečer? Budite što iscrpniji. Grumov s krivnjom raširi ruke:

- Ne mogu to znati. Jegor Vilemovič bili su jučer vrlo nerasploženi, neprekidno su psovali, a nakon ručka naredili su mi da idem kući. Pa sam i otišao. Nismo se čak ni pozdravili, on se zatvorio u radnu sobu.

- U koliko je to sati "nakon ručka"?

- Poslije tri.

- "Poslije tri" - ponovi koleški savjetnik, iz nekog razloga kimnu glavom i, po svemu sudeći, izgubi spram kržljivog asistenta bilo kakvo zanimanje. - Idite.

Ljalin priđe koleškom savjetniku, delikatno se nakašlje.

- Skicirao sam Zaharovljev opis. Hoćete li pogledati? Zamijenjeni Fandorin nije čak ni pogledao sjajno sastavljen opis, odbio je. Bilo je prilično uvredljivo pokazati takvo nepoštovanje službene revnosti.

- Gotovo je - oštro reče službenik. - Više nikoga ne treba ispitivati. Vi, Ljaline, idite u bolnicu "Ublaži moje patnje" u Lefortovu i dovedite mi u Tversku bolničara Steniča. A Sisujev neka ode na Jakimansku obalu i dovede tvorničara Burilina. Žurno.

- Ali, što s Zaharovljevim opisom? - upita Ljalin, a glas mu zadrhta. - Pa valjda ćemo objaviti potragu?

- Nećemo - rastreseno odgovori Fandorin, ostavivši iskusnog detektiva u potpunoj nedoumici, i brzo zakorača prema svojim divnim kolima.

* * *

U radnoj sobi u Tverskoj koleškog je savjetnika čekao Vediščev.

- Posljednji dan - strogo je rekla Dolgorukojeva "siva eminencija" umjesto pozdrava. - Treba pronaći tog poremećenog Engleza. Pronaći ga i kako valja izvijestiti. Inače i sami znate.

- A odakle vi, Frole Grigorjeviču, znate za Zaharova? - upita Fandorin, zapravo ne osobito iznenađen.

- Vediščev zna sve što se događa u Moskvi.

- Onda smo trebali i vas staviti na popis sumnjivaca. Vi presvijetlom stavljate kupice i čak puštate krv. Znači, bavljenje medicinom nije vam strano.

Sala je, međutim, bila izgovorena bezizražajnim glasom, i vidjelo se da službenik razmišlja o nečem sasvim drugom.

- Anisij, ha? - uzdahnu Vediščev. - Kakva nesreća. Bio je sposoban iako zelen. Po svemu se vidjelo da bi se popeo visoko.

- Idite vi, Frole Grigorjeviču - reče na to koleški savjetnik, koji danas očito nije bio raspoložen predavati se osjećajima.

Sobar se uvrijeđeno namršti i prešao na službeni ton:

- Vaše visokoblagođe, naloženo mi je da vam predam kako je grof ministar danas ujutro oputovao u Piter vrlo nezadovoljan i prije puta je veoma prijeto. A naloženo mi je da ustanovim bliži li se istraga kraju.

- Brzo. Poručite presvijetlom da moram još provesti dva ispitivanja, dobiti jedan brzoglav i obaviti mali izlet.

- Eraste Petroviču, kumim vas, stići ćete do sutra? - molećivo zapita Vediščev. - Propast ćemo svi...

Na pitanje Fandorin nije stigao odgovoriti, zato što je netko pokucao na vrata, i dežurni je ađutant izvijestio:

- Dovedeni su uhićeni Stenič i Burilin. Smješteni su u različite prostorije, kako je naređeno.

- Prvo Stenič - zapovjedi časniku službenik, a sobaru pokaže bradom prema izlazu. - Evo prvog ispitivanja. Dobro je, Frole Grigorjeviču, idite, nemam vremena.

Starac popustljivo kimnu ćelavom glavom i zahrama prema izlazu. Na vratima se sudario s čovjekom čudna izgleda - raščupanim, trzavim, vrlo mršavim, ali nije zurio u njega. Brzo je zatapkao pustenim potplatima po hodniku, skrenuo iza ugla, otključao spremište.

Spremište nije bilo obično, već s neprimjetnim vratašcima u najudaljenijem kutu. Vratašca su se otvarala posebnim ključićem. Iza njih je bio ugrađeni ormar. Frol Grigorjevič ugurao se onamo, sjeo na stolicu, na kojoj je ležao udoban jastučić, bešumno pomaknuo zasun u zidu, i najednom se kroz staklo vidjela sva unutrašnjost tajnog kabineta, začuo se lagano prigušen glas Erasta Petroviča:

- Zahvaljujem. Zasad ćete morati ostati u postaji. Radi vaše sigurnosti.

Sobar je nataknuo naočale debelih stakala i priljubio se uz skriveni otvor, ali ugledao je samo leđa čovjeka koji je izlazio. I to je

ispitivanje, ni tri minute nije prošlo. Vediščev skeptično uzdahnu i stade čekati što će biti dalje.

- Dovedite Burilina - naredi Fandorin ađutantu.

Ušao je tataroliki čovjek široke njuške i drskih razbojničkih očiju. Ne čekajući ponudu sjeo je na stolicu, prebacio nogu preko noge, zaljuljao raskošni štap sa zlatnim drškom. Odmah se vidi milijunaš.

- Sto je, opet ćete me povesti da gledam drob? - veselo upita milijunaš. - Samo, mene to ne dira, imam debelu kožu. Tko je to sad izašao? Da nije Vanjka Stenič? Vidiš, okrenuo je gubicu. Kao da je malo dobio od Burilina. Po Europi se smucio na moj račun, živio je od moje milosti. Zalio sam nesretnika. A on mi je pljunuo u lice. Pobjegao je od mene u Englesku. Zgadio sam mu se, zaželio se čistog života. Ma neka ga, tog nesretnika. Dovoljno je reći: duševni bolesnik. Mogu li zapaliti cigaru?

Sva milijunaševa pitanja ostala su bez odgovora, a umjesto toga je Fandorin postavio svoje pitanje, Vediščevu posve nerazumljivo.

- Na vašem susretu s bivšim kolegama bio je jedan dugokosi, ofucani. Tko je on?

No, Burilin je pitanje shvatio i drage volje odgovorio:

- Filjka Rozen. Njega su zajedno sa mnom i Steničem izbacili s medicine, jer smo se osobito istakli u nemoralu. Radi kao preuzimač u zalagaonici. Pije, naravno.

- Gdje ga mogu naći?

- Nigdje ga nećete naći. Prije nego što ste stigli, iz gluposti sam mu dao petsto rubalja, rascmizdrio sam se zbog starih uspomena. Sad ga neće biti dok ne propije zadnju koppejku. Možda banči u nekoj moskovskoj krčmi, a možda i u Piteru, ili Nižnjem Novgorodu. Takav je on tip.

Ta je vijest iz nekog razloga neobično uzdrimala Fandorina. Čak je skočio od stola, izvadio iz džepa zelene kuglice na niti, vratio ih natrag.

Burilin je promatrao službenikovo čudno ponašanje sa znatiželjom. Izvadio je debelu cigaru, zapalio. Pepeo je ta bezobrazna njuška otresala na pod. No, nije navaljivao s pitanjima, čekao je.

- Recite, zašto su vas, Steniča i Rozena izbacili s fakulteta, a Zaharova samo premjestili na odsjek patološke anatomije?

- nakon prilične stanke upita Fandorin.

- Ovisi koliko je tko gluposti napravio - Burilin se naceri.
- Sockog, najrazuzdanijeg od nas, poslali su u kažnjeničku postrojbu. Zao mi je mangupa, bio je domišljat, iako vucibatina. I meni su prijetili, ali nije bilo ništa, lova me spasila - namignu šašavim okom, ispusti dim cigare. - Studentice, naše vesele prijateljice, također su dobile svoje, samo zbog pripadnosti ženskom spolu. Otišle su u Sibir, pod policijski nadzor. Jedna je postala morfinistkinja, druga se udala za popa, raspitivao sam se. - Milijunaš se nasmija. - A Englez Zaharka tada se ničim osobitim nije istaknuo, zato je i prošao s malom kaznom. "Prisustvovao je i nije ih spriječio", tako je stajalo u odluci.

Fandorin zapucketa prstima kao da je dobio radosnu, dugo očekivanu vijest i htjede upitati još nešto, ali Burilin ga prekinu

- izvadio je iz džepa nekakav učetvoro presavijen papir.

- Čudno je što me pitate za Zaharova. Danas ujutro dobio sam od njega vrlo neobičnu poruku, točno prije nego što su me stigli pokupiti vaši psi. Donio ju je ulični deran. Evo, pročitajte.

Frol Grigorjevič sav se iskrivio, spljoštio je nos uz staklo, ali beskorisno - iz daljine ne može pročitati. Samo je po svemu bilo očito da je taj papir strašno važan: Erast Petrovič tako se zadubio u nj.

- Novce ću, naravno, dati, nije mi žao - reče milijunaš.

- Samo što između nas nije bilo nikakvog posebnog "starog prijateljstva", to on iz sentimentalnosti. I onda još melodrama: "Zadrži me u lijepoj uspomeni, brate." Što je učinio taj naš Pluton? Da se nije omrsio onim svojim prijateljicama koje su u mrtvačnici ležale na stolovima?

Burilin zabaci glavu i prasnu u smijeh, vrlo zadovoljan šalom.

Fandorin je i dalje razgledao poruku. Prišao je prozoru, podigao list, i Frol Grigorjevič ugleda neravne, nakrivljene i nakošene retke.

- Da, nadrljano je tako da se jedva čita - basom će milijunaš, gledajući kamo bi stavio popušenu cigaru. - Kao da je pisano u kočiji ili u teškom pijanstvu.

Ipak nije našao. Htio ju je baciti na pod, ali nije se usudio. Prepredeno je pogledao u leđa koleškom savjetniku, zamotao opušak u maramicu i gurnuo je u džep. Eto.

- Idite, Buriline - ne okrećući se reče Erast Petrovič. - Do sutra ćete biti pod stražom.

To je užasno uzrujalo milijunaša.

- Dosta je! Već sam jednu noć hranio vaše policijske stjenice! Nemilosrdne su vam, gladne. Samo navaljuju na pravoslavno tijelo!

Fandorin ne slušajući stisne dugme zvona. Uđe žandarmerijski časnik, povuče bogatog čovjeka prema izlazu.

- A što je sa Zaharkom? - viknu Burilin već iza vrata.

- Navratit će po novce!

- To nije vaša briga - reče Fandorin a časnika zapita: - Je li stigao odgovor iz ministarstva na moj upit?

-Da.

- Donesite ga.

Žandar donese nekakav brzojav i opet nestane u hodniku.

Brzojav je neobično djelovao na službenika. Pročitavši, bacio je papir na stol i najednom izveo nešto ludo - nekoliko je puta vrlo brzo udario dlanovima, ali tako glasno da je Frol Grigorjevič od iznenađenja udario čelom o staklo, a na vrata su odmah banuli žandari, ađutant i tajnik.

- Nije ništa bilo, gospodo - umiri ih Fandorin. - To je jedna japanska vježba za koncentraciju. Idite.

A zatim su nastala prava čudesa.

Kad su se za podređenima zatvorila vrata, Erast Petrovič najednom se stao svlačiti. Ostavši samo u donjem rublju, izvadio je ispod stola putnu torbu, koju Vediščev ranije nije opazio, a iz torbe je izvadio zavežljaj. U zavežljaju je bila odjeća: uske prugaste hlače s potpecima, jeftini kartonski plastron, tamnocrveni prsluk, žuti prugasti sako.

Pretvorio se koleški savjetnik, ozbiljan čovjek, u prostačkog probisvijeta, kakvi se uvečer motaju oko uličarki. Stao je pred zrcalo - manje od metra ispred Frola Grigorjeviča - počeo je crnu kosu na ravan razdjeljak, gusto je namazao briljantinom, premazao sjedine na sljepoočnicama. Tanke je brčice zasukao prema gore i zašiljio ih poput dviju strelica. (Češki vosak, dosjeti se Frol Grigorjevič, takav isti učvršćuje glasovite zaliske Vladimira Andrejeviča, kako bi stršali poput orlovih krila).

Zatim je Fandorin nešto stavio u usta, iskesio se, bljesnula je zlatna kruna. Još je malo pravio grimase i, čini se, ostao sasvim zadovoljan svojom vanjštinom.

Iz torbe je prurušeni izvadio nevelik novčanik, otvorio ga, i Vediščev je vidio da novčanik nije običan: unutra je brunirana cijev malog kalibra i bubanj poput revolverskog. Fandorin ubaci u bubanj pet metaka, škljocnu poklopcem i provjeri prstom elastičnost zatvarača, koji je po svoj prilici imao ulogu obarača. Što li sve neće smisliti za usmrćivanje ljudi, odmahnu glavom sobar. I kamo si se ti, Eraste Petroviču, tako nagizdan spremio?

Kao da je čuo pitanje, Fandorin se okrenu prema zrcalu, odvažno, nakrivo stavi kapu od dabrovine i, neotesano namignuvši, reče poluglasno:

- Frole Grigorjeviču, zapalite na večernjoj svijeću za mene. Danas neću moći bez Božje pomoći.

* * *

Silno se mučila Ineska tijelom i dušom. Tijelom zato što je Obad, njezin bivši "mačak", sinoć uvrebao sirotu djevojku ispred krčme "Grad Pariz" i dugo je tukao zbog izdaje. Dobro je što joj pokvarenjak barem lice nije udesio. Zato su joj bokovi i trbuh posve plavi - noću se nije mogla okrenuti, pa se do jutra vrtjela, stenjući i žaleći se do suza. Ali, lako za modrice, to će zacijeliti, Ineskino se srce tako ražalostilo i toliko je patilo da nema snage.

Nestao je dragi, nestao je princ iz bajke, ljepotan Erastuška, već drugi dan nema njegovog slatkog lica. A Obad bjesni, prijeti. Morala je jučer gotovo svu zaradu dati njemu omrznutom, a to nije dobro, poštene djevojke koje paze na vjernost tako ne rade.

Nestao je Erastuška, bit će da ga je onaj uhati kepec odao policiji, i sjedi sad golub bijeli u buhari prvog arbatskog policijskog rajona, najgoreg u cijeloj Moskvi. Trebalo bi poslati nešto milom, ali policijski nadzornik Kulebjako je grabežljiva zvijer. Opet će je zatvoriti, kao prošle godine, prijetiti da će joj uzeti žutu knjižicu, pa obilazi onda uzdalud cijeli rajon, do zadnjeg balavog pozornika. I sad joj se smuča kad se sjeti. Pristala bi Ineska i na takvo poniženje, samo da ljubljenom pomogne, jer ipak je Erastuška pravi kavalir, čist, izbirljiv,

zgadit će mu se kasnije Ineska. A strast se između njih, moglo bi se reći, još i nije razvila, ljubav se tek nazrijela, ali od prvog je pogleda Ineska zavoljela plavookog, bijelozubog svim srcem, zatreskala se strasnije nego sa šesnaest godina u frizera Zoržika, dabogda mu se zgodno lice unakazilo, toj podloj zmiji, ako se, naravno, nije već propio do smrti.

Ah, kad bi se barem uskoro pojavio, slatkica. Ukrotio bi Obada, guju otrovnu, prigrlio, pomazio Inesku. A već je saznala za njega ono što je tražio, i lovu je ispod podvezice sakrila, tri i pol rublja. Bit će zadovoljan. Ima ga čime dočekati i pozdraviti.

Erastik. Baš slatko ime, kao džem od jabuka. Bit će da se mili nekako običnije zove, ali nije ni Ineska cijeli život bila Španjolka, došla je na svijet Božji kao Jefrosinja, Froska po domaći.

Inesa i Erast - zvuči zanosno, čista harmonija. Htjela bi proći s njim ruku pod ruku Gračevkom, da Sanjka Mesna, Ljudka Motka i, glavno, Adelaida vide kakvog udvarača ima Ineska, da puknu od zavisti.

A poslije ovamo, u stan. Iako je malen, čist je, elegantan: po zidovima su zalijepljene slike iz modnih časopisa, plišasto sjenilo, stajaće ogledalo. Perina s najmekšim perjem, sedam jastuka i jastučića, sve je navlake Ineska vlastoručno sašila.

Uz najslađe misli dogodilo se ono žuđeno, dugoočekivano. Najprije je netko diskretno - kuc-kuc-kuc - pokucao, a zatim je ušao Erastuška, s kapom od dabrovine, s bijelim šalom, u suknenom kaputu s ovratnikom također od dabrovine. Ne bi ni pomislila da stiže iz buhare.

Ineski je srce odmah stalo. Skočila je s kreveta samo u cicanoj spavaćici, gologlava, i ravno dragom oko vrata. Samo se jednom uspjela priljubiti uz usta, a on ju je strogo uhvatio za ramena i posjeo je za stol. Pogledao je mrko.

- Hajde, govori - kaže.

Shvati Ineska da su je odali zli ljudi, ipak su uspjeli.

Nije stala poricati, htjela je da između njih sve bude iskreno.

- Tuci me - rekla je - tuci me, Erastuška. Kriva sam. Ali, nisam jako kriva, ne vjeruj svakome. Silovao me (to je slagala, naravno, ali ne baš previše), nisam se dala, pa me svu premlatio. Evo, gledaj.

Zadigla je spavaćicu, pokazala modre, tamnocrvene i žute mrlje. Neka se sažali.

Nije ga ganula. Erastuška se namrštitio:

- S Obadom ću kasnije popričati, više te neće gnjaviti. A ti govori o onom. Jesi našla koga sam tražio? Onu koja je bila s tvojim znancom i jedva ostala živa?

Ineski je drago što su se maknuli s ružne teme.

- Našla sam je, Erastuška, našla. Zove se Glaška. Glaška Blijedoboka iz Pankratjevske. Dobro je zapamtila onog krvoloka, zamalo joj je presjekao grlo nožem, Glaška još uvijek vrat ornata rupcem.

- Vodi me k njoj.

- Odvest ću te, Erastuška, odvest ću te. Može prvo konjak?

Izvadila je iz ormara spremljenu bocu, usput je na ramena nabacila šareni perzijski rubac i uzela češalj da raščešlja kosu kako bi zasjala.

- Kasnije ćemo popiti. Rekao sam da me vodiš k njoj. Prvo posao.

Ineska uzdahnu, osjećajući da će se onesvijestiti - voljela je stroge muškarce, nije si mogla pomoći. Prišla mu je, pogledala odozdo divno lice, ljutite oči, zasukane brkove.

- Koljena mi klecaju, Erastuška - prošaptala je umorno. Ali, Ineski nije bilo suđeno uživati. Zatutnjalo je nešto i tresnulo, od udarca su vrata umalo pala sa šarki.

Na pragu je stajao Obad, pijan i ljut, s divlje iscerenom obrijanom njuškom. Ah, javili su mu susjedi iz Gračevke, štakori, nisu oklijevali.

- Mazite se? - razvukao je usne. - A mene ste jadnog zaboravili? - Tad mu nestade podsmijeh s njuške, čupave se obrve namrštiše. - S tobom ću se Ineska, gnjido, poslije obračunati. Očito te nisam dovoljno poučio. A ti, bitango, izađi van. Da popričamo.

Ineska pojuri k prozoru - u dvorištu su dva Obadova prirepka. Krmak i Grob.

- Ne idi! - kriknula je. - Ubit će te! Odlazi, Obade, tako ću se proderati da će dojuriti cijela Gračevka!

I već je udahnula da zavrišti, ali Erastuška joj nije dao:

- Sto ti je, Inesa. Daj da porazgovaram s čovjekom.

- Erastik, ali Grob pod kazakinom nosi karabin - objasni Ineska tupavku. - Upucat će te. Upucat će te i baciti u odvodnu cijev. Nije im prvi put.

Nije ju poslušao dragi, odmahnuo je rukom. Izvadio je iz džepa veliki novčanik, od kornjačevine.

- Nema veze - rekao je. - Otkupit ću se. I izađe s Obadom, u sigurnu propast.

Srušila se Ineska licem na sedam jastuka i prigušeno zakukala - o svojoj nesretnoj sudbini, o neostvarenom snu, o neizbježnoj patnji.

U dvorištu je nešto vrlo brzo udarilo jednom, dvaput, triput, četiri puta, i zatim se začuo cvilež, ali ne jednog čovjeka, nego zbornu.

Ineska prestade naricati, pogleda ikonu Majke Božje u kutu, koja je za Uskrs bila ukrašena papirnatim cvijećem i raznobojnim lampionima.

- Majko Božja - zamoli Ineska. - Učini čudo zbog svetog Uskrsa, neka Erastuška bude živ. Ako je ranjen, nema veze, njegovat ću ga. Samo da je živ.

I požalila je Zaštitnica Inesku: škripnula su vrata, i ušao je Erastik. I to ne ranjen, zdrav i čitav, čak se ni divni šal nimalo nije poremetio.

- Gotovo je, Inesa, obrisi suze s lica. Neće te više dirati Obad, sad nema čime. Obje sam mu šape probušio. A i druga dvojica će se sjećati. Oblači se, vodit ćeš me toj svojoj Glaški.

Ostvario se barem jedan Ineskin san. Prošla je cijelom Gračevkom s princem - namjerno ga je povela okolnim putem, iako je do krčme "Vladimirka", gdje je Glaška stanovala, bilo bliže kroz dvorišta, preko smetlišta i živodernice. Odjenula je Ineska baršunasti kaputić i batistenu košulju, po prvi je put obukla suknju od krepa, nije žalila ni čizmice za suho vrijeme. Od suza natečeno lice je napudrala, podigla frizuru. Uglavnom, Sanjka i Ljudka imale su zbog čega pozelenjeti. Šteta samo što nisu Adelaidu sreli. Ali, nema veze, prijateljice će joj opisati.

Nikako se Ineska nije mogla nagledati dragoga, stalno mu je zavirivala u lice i kriještala kao svraka:

- Glaška ima kćer nakazu. Tako su mi i rekli dobri ljudi: "Pitaj Glašku, onu koja ima kćer nakazu".

- Nakazu? Kakvu nakazu?

- Ma ima madež preko pola face. Boje vina, strašno jezivo. Radije bih se objesila nego živjela s takvim licem. Kod nas je u susjednoj kući živjela Nadka, krojačka kći...

Nije uspjela ispričovijedati sve o grbavoj Nadki, već su stigli do "Vladimirke".

Uspeli su se škripavim stubištem gore, gdje su bile sobe.

Glaškina je sobica prijava, ne može se mjeriti s Ineskinim stanom. Glaška se licala pred zrcalom - uskoro treba na ulicu.

- Evo, Glafira, dovela sam ti dobrog čovjeka. Odgovori mu što te pita o zlotvoru koji te porezao - naloži Ineska i pristojno sjede u kut.

Erastik odmah stavi tri rublja na stol:

- Uzmi, Glasa, za trud. Kakav te to čovjek tukao? Kako izgleda?

Glaška, naočita cura, iako, prema strogom Ineskinom pogledu, nedovoljno čista, novac nije ni pogledala.

- Zna se kakav. Lud - odgovori i slegnu ramenima.

Tri je rublja ipak gurnula pod suknju, ali bez velikog zanimanja, iz pristojnosti. A u Erastika se tako zapiljila, tako ga je očima ispipala, bestidnica, da se Ineski srce uznemirilo.

- Muškarci se uvijek zanimaju za mene - skromno započe Glaška svoju priču. - A onda sam bila bolesna. Za poklade sam imala krastu preko pola face, strah me bilo pogledati u ogledalo. Hodam, hodam, nitko ništa, čak ni za petnaest kopječki. A ona gladna - kimnula je prema zavjesi iza koje se čulo sneno dahtanje. - Nesreća. I onda mi priđe jedan, tako pristojan...

- Da, da, i meni je isto tako prišao - uplete se Ineska, ljubomorna. - I zamisli, i meni je faca bila sva izgrebana i razbijena. S kujom Adelaidom sam se potukla. Nitko nije prilazio, koliko god zvala, a ovaj je sam došao. "Ne tuguj, kaže, sad ću te obradovati." Samo što ja nisam kao Glaška otišla s njim, zato što...

- Čuo sam već - prekinu je Erastik. - Uopće ga nisi vidjela. Šuti. Pusti Glafiru.

Ova oholo škicnu Inesku, a Ineski se skroz smuču. Pa sama ga je dovela, glupača.

- I meni isto: "Što si objesila nos? Idemo k tebi, kaže. Želim te obradovati." A meni drago. Mislim si, dobit ću rubalj, a možda i dva. Kupit ću Matrjoški kruha, kolača... aha, kupila sam... Doktoru sam poslije još petaka dala da mi zakrpa vrat.

Pokazala je na grlo, a ondje se pod puderom vidjela tamnocrvena pruga, ravna i uska, poput niti.

- Pričaj po redu - naredi Erastuška.

- Pa svratili smo ovamo. Posjeo me na krevet, evo ovaj tu, jednom me rukom uhvatio za rame, drugu je držao iza leđa. I kaže, glas mu blag kao ženski, ti, kaže, misliš da si ružna? A ja odmah bubnem: "Ma nema veze, faca će zarasti. Ali, kći mi je nakaza za cijeli život." On kaže, kakva kći. Evo, kažem, divite se mom blagu. Pa sam odmaknula zavjesu. Čim je vidio Matrjošku, a ona je baš spavala, ima čvrst san, na sve se navikla, sav se zatresao. Kaže, sad ću ja od nje napraviti pravu ljepoticu. I tebi će biti lakše. Ja pogledam, vidim, ima nešto u ruci iza leđa, nešto sjaji. Bože dragi, nož! Uzak, kratak.

- Skalpel? - izgovori Erastik nerazumljivu riječ. -A?

On odmahnu rukom, daj dalje.

- Čim sam ga gurnula, zaurkala sam: "Spasite me! Upomoć!" Pogledao me, a njuška mu strašna, sva iskrivljena. "Tiho, glupačo! Ne razumiješ svoju sreću!" I kako je fijuknulo! Odskočila sam, ali ipak sam dobila po vratu. No, tad sam tako zavikala da se i Matrjoška probudila. I ona je stala vrištati, a ima glas kao mačka u veljači. Onaj se okrenuo i zbrisao. I to je sve što se dogodilo. Čuvala me Bogorodica.

Glaška se prekriži i odmah, još ne spustivši ruke, reče:

- A vi se, gospodine, radi posla zanimate ili onako, općenito?

I okom poigrava, zmija. Ali, Erastik će joj strogo:

- Opisi mi ga, Glabra. Kako izgleda taj čovjek.

- Obično. Viši je od mene, niži od vas. Dovle vam je negdje. I prijeđe prstom Erastuški po jagodici, i to polako. Kako bestidno!

- I lice mu je obično. Bez brade ili brkova. Ne znam više ništa. Da mi ga pokažete, odmah bi ga prepoznala.

- Pokazat ćemo, pokazati - promrmlja dragi, mršteći čisto čelo i o nečemu razmišljajući. - Znači, htio ti je olakšati?

- Ma ja bih tom vragu za takvo olakšanje crijeva golim rukama razmotala - smireno, uvjerljivo reče Glaška. - Gospodinu valjda trebaju i nakaze. Neka živi moja Matrjoška, nije to njegova briga.

- A je li po govoru gospodin ili iz puka? Kako je bio obučen?

- Po odjeći se ne vidi. Možda je prodavač, a možda i službenik. Ali, govorio je kao gospodin. Nisam sve riječi razumjela. Zapamtila sam jednu. Kad je pogledao Matrjošku sam je sebi rekao: "To nije lišaj, nego rijetki nevus matevus." Nevus matevus, tako je nazvao moju Matrjošku, zapamtila sam.

- Naevus maternus - ispravi je Erastik. - To na doktorskom jeziku znači "madež".

Sve zna bistra glavica.

- Erastik, idemo? - Ineska povuče voljenog za rukav.

- Konjak čeka.

- A zašto biste išli - najednom zapjevuši drska drolja Glaška.

- Kad ste već došli. Naći će se i kod mene konjaka za dragog gosta, šustovskog, čuvala sam ga za Uskrs. Kako se zovete, mili kavaliru?

* * *

Masahiro Sibata sjedio je u svojoj sobi, palio mirisne štapiće i čitao sutre u spomen na čovjeka iz državne službe Anisija Tulipanova, koji je prijevremeno napustio ovaj svijet, njegovu sestru Sonjku-san i sobaricu Palašku, za kojom je japanski državljanin tugovao i zbog nekih svojih posebnih razloga.

Masa je sobu uredio sam, potrošivši prilično vremena i novca. Slamnati tatami, kojim je bio prekriven pod, dopremljen je parobrodom iz Japana. Zato je soba odmah postala zlačana, sunčana, i pod se veselo ugibao pod nogama; nije to kao tapkanje po hladnom, mrtvom parketu od glupe hrastovine. Namještaja uopće nije bilo, samo je u jedan zid bio ugrađen prostran ormar s pomičnim vratima, ondje su se čuvali pokrivači i jastuci, kao i sva Mašina garderoba: pamučni ogrtač jukata, široke bijele hlače i isto takav haljetak za ren-shu, dva trodijelna odijela, zimsko i ljetno, i još lijepa zelena livreja koju je Japanac osobito volio i odijevao je samo u svečanim prilikama. Zidove su krasile litografije u boji, koje su prikazivale cara Aleksandra i cara Mutsuhita. A u kutu, iznad police-žrtvenika, visio je svitak s drevnom mudrom izrekom: "Živi pravilno i ni za čim ne žali." Danas je na žrtveniku stajala fotografija - Masa i Anisij Tulipanov u zoološkom vrtu. Snimljena prošlog ljeta. Masa u ljetnom odijelu boje pijeska i s polucilindrom, ozbiljan, Anisij se smiješi od uha do uha, i ispod kape mu strše uši, a otraga slon, i ima iste takve uši, samo mnogo veće.

Iz žalosnih misli o uzaludnosti potrage za harmonijom i nepostojanosti svijeta Masu je prenela zvonjava telefona.

Fandorinov je lakaj došao u predsoblje kroz puste, mračne sobe - gospodin je negdje u gradu, traži ubojicu kako bi se osvetio, gospoda je otišla u crkvu i neće se brzo vratiti, zato što je danas glavni ruski blagdan Usakaras.

- Haro - reče u okruglu cijev Masa. - Ovo je broj gospod-zina Fandorina. Tko je to?

- Gospodine Fandorine, vi ste? - začu se metalan glas, izobličen električnim krčanjem. - Eraste Petroviču?

- Ne, gospodzina Fandorina nema - glasno će Masa kako bi nadglasao krčanje. U novinama je pisalo da su se pojavili uređaji s novim, usavršenim sustavom, koji prenose govor "bez ikakvih gubitaka, izvanredno glasno i jasno". Trebalo bi ga kupiti. - Morim, nazovite kasnije. Imate poluku?

- Zahvaljujem - glas sa krika prijeđe na šapat. - Povjerljivo je. Telefonirat ću kasnije.

- Birezim se sa štovanjem - pristojno će Masa i poklopi slušalicu.

Stvari loše stoje, vrlo loše. Gospodin je već treću noć bez sna, gospođa također ne spava, samo se moli - ili u crkvi, ili kod kuće, pred ikonom. Uvijek se mnogo molila, ali ovoliko nikada. Sve će to završiti vrlo loše, i to, čini se, mnogo gore nego sada.

Kad bi gospodin barem našao onog tko je ubio Tjuri-sana, tko je zaklao Sonjku-san i Palašu. Kad bi ga barem pronašao i dao vjernom slugi dar - kad bi barem prepustio Masi tog čovjeka. Ne na dugo, na pola sata. Ne, bolje na sat vremena...

Uz ugodne misli vrijeme je neprimjetno letjelo. Sat je otkucao jedanaest. Obično u susjednim kućama u to doba već odavno spavaju, a danas su svi prozori osvijetljeni. Takva je noć. Uskoro će se po cijelom gradu oglasiti zvona, zatim će na nebu zapraskati raznobojne vatre, na ulici će se početi pjevati i vikati, a sutra će biti mnogo pijanih ljudi. Uskrs.

Možda bi trebao svratiti u crkvu, malo stajati sa svima ostalima, poslušati otegnuto pjevanje basova kršćanskih bonza. Sve je bolje nego sam sjediti i čekati, čekati, čekati.

Ali, nije više morao čekati. Zalupiše se vrata, začuše se čvrsti, sigurni koraci. Gospodin se vratio!

- Što je, sam tuguješ? - upita gospodin na japanskom i lagano dodirnu Mašino rame.

Takve nježnosti između njih nisu bile uobičajene, i od iznenađenja Masa nije izdržao, zajecao je, a zatim se i posve rasplakao. Lice nije brisao - neka suze teku. Muškarac se ne treba sramiti suza, samo ako nisu zbog boli ili straha.

Gospodinu su oči bile suhe, sjajne.

- Nije sve onako kako bih želio - rekao je. - Mislio sam ga uhvatiti na djelu. Ali, više ne možemo čekati. Nemamo vremena. Sad je ubojica još uvijek u Moskvi, a kasnije ga možemo tražiti po cijelom svijetu. Imam neizravne dokaze, imam svjedokinju koja ga može prepoznati. To je dosta. Neće moći poricati.

- Povest ćete me sa sobom? - nije vjerovao svojoj sreći Masa. - Zaista?

- Da - kimnu gospodin. - Protivnik je opasan, a ne smije se riskirati. Tvoja pomoć može zatrebati.

Opet zazvoni telefon.

- Gospodine, zvao je neki čovjek. U vezi s nekim povjerljivim poslom. Nije se predstavio. Rekao je da će opet nazvati.

- Uzmi onda drugu slušalicu i pokušaj otkriti je li to taj isti. Masa prisloni uz uho metalnu cijev, pripremi se za slušanje.

- Halo. Broj Erasta Petroviča Fandorina - reče gospodin.

- Eraste Petroviču, to ste vi? - proškrupi glas, nije bilo jasno je li isti ili drugi. Masa slegnu ramenima.

- Da. S kim imam čast?

- Ja sam, Zaharov.

- Vi?! - snažni prsti gospodinove slobodne ruke stisnu se u šaku.

- Eraste Petroviču, moram razgovarati s vama. Znam da je sve protiv mene, ali ja nikoga nisam ubio, kunem vam se!

- A tko je onda?

- Sve ću vam objasniti. Samo mi obećajte da ćete doći sami, bez policije. Inače ću nestati, više me nećete vidjeti, a ubojica će ostati na slobodi. Obećajete?

- Obećajem - bez kolebanja odgovori gospodin.

- Vjerujem vam, jer znam da ste čovjek od riječi. Mene se ne morate bojati, za vas sam bezopasan, a nemam ni oružje.

Htio bih vam samo objasniti... Ako se ipak bojite, povedite svog Japanca, nemam ništa protiv. Samo bez policije.

- Kako znate za Japanca?

- Mnogo znam o vama, Eraste Petroviču. Zato i vjerujem samo vama... Odmah, bez odlaganja, krenite prema Pokrovskoj brklji. Naći ćete ondje na Rogožskom nasipu hotel "Carigrad", siva dvokatnica. Morate doći najkasnije za sat vremena. Popnite se u sobu broj 52 i čekajte me. Kad se uvjerim da ste doista samo dvojica, popet ću se k vama. Ispričovijedat ću vam cijelu istinu, a vi onda prosudite što ćete sa mnom. Pokorit ću se svakoj vašoj odluci.

- Policije neće biti, dajem vam riječ - reče gospodin i poklopi slušalicu.

- Gotovo je, Masa, sad je gotovo - rekao je, i lice mu je postalo malo manje mrtvo. - Ulovit ćemo ga na djelu. Daj mi jakog zelenog čaja, opet neću spavati.

- Sto da pripremim od oružja? - upita Masa.

- Ja ću uzeti revolver, više mi ništa neće trebati. A ti uzmi što hoćeš. Pazi: taj je čovjek čudovište. Jako, brzo, nepredvidljivo. - I tiho doda. - Ionako sam odlučio riješiti to bez policije.

Masa s razumijevanjem kimnu. U takvom je slučaju, naravno, bolje bez policije.

* * *

Priznajem svoju pogrešku, nisu svi istražitelji ružni. Ovaj je, primjerice, vrlo lijep.

Slatko mi zamire srce kad vidim kako sužava krugove dok mi se primiče. Hide and seek.

Takvog nije zanimljivo otkrivati svijetu - izvana je gotovo jednako lijep kao iznutra.

Ali, mogu pripomoći njegovu prosvjetljenju. Ako se ne varam u njemu, on je izuzetan čovjek. Neće se uplašiti, nego će znati to cijeliti. Znam da će ga veoma boljeti. Na početku. No, poslije će mi sam zahvaliti. Tko zna, možda postanemo istomišljenici? Čini mi se da osjećam srodnu dušu. A možda čak i dvije srodne duše? Njegov japanski sluga potječe iz naroda koji razumije istinsku Ljepotu. Najuzvišeniji trenutak života za žitelja tih dalekih otoka jest otvoriti pred svijetom Ljepotu svoje utrobe. One koji umiru na taj divan način u Japanu poštuju kao junake. Pogled na unutrašnje organe koji se dime ondje nikoga ne plaši. Da, bit će nas troje, osjećam to.

Kako mi je dojadila samoća! Bila bi neizreciva sreća razdijeliti breme odgovornosti na dvojicu ili čak na trojicu. Ja ipak nisam božanstvo, samo čovjek.

Shvatite me, gospodine Fandorine. Pomognite mi.

Ali, prvo vam treba otvoriti oči.

Grozan kraj grozne priče

9. travnja, Uskrs, noć

Cok-cok-cok, veselo odzvanjaju potkovana kopita na kaldrmi, meko šume gumeni kotači, ravnomjerno se ljuljaju čelične opruge. Svečano se vozi Dekorater noćnom Moskvom, uz povjetarac, uz radosnu zvonjavu uskrsnih zvona, uz paljbu topova. Tverski je svečano osvijetljen, gore raznobojne lampice, a lijevo, gdje je Kremlj, na nebu se prelijevaju sve nijanse duge - vatromet, uskrsna salva. Bulevar je pun svijeta. Glasovi, smijeh, bengalske vatre. Moskovljani se pozdravljaju s poznanicima, ljube se, negdje je čak puknuo čep od pjenušca.

A evo i skretanja za Malu Nikitsku. Tu je pusto, mračno, nema žive duše.

- Stani, prijatelju, stigli smo - reče Dekorater.

Kočijaš skoči sa sjedišta, otvori vrata kočije ukrašena papirnatim vijencima. Skinuvši kapu, izgovori svete riječi:

- Hristos vaskrsnu.

- Vaistinu - sa žarom odvratu Dekorater i, zabacivši veo, ljubi pravoslavca u bodljikav obraz. Za napojnicu daje cijeli rubalj. Takav je danas radostan trenutak.

- Zahvaljujem, gospođo - klanja se kočijaš, dirnut ne toliko rubljem, koliko poljupcem.

Lijepo je i svijetlo u Dekoraterovoj duši.

Nepogrešivi predosjećaj, koji ga nikad nije prevario, govori mu: danas je velika noć, sve nedaće i sitni neuspjesi ostat će u prošlosti. Pred njim je, sasvim blizu, sreća. Sve će biti dobro, veoma dobro.

Ah, kako je zamišljen tour-de-force! Gospodin Fandorin, kao majstor svoga zanata, znat će to cijeliti. Malo će žaliti, plakati - na kraju krajeva, svi smo mi ljudi - a potom će se zamisliti nad onim što se dogodilo i shvatit će, sigurno će shvatiti. Pametan je čovjek i, čini se, zna vidjeti Ljepotu.

Nada u novi život, priznanje i razumijevanje grije glupo, povjerljivo Dekoraterovo srce. Teško je nositi križ velike misije sam. I Kristu je Simun Cirenac pomogao nositi križ.

Fandorin i Japanac sada jure punom parom na Rogožski nasip. Pa dok nađu broj 52, i onda još čekanje. A ako što i posumnja službenik za posebne zadatke, u trećerazrednom "Carigradu" neće naći telefon.

Ima vremena. Ne treba se žuriti.

Žena koju voli koleški savjetnik je pobožna. Sad je još u crkvi, ali služba u hramu Uzašašća uskoro će se završiti, i prije jedan sat iza ponoći žena će se sigurno vratiti - da postavi uskrсни stol i čeka svog muškarca.

Šupljikava kapija s krunom, iza nje dvorište, tamni prozori kuće. Tu je.

Dekorater miče s lica veo, osvrće se i prolazi kroz željezna vrata.

Mora se malo potruditi oko vrata kuće, ali vješti, daroviti prsti znaju svoj posao. Škljoca brava, škripe šarke, i evo Dekoratera već u mračnom predsoblju.

Ne treba čekati da se oči naviknu, vičnom pogledu mrak nije smetnja. Dekorater brzo prolazi kroz mračne sobe.

U dnevnom boravku na čas se uplaši: zaglušujuće odbija golemi sat u obliku londonskog Big Bena. Zar je već tako kasno? Dekorater smeteno pogleda na svoj damski sat - ne, Big Ben ide naprijed. Ima još četvrt sata.

Treba odabrati mjesto za obred.

Dekorater je danas u formi, lebdi na krilima nadahnuća. A zašto ne odmah u dnevnom boravku, na stolu za ručavanje?

Bit će ovako: gospodin Fandorin ući će odavle, iz predsoblja, upaliti električnu rasvjetu i ugledati zanosan prizor.

Odlučeno je. Gdje drže stolnjake?

Prekopavši ormar za rublje, Dekorater odabire snježnobijeli, čipkasti i njime prekriva veliki stol čija politura mutno blista.

Da, tako će biti lijepo. Čini se da u bifeu imaju majsenski servis? Treba postaviti porculanske tanjure uz rub stola, uokolo, i rasporediti po njima sve izvađeno blago. To će biti najljepše od svih djela.

Dakle, dekoracija je smišljena. Dekorater odlazi u predsoblje, staje ispred prozorčića i čeka. Radostan predosjećaj i sveti ushit ispunjavaju mu dušu.

Dvorište najednom postaje svjetlije, izašao je mjesec. Znak, očit znak! Toliko je tjedana bilo tmurno, sumorno, a sad kao da su

maknuli koprenu s Božjeg svijeta. Kako vedro, zvjezdano nebo!
Pravi svijetli Uskrs. Dekorater triput načini znak križa.

Stigla je!

Nekoliko brzih treptaja kako bi stresao suze ushita s trepavica.

Stigla je. Kroz kapiju je ušla nevisoka figura, u širokoj pelerini, sa šešišrom. Kako prilazi vratima vidi se da je šešir korotni, s crnim velom. Ah, da, to je zbog onog dečka, Anisija Tulipanova. Ne tuguj, mila, i on i njegovi ukućani sad su već kod Gospodina. Dobro im je ondje. I tebi će biti dobro, strpi se malo.

Vrata se otvaraju, ulazi žena.

- Hristos vaskrsnu - tihim, jasnim glasom pozdravlja je Dekorater. -
Ne bojte se, draga moja. Došla sam vas obradovati.

Čini se da se žena zapravo i nije uplašila. Ne vrišti, ne pokušava pobjeći. Naprotiv, zakorači mu ususret. Mjesec obasjava predsoblje ravnomjernim mliječnim sjajem, i vidi se kako kroz veo blistaju oči.

- A zašto nosimo zar kao nekakve muslimanke? - šali se Dekorater.
- Otkrijmo lica.

Podigne veo, smije se ljubazno, od srca.

- I prijedimo na "ti" - kaže. - Suđeno nam je blisko poznanstvo. Bit ćemo bliskije nego sestre. Hajde, daj da ti pogledam lišće. Znam da si lijepa, ali pomoći ću ti da postaneš još divnija.

Oprezno pruža ruku, a žena ne uzmiče, čeka. Dobru ženu ima gospodin Fandorin, mirnu, šutljivu, Dekorateru su se takve uvijek sviđale. Ne bi htio da sve pokvari užasnutim krikom, strahom u očima. Umrijet će trenutno, bez boli i uplašenosti. Bit će to dar za nju.

Desnom rukom Dekorater izvlači iz male futrole, pričvršćene straga za pojas, skalpel, lijevom pak odmiče sa sretničina lica tanku koprenu.

Vidi široko, idealno okruglo lice, kose oči. Kakvo priviđenje!

Ali, nema vremena da dođe k sebi, zato što u predsoblju nešto škljocne, i plane jarko, nakon tame nepodnošljivo svjetlo.

Dekorater je zaslijepljen, žmiri. Čuje glas iza leđa:

- I ja ću vas sad obradovati, gospodine Pahomenko. Ili više volite da vas zovem prijašnjim imenom, gospodine Socki?

Malo otvorivši oči, Dekorater vidi pred sobom japanskog slugu kako netremice zuri u njega. Dekorater se ne okreće. A što bi se okretao,

ionako je jasno da je straga gospodin Fandorin i da vjerojatno drži u ruci revolver. Lukavi službenik nije otišao u hotel "Carigrad". Koleški savjetnik nije povjerovao u Zaharovljevu krivicu. Zašto? Pa sve je bilo pripremljeno tako logično. Očito je sam Sotona to došapnuo Fandorinu.

Eli! Eli! Lama sabahtani? Ili me nisi ostavio, nego iskušavaš čvrstinu mog duha?

Provjerit ćemo.

Službenik neće pucati, zato što će metak proći kroz Dekoratera i zaustaviti se u Japancu. Niskog slugu skalpelom u trbuh. Kratko, malo niže od ošita. Zatim naglo okrenuti Japanca za ramena i njime se prikriti, grnuti ga prema Fandorinu. Do vrata su dva skoka, a onda ćemo vidjeti tko brže trči. Kažnjenika br. 2576 čak ni bijesni hersonski vučjaci nisu dostigli. Nekako će pobjeći i gospodinu koleškom savjetniku.

Pomozi, Gospodine!

Desna ruka brzinom opruge izlijeće naprijed, ali naoštreno sječivo reže zrak - Japanac s nestvarnom lakoćom odskače unatrag, udara Dekoratera bridom dlana po zapešću, i skalpel uz tih, žalostan zveket leti na pod, Azijac se pak opet ukoči na mjestu s malo raširenim rukama.

Instinkt primorava Dekoratera da se okrene. Vidi cijev revolvera. Službenik oružje drži nisko, kod bedra. Ako će tako pucati, odozdo prema gore, onda će metak Dekorateru odnijeti vrh lubanje, a Japanca neće pogoditi. To mijenja stvar.

- A evo čime ću vas obradovati - istim odmjerenim glasom nastavlja Fandorin, kao da se razgovor nije ni prekinuo. - Oslobađam vas od uhićenja, istrage, suđenja i neminovne osude. Bit ćete ustrijeljeni prilikom uhićenja.

Napustio me. Ipak me napustio, misli Dekorater, ali ta ga misao ne žalosti dugo, potisnuta iznenadnom radošću. Ne, nije me napustio! Smilovao se i zove ga, pripušta ga k Sebi! Danas mi opraštaš, Gospode!

Škripe ulazna vrata, očajnički ženski glas preklinjući izgovara:

- Eraste, nemoj!

Dekorater se vraća s nebeskih visina, koje su mu se već otvorile, na zemlju. Sa znatiželjom se okreće i vidi na vratima vrlo lijepu, vitku

ženu u crnoj korotnoj haljini i s crnim šešikom s velom. Na ramenima joj je svijetloljubičasti šal, u jednoj ruci zavežljaj s pashom, u drugoj vijenac od papirnatih ruža.

- Angelina, zašto si se vratila? - ljutito govori koleški savjetnik. - Molio sam te da prenočiš u Metropolu!

Lijepa žena. Teško da bi bila mnogo ljepšom na stolu, zalivena vlastitim sokovima i s raširenim laticama tijela.

- Srce me je navelo - odgovara Fandorinu lijepa žena, kršeći ruke. - Eraste Petroviču, nemojte ga ubiti, ne grijehite dušu. Poniknut će vam duša od toga, slomiti se.

Zanimljivo, a što kaže koleški savjetnik?

Od nedavne hladnokrvnosti nije ostalo ni traga, gleda lijepu ženu ljutito i smeteno. I Japanac se prenerazio: vrti okruglu tikvu čas prema gazdi, čas prema gazdarici, izgleda vrlo glupo.

No, to je obiteljska stvar, nećemo se petljati. Snaći će se bez nas.

Dekorater u dva skoka zaobilazi Japanca, ima pet koraka do spasonosnih vrata, a Fandorin ne smije pucati, pokraj njih je žena. Zbogom, gospodo!

Skladna nožica u crnoj pustenoj cipeli podstavlja se Dekorateru pod gležanj, i leti Dekorater iz punog zaleta ravno čelom u dovratnik.

Udarac. Mrak.

* * *

Sve je bilo gotovo prije početka suđenja.

Optuženik je u ženskoj odjeći, ali bez šešira, onesviješten sjedio u naslonjaču. Na čelu mu je postajala sve grimiznija dojmljiva kvrga.

Pokraj njega, prekriženih ruku na prsima, stajao je sudski izvršitelj Masa.

Za suca je Erast Petrovič odredio Angelinu, a sam je preuzeo ulogu javnog tužitelja.

Ali, prvo je došlo do prepirke.

- Ne mogu ja nikome suditi - reče Angelina. - Za to postoje carevi suci, neka oni odlučuju je li kriv ili nije. Neka bude prema njihovoj presudi.

- Ma kakva p-presuda - gorko se podsmjehnu Fandorin, koji je nakon hvatanja zločinca opet počeo zamuckivati, i to još više nego prije, kao da je nakanio nadoknaditi propušteno. -Kome treba t-tako

skandalozan proces? Sockoga će drage volje proglasiti neuračunljivim, smjestit će ga u ludnicu, i odatle će sigurno pobjeći. Takvog nikakve rešetke neće zaustaviti. Htio sam ga ubiti kao bijesnog psa, ali nisi mi d-dala. Sad odlučuj sama o njegovoj sudbini, kad si se već umiješala. Poznata su t-ti djela tog izroda.

- A ako to nije on? Zar ne možete pogriješiti? - vatreno će Angelina, obraćajući se Erastu Petroviču malo na "ti", malo na "vi".

- Dokazat ću ti da je ubojica upravo on. Zato i jesam javni t-tužitelj. Ti sudi p-pravedno. Milostivijeg suca neće naći na cijelom svijetu. A ako mu ne želiš biti sudac, i-idi u Metropol i ne smetaj mi.

- Ne, neću otići - brzo će ona. - Neka bude sud. Ali, na sudu postoji odvjetnik. Tko će ga braniti?

- Uvjeravam te da ovaj g-gospodin nikome neće prepustiti ulogu branitelja. On se zna zauzeti z-za sebe. Počinjemo!

Erast Petrovič kimnu Masi, i ovaj gurnu pod nos čovjeku koji je sjedio bočicu s amonijakom.

Čovjek u ženskoj odjeći tržnu glavom, zatrepta. Oči, isprva mutne, zadobile su plavetnu jasnoću i svjesnost. Blage crte lica ozario je dobrohotan osmijeh.

- Vaše ime i z-zanimanje - strogo reče Fandorin, do određene mjere uzurpirajući ovlasti predsjedavajućeg.

Čovjek koji je sjedio promotri inscenaciju. Osmijeh nije nestao, ali od ljubaznog je postao ironičnim.

- Odlučili ste se poigrati suda? Dobro, neka vam bude. Ime i zanimanje? Da, Socki... Bivši plemić, bivši student, bivši kažnjenik br. 2576. A sad nitko.

- Priznajte li krivnju za ubojstva - Erast Petrovič stade čitati iz bloka, uz stanku nakon svakog imena - prostitutke Emme Elizabeth Smith 3. travnja 1888. godine u Osborn Streetu u Londonu; prostitutke Marthe Tabram 7. kolovoza 1888. godine kod George Yarda u Londonu; prostitutke Mary Ann Nichols 31. kolovoza 1888. godine u Buck's Rowu u Londonu; prostitutke Annie Chapman 8. rujna 1888. godine u Hanbury Streetu u Londonu; prostitutke Elizabeth Stride 30. rujna 1888. godine u Berner Streetu u Londonu; prostitutke Catherine Eddowes također 30. rujna 1888. godine na Mitre Squareu u Londonu; prostitutke Mary Jane Kelly 9. studenog 1888. godine u Dorset Streetu u Londonu; prostitutke Rose Mylett

20. prosinca 1888. godine u Poplar High Streetu u Londonu; prostitutke Aleksandre Zotove 5. veljače 1888. godine u Svinjinskoj ulici u Moskvi; prosjakinje Marje Kose 11. veljače 1889. godine u Maloj Trehsvjatskoj ulici u Moskvi; prostitutke Stepanide Andreičkine u noći na 4. travnja 1889. godine u Seleznevskoj ulici u Moskvi; nepoznate djevojčice prosjakinje 5. travnja 1889. godine blizu Novo-Tihvinskog prijelaza u Moskvi; dvorskog savjetnika Leontija Ižicina i njegove sobarice Zinaide Matjuškine u noći na 6. travnja 1889. godine u Vozdviženki u Moskvi; gospođice Sofje Tulipanove i njezine njegovateljice Pelageje Makarove 7. travnja 1889. godine u Granatnoj ulici u Moskvi; gubernijskog tajnika Anisija Tulipanova i doktora Jegora Zaharova u noći na 8. travnja 1889. godine na Božedomskom groblju u Moskvi. Ukupno osamnaest ljudi, od kojih ste osam usmrtili u Engleskoj, a deset u Rusiji. I to su samo žrtve za koje je istraga sigurna. Ponavljam pitanje: priznajte li krivnju za počinjenje tih zločina?

Fandorinov glas, koji kao da je ojačao od čitanja dugog popisa, postao je gromkim, prodornim, kao da je koleški savjetnik nastupao pred punom dvoranom. Zamuckivanje je opet na čudan način nestalo.

- A to, dragi Eraste Petroviču, ovisi o dokazima - ljubazno odgovori optuženi, čini se, vrlo zadovoljan predloženom igrom. - Pa, recimo da ne priznajem. Veoma želim saslušati govor tužiteljstva. Jednostavno iz radoznalosti. Kad ste već odlučili odgoditi moju likvidaciju.

- Dobro, slušajte - strogo odvrati Fandorin, prelista stranicu bloka i nastavi govoriti, gledajući uglavnom Angelinu, iako se obraćao Pahomenku-Sockom.

- Najprije pretpovijest. Godine 1882. u Moskvi je izbio skandal u koji su bili umiješani studenti medicine i polaznice ženske visoke škole. Vi ste bili predvodnik, zli genij tog raskalašenog kružoka i zbog toga ste, jedini od svih sudionika, dobili oštru kaznu: četiri godine u kažnjeničkoj postrojbi, bez ikakvog suda, kako bi se izbjegao publicitet. Bili ste okrutni prema nesretnim, obespravljenim prostitutkama, i sudbina vam je uzvratila s jednakom okrutnošću. Dospjeli ste u hersonski vojni zatvor, o kojem govore da je strasniji od robije u Sibiru. Pretprošle godine, kao rezultat istrage o

zloupotrebi ovlasti, zapovjedništvo kažnjeničkih postrojbi dospjelo je na sud. Ali, tada ste vi već bili daleko...

Erast Petrovič zapne i nakon stanovite unutarne borbe nastavi:

- Ja sam tužitelj i ne moram za vas tražiti opravdanja, međutim, ne mogu prešutjeti da je konačnoj preobrazbi poročnog mladića u nezasitnu, krvožednu zvijer pridonijelo samo društvo. Kontrast između studentskog života i pakla vojnog zatvora izludio bi svakoga. Već ste prve godine u samoobrani počinili ubojstvo. Vojni je sud priznao olakšavajuće okolnosti, ali je produljio rok zatočenja na osam godina, a nakon napada na stražara bacili su vas u okove i na dugo vrijeme zatvorili u samicu. Vjerojatno ste se zbog neljudskih uvjeta života i pretvorili u nečovjeka. Ne, Socki, vi se niste slomili, niste poludjeli, niste digli ruku na sebe. Kako biste preživjeli, postali ste drugačije stvorenje, koje samo vanjstvom slični na čovjeka. Godine 1886. vašoj su rodbini, koja vas se, uostalom, davno odrekla, javili da se kažnjenik Socki utopio u Dnjepru prilikom pokušaja bijega. Poslao sam upit u vojno-sudski odjel o tome je li bilo pronađeno tijelo bjegunca. Odgovorili su mi da nije. Takav sam odgovor i očekivao. Zatvorska je uprava naprosto zatajila da je bijeg uspio. Uobičajena stvar.

Optuženik je slušao Fandorina sa živim zanimanjem, ne potvrđujući njegove riječi, ali ih ni ne opovrgavajući.

- Recite, dragi moj tužitelju, zašto ste se uopće baktali slučajem nekog davno zaboravljenog Sockog? Oprostite što vas prekidam, ali suđenje je ionako neformalno, iako pretpostavljam da će presuda biti konačna i da se na nju nemam pravo žaliti.

- Dvije osobe koje su isprva bile u krugu sumnjivih, Stenič i Burilin, bili su vaši suučesnici u slučaju "sadističkog kružoka" i spominjali su vaše ime. Ispostavilo se da je vještak sudske medicine Zaharov, koji je sudjelovao u istrazi, pripadao istom društvu. Odmah sam shvatio da podatke o tijeku istrage zločinac može dobivati samo od Zaharova, htio sam se pozabaviti njegovom okolinom, ali isprva sam krenuo krivim putem, posumnjao sam u tvorničara Burilina. Sve se podudaralo.

- A zašto niste pomislili na samog Zaharova? - donekle čak uvrijeđeno upita Socki. - Pa sve je ukazivalo na njega, i ja sam tome pripomogao.

- Ne, Zaharova nisam mogao smatrati ubojicom. Manje se od ostalih ukaljao u slučaju "sadista", bio je tek pasivan promatrač vaših okrutnih zabava. Osim toga, Zaharov je bio otvoreno, izazovno ciničan, a za ubojice manijakalnog tipa takav ustroj karaktera nije svojstven. No, to su sporedni razlozi, glavno je to da je Zaharov prošle godine boravio u Engleskoj samo mjesec i pol dana i za vrijeme većine londonskih ubojstava bio je u Moskvi. To sam najprije provjerio i odmah ga isključio iz kruga sumnjivih. On nije mogao biti Jack Trbosjek.

- Kako ste zapeli za tog Jacka! - zlovoljno tržnu ramenom Socki. - Pretpostavimo da je Zaharov, dok je boravio kod rodbine u Londonu, čitao novinske članke o Trbosjeku i odlučio nastaviti njegovo djelo u Moskvi. Još sam maloprije opazio da nekako čudno brojite žrtve. Istražnom sucu Ižicinu drugačije je ispadalo: on je na stolovima izložio trinaest trupala, a vi mi iznosite samo deset moskovskih ubojstava. I to računajući one koji su preminuli nakon "istražnog eksperimenta", inače bi ispalo samo četiri. Nešto vam se ne poklapa, gospodine tužitelju.

- Nipošto. - Neočekivani ispad nimalo nije smeo Erasta Petroviča. - Od trinaest ekshumiranih tijela s tragovima izživljavanja samo su četiri dopremljena izravno s mjesta zločina: Zotova, Marja Kosa, Andreičkina i nepoznata djevojčica, pri čemu dvije žrtve iz veljače niste uspjeli obraditi po svojoj metodi, očito vas je netko uplašio. Ostalih devet trupala, najunakaženijih, izvučeno je iz bezimenih grobova. Moskovska je policija, naravno, daleko od savršenstva, ali nezamislivo je da nitko ne bi obratio pozornost na trupla unakažena na tako monstruozan način. Kod nas u Rusiji ubija se jednostavnije, bez takvih hirova. Kakva je pomutnja nastala kada su pronašli raskomadano Andreičkinu. Smjesta su izvijestili general-gubernatora, a presvijetli je za istragu odredio službenika za posebne zadatke. Reći ću bez imalo razmetanja da mi knez povjerava samo slučajeve kojima pridaje izvanrednu važnost. A tu imamo desetak izmrcvarenih trupala i nitko nije uznemiren? Nemoguće.

- Nešto ne razumijem - prvi put od početka "procesa" otvorila je usta Angelina. - Tko je to tim siroticama učinio?

Erasta Petroviča njezino je pitanje očito obradovalo, uporna šutnja "sutkinje" činila je sudsku raspravu besmislenom.

- Najstarija tijela ekshumirana su iz jarka iz studenog. No, to uopće ne znači da se Jack Trbosjek pojavio u Moskvi već u studenom.

- Kako ne! - prekinu Fandorina optuženi. - Koliko sam ja zapamtio, posljednje londonsko ubojstvo počinjeno je uoči Božića. Ne znam hoćete li uspjeti dokazati našoj dražesnoj sutkinji da sam kriv za moskovske zločine, ali nećete uspjeti napraviti od mene Trbosjeka.

Licem Erasta Petroviča proletje ledeni podsmijeh, i ono opet postade strogo i mrko:

- Vrlo dobro shvaćam smisao vaše replike. Nećete moći poreći moskovska ubojstva. Što ih je više, što su monstruoznija i gnusnija, to bolje za vas, prije će vas proglasiti ludim. A zbog Jackovih pustolovina Englezi će sigurno tražiti vaše izručenje, a ruska će se Temida s velikim zadovoljstvom riješiti tako nezgodnog luđaka. Otići ćete u Britaniju, a tamo vas čeka publicitet, neće biti skrivanja kao kod nas. Njihat ćete se na vješalima, poštovani gospodine. To vam se baš i ne da? - Fandorin glas spusti se za oktavu, kao da je njemu grlo stegnula omča. - Nećete se izbaviti od londonskih "djela", nemojte se ni nadati. A prividno nepodudaranje datuma lako se može objasniti. "Čuvar Pahomenko" došao je na Božedomsko groblje ubrzo nakon Nove godine. Pretpostavljam da vas je zaposlio Zaharov, zbog starog poznanstva. Najvjerojatnije ste se sreli u Londonu za vrijeme njegovog posljednjeg puta. Za vašu novu strast Zaharov, naravno, nije znao. Mislio je da ste pobjegli iz zatvora. Kako da ne pomogne starom prijatelju kojega sudbina nije pomazila? Je li tako?

Socki ne odgovori, samo mrdnu ramenom, kao da kaže: slušam, nastavite.

- Zar vam je postalo vruće u Londonu? Policija je došla blizu? Dobro. Preselili ste se u domovinu. Ne znam s kojom ste putovnicom prešli granicu, ali u Moskvu ste stigli već kao obični ukrajinski seljak, jedan od pobožnih hodočasnika, kakvih ima tako mnogo u Rusiji. Zato u policijskim dokumentima o onima koji su stigli iz inozemstva nema podataka o vama. Malo ste živjeli kod groblja, navikli se, snašli se. Zaharov vas je očigledno žalio, skrbio se za vas, novčano vam pomagao. Dosta ste se dugo odupirali, nikoga niste ubili dulje od

mjesec dana. Možda ste kanili započeti novi život. Ali, to je bilo iznad vaših snaga. Nakon londonskih uzbuđenja običan je život za vas postao nemogućim. Ta osobitost manijakalne svijesti dobro je poznata kriminalistima. Tko jednom okusi krv, više se ne zaustavlja. Isprva ste, izvršavajući svoju dužnost, mrcvarili trupla iz grobova, s obzirom na to da je bilo zimsko doba, pa se tijela pokopana od kraja studenog nisu posve raspala. Jednom ste isprobali muško truplo, nije vam se svidjelo. Nešto se nije poklapalo s vašom "idejom". Od čega se sastoji ta vaša "ideja"? Ne podnosite grešne, ružne žene? "Želim vas obradovati", "pomoći ću vam postati divnom", to vi pomoću skalpela spašavate pale žene od nakaznosti? Odatle i krvavi poljubac?

Optuženi je šutio. Lice mu je postalo ozbiljno i odlučno, svijetloplave su oči potamnjele, prikrivene napola spuštenim trepavicama.

- A onda vam više nisu bila dovoljna beživotna tijela. Imali ste nekoliko pokušaja ubojstva, srećom neuspješnih, a počinili ste dva. Ili više?! - iznenadna viknu Fandorin, baci se na optuženog i zatrese mu ramena, i to tako da je glava Sockom gotovo pala s ramena.

- Odgovorite!

- Eraste! - kriknu Angelina. - Nemoj!

Koleški se savjetnik povuče, načini dva žurna koraka unatrag i sakrije ruke iza leđa, boreći se s uzbuđenjem. Trbosjek je pak, nimalo uplašen napadom Erasta Petroviča, nepomično sjedio i promatrao Fandorina pogledom punim spokoja i nadmoći.

- Sto vi možete razumjeti - jedva čujno prošapću mesnate, sočne usne.

Erast Petrovič nezadovoljno se namršti, odmaknu s čela pramen crne kose i nastavi prekinuti govor:

- 3. travnja navečer, godinu dana nakon prvog londonskog ubojstva, usmrtili ste prostitutku Andreičkinu i uživljavali se na njezinu tijelu. Dan kasnije vašom je žrtvom postala maloljetna prosjakinja. Daljnji događaji odvijali su se vrlo brzo. Ižicinov "eksperiment" izazvao je u vama provalu uzbuđenja koje ste utažili ubojstvom i komadanjem samog Ižicina. Ujedno ste usmrtili i posve nevinu sobaricu. Od tog trenutka odstupate od svoje "ideje", ubijate kako biste zameli trag i izbjegli kaznu. Kad ste shvatili da se krug sužava, odlučili ste da je najpogodnije svaliti krivnju na svog prijatelja i zaštitnika Zaharova.

Tim više što je vještak počeo sumnjati u vas, vjerojatno je usporedio činjenice ili je znao nešto što ja ne znam. U svakom slučaju, u petak navečer Zaharov je pisao pismo namijenjeno istražnim organima u kojem vas je namjeravao raskrinkati. Derao je papir, počinjao ponovno, opet derao. Asistent Grumov rekao je da se Zaharov zatvorio u radnoj sobi iza tri sata, i tako se mučio do večeri. Smetala mu je posve razumljiva ali u danom slučaju neprimjenjiva čast, profesionalna etika, a na kraju krajeva i jednostavno suosjećanje prema prijatelju kojeg sudbina nije pomazila. Odnijeli ste pismo i pokupili sve odlomke. Ali, dva mala komadića ipak niste primijetili. Na jednom je pisalo: "više šutjeti", na drugom: "zlozi profesionalne časti i sažaljenje prema starom pri". Smisao je očigledan, Zaharov je pisao da ne može više šutjeti i, opravdavajući dugotrajno prikrivanje ibojice, pozivao se na razloge profesionalne časti i sažaljenje prema starom prijatelju. Upravo sam se tada definitivno uvjerio da zločinca treba tražiti među Zaharovljevim bivšim kolegama s fakulteta. Ako se radi o "sažaljenju", znači da je među onima čiji život nije bio sretan. To je isključivalo milijunaša Buričina. Ostala su samo trojica: napola ludi Stenič, Rozen, koji se propio, i Socki, čije se ime opet i opet pojavljivalo u pričama nekadašnjih "sadista". Navodno je poginuo, ali to je zahtijevalo provjeru.

- Eraste Petroviču, a zašto ste tako sigurni da je taj doktor, Zaharov, ubijen? - upita Angelina.

- Zato što je nestao iako nije imao razloga nestati - odgovori Erast Petrovič. - Zaharov nije kriv za ubojstva, a nije skrivao, po njegovu mišljenju, krvavog zlikovca, nego odbjeglog kažnjenika. Kad je shvatio koga je prigrlio, uplašio se. Držao je pokraj kreveta nabijeni revolver. Vas se bojavao, Socki. Poslije ubojstva u Granatnoj ulici vratili ste se na groblje i vidjeli Tulipanova kako motri kuću. Cuvarev pas nije zalajao na vas, dobro vas poznaje. Zanimet promatranjem, Tulipanov vas nije opazio. Shvatili ste da je sumnja pala na vještaka i odlučili ste to iskoristiti. U predsmrtnom izvještaju Tulipanov navodi da je malo nakon deset sati Zaharov izašao iz radne sobe, a zatim se iz hodnika začula nekakva tutnjava. Očito je ubojstvo počinjeno upravo tada. Bešumno ste ušli u kuću i čekali da Zaharov zbog nečega izađe u hodnik. Nije slučajno s poda nestao otirač, na njemu su morali ostati tragovi krvi, zato ste ga i odnijeli. Dokrajčivši

Zaharova, tiho ste izašli van, napali Tulipanova straga, smrtno ga ranili i ostavili ga da iskrvari. Pretpostavljam da ste vidjeli kako se podigao, kako je teturajući izašao kroz kapiju i ponovno pao. Bojali ste se prići i dokrajčiti ga, znali ste da je naoružan i znali ste da su Tulipanovljeve rane smrtonosne. Ne gubeći vrijeme, odvukli ste Zaharovljevo tijelo i zakopali ga na groblju. Čak znamo gdje: bacili ste ga u jarak za neidentificirane iz travnja i lagano nabacili zemlju. Usput, znate li kako ste se odali?

Socki se prenu, i ukočen, odlučan izraz lica zamijeni prijašnja radoznalost, ali ne dulje od nekoliko trenutaka. Zatim se nevidljiva zavjesa ponovno spustila, izbrisavši svaki trag živih osjeta.

- Kad sam jučer ujutro razgovarao s vama, rekli ste da niste spavali sve do jutra, da ste čuli pucnjeve a zatim lupanje vrata i zvuk koraka. Po tome sam trebao shvatiti da je Zaharov živ i da se sakrio. Shvatio sam nešto posve drugo. Ako čuvar Pahomenko ima tako dobar sluh da je izdaleka razabrao korake, kako onda nije čuo Tulipanovljeve zvižduke, kad se ovaj osvijestio? Odgovor se nameće sam po sebi: u to vrijeme vas nije bilo u čuvarevoj kućici. Bili ste prilično udaljeni od kapije, primjerice, na najdaljem kraju groblja, baš gdje je smješten jarak iz travnja. To je prvo. Ako Zaharov i jest ubojica, nije mogao ući kroz kapiju, jer je ondje ležao ranjeni Tulipanov, koji se još nije osvijestio. To je drugo. Na taj sam način dobio potvrdu da Zaharov, koji nesumnjivo nije mogao biti londonski manijak, nema veze ni s Tulipanovljevom smrću. Ako je pritom nestao, znači da je ubijen. Ako govorite neistinu o okolnostima njegova nestanka, znači da imate veze s time. Sjetio sam se i da su oba "idejna" ubojstva, ono prostitutke Andreičkine i prosjakinje, počinjena na petnaestak minuta hoda od Božedomke, na to je prvi obratio pozornost pokojni Ižicin, doduše, uz netočne zaključke. Usporedivši te činjenice s odlomcima rečenica iz nestaloga pisma, gotovo sam se uvjerio da ste "stari prijatelj", s kojim je Zaharov suosjećao i kojega nije htio odati, upravo vi. zbog svoga posla imali ste veze s ekshumacijom trupala i mnogo ste toga znali o tijeku istrage. To je prvo. Prisustvovali ste "istražnom eksperimentu". To je drugo. Imali ste pristup grobovima i jarcima. To je treće. Znali ste Tulipanova pa čak i prijateljevali s njim. To je četvrto. Na popisu svjedoka "eksperimenta", koji je sastavio Tulipanov prije smrti, vama je dana sljedeća karakteristika.

Erast Petrovič priđe stolu, uzme list i pročita:

- "Pahomenko, grobljanski čuvar. Ime i patronim ne znam, radnici ga zovu "Pahom". Dob neodređena: između trideset i pedeset. Natprosječne visine, čvrste građe. Lice okruglo, blago, ne nosi bradu i brkove. Ukrajinski izgovor. Razgovarao sam s njime više puta o najrazličitijim temama. Slušao sam priče iz njegova života (bio je hodočasnik i mnogo je toga vidio), pripovijedao sam mu o sebi. Pametan je, pronicljiv, religiozan, dobroćudan. Pružio mi je veliku pomoć u istrazi. Po svoj je prilici jedini od sviju u čiju nevinost ne može biti ni najmanje sumnje."

- Drag dečko - dirnuto reče optuženi, i od tih se riječi lice koleškog savjetnika tržne, a hladnokrvni pratitelj prošapće na japanskom nešto oštro, piskavo.

Stresla se i Angelina, s užasom gledajući optuženog.

- Tulipanovljeva otkrića dobro su vam došla u petak, kad ste upali u njegov stan i počinili dvostruko ubojstvo - nastavi Erast Petrovič nakon kratke stanke. - Što se tiče mojih... obiteljskih prilika, one su poznate mnogima, i o njima vas je mogao obavijestiti Zaharov. Dakle, danas, zapravo jučer ujutro, imao sam samo jednog sumnjivog: vas. Ostalo je, kao prvo, utvrditi kako Socki izgleda, kao drugo, razjasniti je li doista poginuo, i, napokon, pronaći svjedoke koji bi vas mogli prepoznati. Sockog kakav je bio prije sedam godina opisao mi je Stenič. Vjerojatno ste se u sedam godina veoma promijenili, ali visina, boja očiju, oblik nosa ne podliježu promjenama, i sve su se te osobitosti podudarale. Brzjav iz vojno-sudskog odsjeka, u kojoj su bile navedene pojedinosti zatočenja Sockog i njegovog tobože neuspjelog bijega, pokazala mi je da kažnjenik lako može biti živ. Najviše sam posla imao sa svjedocima. Veoma sam se pouzdao u bivšeg "sadista" Filipa Rozena. Kad je preda mnom govorio o Sockom izgovorio je zagonetnu rečenicu, koja mi se urezala u sjećanje: "Pokojnik mi se u posljednje vrijeme posvuda privida. Tako i jučer..." Rečenica je ostala nedovršenom, Rozena su prekinuli. No, "jučer", to jest, 4. travnja navečer, Rozen je bio s ostalima u mrtvačnici kod Zaharova. Pomislio sam da je možda mogao ondje slučajno vidjeti čuvara Pahomenka i uloviti u njemu crte sličnosti sa starim znancem. Nažalost, Rozena nisam uspio pronaći. Ali, zato sam našao prostitutku koju ste pokušali ubiti sedam

tjedana prije, za vrijeme poklada. Dobro vas je zapamtila i može vas prepoznati. Sad bi se moglo provesti i uhićenje, dokaza je dovoljno. Tako bih i postupio da sami niste krenuli u napad. Tad sam shvatio da je takvog poput vas moguće zaustaviti samo na jedan način...

Grozni smisao tih riječi, čini se, nije došao do Sockog. U svakom slučaju, nije pokazao ni najmanji znak uznemirenosti, naprotiv, rastreseno se osmjehnuo nekim svojim mislima.

- Ah da, još je tu bila i poruka poslana Burilinu - sjeti se Fandorin. - prilično nespretna intervencija. Ustvari je poruka bila namijenjena meni, zar ne? Bilo je nužno uvjeriti istražitelje da je Zaharov živ i da se skriva. Čak ste pokušali izraziti neke karakteristične osobitosti Zaharovljeva rukopisa, ali samo ste učvrstili moje uvjerenje da sumnjivac nije nepismeni čuvar, nego obrazovan čovjek koji dobro poznaje Zaharova a zna i Burilina. To jest, upravo Socki. Nije me mogao prevariti ni vaš poziv u Zaharovljevo ime, kad ste iskoristili nesavršenost suvremene telefonije. I sam sam imao prilike služiti se tim trikom. Bila je jasna i vaša namjera. Vi djelujete vodeći se jednom te istom monstroznom logikom: ako vas je netko zainteresirao, ubijate one koji su tom čovjeku najmiliji. Tako ste postupili s Tulipanovljevom sestrom. Tako ste htjeli postupiti s prostitutkinom kćeri, koja je nečime privukla vašu nastranu pozornost. Ustrajno ste spominjali japanskog slugu, očito ste htjeli da on dođe sa mnom. Zašto? Naravno, zato da Angelina Samsonovna ostane kod kuće sama. Bolje da ne mislim o tome kakvu ste joj sudbinu namijenili. Inače se ne bih mogao suzdržati i...

Fandorin stane i naglo se okrene prema Angelini:

- Kakva je tvoja presuda? Je li kriv ili nije? Ona, blijeda i drhtava, reče tiho, ali odlučno:

- Pusti sad njega. Neka se opravda ako može.

- Nemam se zbog čega opravdavati, a nemam ni pred kime. I imam samo jednog suca, Oca Nebeskog, koji zna sve moje pobude i misli. Uvijek sam bio sam za sebe. Već sam u djetinjstvu znao da sam poseban, ne poput drugih. Morila me neodoljiva znatiželja, htio sam shvatiti sve u divnom ustrojstvu Božjeg svijeta, sve iskusiti, sve probati. Uvijek sam volio ljude, i oni su to osjećali, privlačio sam ih. Od mene bi nastao veliki liječnik, zato što prirodno imam dar razumijevanja odakle dolaze bol i patnja, a razumijevanje je

istoznačno spasenju, to zna svaki doktor. Jedno nisam podnosio: ružnoću, u njoj sam vidio uvredu za Božji trud, a nakaznost bi me razbjesnila. Jedanput, za vrijeme sličnog napada, nisam se mogao na vrijeme zaustaviti. Odvratna stara drolja, čija je vanjština, po mom tadašnjem mišljenju, bila svetogrđe protiv Boga, umrla je pod udarcima moga štapa. Nisam pomahnitao pod djelovanjem sadističke pohote, kako su to zamislili moji suci, ne, to je bio sveti gnjev duše potpuno prožete Ljepotom. Sa stajališta društva dogodio se običan nesretni slučaj, zlatna mladež uvijek je izvodila i gore stvari. No, ja nisam pripadao plemićkim snobovima, pa su me za primjer kaznili kako bi zastrašili druge. Jedinog od sviju! Sad shvaćam da je Gospodin odlučio odabrati mene, ja sam ipak jedinstven. Ali, s dvadeset četiri godine to je teško shvatiti. Nisam bio spreman. Za obrazovanog, tankočutnog čovjeka užasi zatvora, ne, to je stoput gore od zatvora, ne mogu se opisati. Bio sam podvrgnut okrutnim poniženjima, bio sam najpremlaćivaniji i najobespravljeniji u cijeloj vojarni. Mučili su me, podvrgavali me fiziološkom nasilju, prisiljavali da nosim suknju. Ali, osjećao sam kako postupno sazrijeva u meni neka moćna snaga, koja je bila prisutna u mom biću od početka, a sad je rasla i pružala se prema suncu, kao proljetna stabljika iz zemlje. I jedanput sam osjetio da sam spreman. Strah je nestao iz mene i više se nikad nije vratio. Ubio sam svog glavnog mučitelja, ubio sam ga pred svima: prišao sam mu, uhvatio ga objema rukama za uši i razbio mu napola obrijanu glavu o zid. Bacili su me u okove i sedam mjeseci držali u mračnoj samici. Ali, nisam klonuo, nisam dobio sušicu. Svakim sam danom postajao sve jači, sve sigurniji, oči su mi naučile gledati kroz mrak. Svi su me se bojali, nadzornici, uprava, drugi kažnjenici. Čak su i štakori nestali iz moje ćelije. Svaki sam dan naprezao um, osjećajući kako nešto vrlo važno ulazi u moju dušu i nikako ne može ući do kraja. Sve što me okruživalo bilo je ružno i odurno. Najviše na svijetu volio sam Ljepotu, a nje u mom svijetu uopće nije ostalo. Kako zbog toga ne bih poludio, prisjećao sam se fakultetskih predavanja i crtao iverom na zemljanom podu ustrojstvo ljudskog organizma. Tamo je sve bilo razumno, skladno, divno. Tamo je bila Ljepota, tamo je bio Bog. S vremenom je Bog počeo razgovarati sa mnom, i shvatio sam da mi to On šalje moju tajanstvenu snagu. Pobjegao sam iz tamnice. Moja

snaga i izdržljivost bili su bezgranični. Nisu me stigli vučjaci obučeni za lov na ljude, nisu me pogodili meci. Plivao sam isprva u rijeci, pa u morskom rukavcu satima, dok me nisu pokupili turski krijumčari. Skitao sam se Balkanom i Europom. Nekoliko sam puta dospio u zatvor, ali bilo je lako pobjeći, mnogo lakše nego iz hersonske tvrđave. Na kraju sam našao dobar posao. U londonskom Whitechapelu, u klaonici. Trančirao sam životinje. Tada mi je dobro došlo kirurško znanje. Bio sam nezamjenjiv, mnogo sam zarađivao, skupljao novac. Ali, nešto je ponovno sazrijevalo u meni kad sam gledao lijepo izložena sirišta, jetre, isprana crijeva za kobasice, bubrege, pluća. Sve te iznutrice lijepo su pakirali, razvozili po mesnicama kako bi ih što ljepše izložili na tezgama. Zašto se čovjek tako ponižava, mislio sam. Zar je glupa kravlja trbušina, predviđena za mljevenje obične trave, dostojnija poštovanja nego naš unutrašnji aparat, stvoren na sliku Božju? Do prosvjetljenja je došlo prije godinu dana, 3. travnja. Išao sam iz večernje smjene. Na pustoj ulici, gdje svjetiljke nisu gorjele, prišla mi je odurna baba i predložila mi da svratim s njom u vežu. Kad sam pristojno odbio, skroz mi se primaknula i, zapuhnuvši me gnusnim dahom, stala izvikivati pogrdne, bestidne riječi. Kakav podsmijeh nad slikom Božjom, pomislio sam. Radi čega svaki dan i noć radi cijelo njezino unutrašnje ustrojstvo, radi čega pumpa dragocjenu krv neumorno srce, radi čega se rađaju, umiru i opet se obnavljaju milijarde stanica njezina organizma? I neodoljivo sam poželio pretvoriti nakaznost u Ljepotu, pogledati istinsku bit tog stvorenja tako neugledne vanjštine. Na pojasu mi je visio nož za trančiranje. Poslije sam kupio cijeli komplet odličnih skalpela, ali taj prvi put dovoljan je bio i obični mesarski nož. Rezultat je nadmašio sva moja očekivanja. Ružna se ženska preobrazila! Preda mnom je postala divnom! I smjerno sam se ukočio pred tako očitim dokazom Božjeg Čuda!

Optuženom su navrle suze, htio je nastaviti, ali samo je odmahnuo rukom i više nije rekao ni riječi. Grudi su mu se brzo podizale, oči su u zanosu gledale nekud uvis.

- Je li ti dovoljno? - upita Fandorin. - Proglašavaš li ga krivim?
- Da - prošapta Angelina i prekrži se. - Kriv je za sva ta zlodjela.
- I sama vidiš da ne smije živjeti. On donosi smrt i nesreću. Mora biti likvidiran.

Angelina se tržnu:

- Ne, Eraste Petroviču. On je lud. Treba ga liječiti. Ne znam hoće li to uspjeti, ali mora se pokušati.

- Ne, nije on lud - uvjerenost odvrati na to Erast Petrovič. - On je lukav, proračunat, ima čeličnu volju i zavidnu snalažljivost. Pred tobom nije luđak, nego čudovište. Ima ljudi koji se rađaju s grbom ili zečjom usnom. Ali, ima i drugih, čija se čudovišnost ne primjećuje golim okom. Takva je čudovišnost najstrašnija. On je samo naizgled čovjek, a ustvari u njemu nema glavne ljudske odlike. Nema one nevidljive strune koja živi i odjekuje i u duši najokorjelijeg zlikovca. Makar i slabo, makar i jedva čujno, ali ona se čuje, daje zvuk, i po njoj čovjek u dubini duše zna je li postupio dobro ili loše. Uvijek zna, čak i ako nijednom u životu nije poslušao tu strunu. Znaš postupke Sockoga, čula si njegove riječi, vidiš kakav je. On ni ne naslućuje tu strunu, njegova su djela potčinjena posve drugačijem glasu. Nekoć bi rekli da je on đavolov sluga. Ja ću reći jednostavnije: nečovjek. On se ni zbog čega ne kaje. I uobičajenim se sredstvima ne može zaustaviti. Na stratište neće dospjeti, a zidovi ludnice neće ga zadržati. Sve će početi iznova.

- Eraste Petroviču, maloprije ste rekli da će ga Englezi tražiti - žalosno uskliknu Angelina, kao da se hvata za posljednju slamku. - Neka ga oni ubiju, samo ne ti, Eraste. Samo ne ti!

Fandorin odmahnu glavom:

- Proces izručenja dugo traje. Pobjeći će, iz zatvora, s robije, s vlaka, s broda. Ne mogu riskirati.

- Ti ne vjeruješ u Boga - snuždivši se, tužno je zborila ona.

- Bog zna kako i kada treba stati na kraj zlodjelima.

- Ne znam za Boga. I ne mogu biti ravnodušni promatrač. Mislim da nema goreg od tog grijeha. Gotovo je, Angelina, gotovo je.

Erast Petrovič obrati se Masi na japanskom:

- Vodi ga u dvorište.

- Gospodine, još nikad niste ubili nenaoružanog čovjeka

- uznemireno odvrati sluga na istom jeziku. - Bit će vam kasnije loše. I gospoda će se naljutiti. Sam ću to učiniti.

- To ništa neće promijeniti. I nema veze to što je nenaoružan. Dvoboj bi bio pozerstvo. S istom ću ga lakoćom ubiti i s oružjem i bez njega. Možemo i bez jeftine teatralnosti.

Kad su Masa i Fandorin, uzevši osuđenika za laktove, krenuli prema izlazu, Angelina je kriknula:

- Eraste, zbog mene, zbog nas!

Ramena koleškog savjetnika su se trznula, ali nije se okrenuo. Zato se okrenuo Dekorater i s osmijehom rekao:

- Gospođo, vi ste prava ljepotica. Ali, uvjeravam vas da biste na stolu, među porculanskim tanjurima, bili još divniji.

Angelina je zažmirila i pokrila dlanovima uši, ali ipak je čula kako je u dvorištu odjeknuo pucanj - suh, kratak, gotovo neprimjetan usred praskanja raketa i žabica koje su uzlijetale k zvjezdanom nebu.

Erast Petrovič vratio se sam. Stao je na pragu, obrisao znojem prekriveno čelo. Rekao je cvokoćući:

- Znaš što je prošaptao? "Gospode, kakva sreća."

Dugo je bilo tako: Angelina je sjedila zatvorenih očiju, ispod trepavica tekle su suze, a Fandorin je stajao, ne usuđujući se približiti.

Napokon je ustala. Prišla mu je, zagrlila ga, nekoliko puta strastveno poljubila, u čelo, u oči, u usne.

- Odlazim, Eraste Petroviču. Zadržite me u lijepoj uspomeni.

- Angelina... - Lice koleškog savjetnika ionako blijedo, posivjelo je. - Zar zbog tog vampira, izroda...

- Smetam vam, skrećem vas s vašeg puta - prekinu ga ona, ne slušajući. - Sestre me odavno zovu u Borisoglebski manastir. I trebala sam to učiniti od samog početka, kad je otac preminuo. Oslabjela sam s vama, zaželjela se blagdana. I završio je blagdan. Po tome i jest blagdan što ne traje dugo. Motrit ću vas iz daljine. I Bogu se moliti za vas. Radite kako vam duša govori, a ako nešto ne bude u redu, ne bojte se, molit ću se.

- Ne možeš u m-manastir. - Fandorin će brzo, nesuvislo. - Ti nisi poput njih, ti si živa, v-vatrena. Nećeš izdržati. I ja neću moći bez tebe.

- Moći ćete, vi ste jaki. Teško vam je sa mnom. Bez mene će vam biti lakše... a to što sam živa i vatrena, pa i sestre su takve. Bogu ne trebaju hladni. Zbogom. Odavno sam znala da nam neće ići.

Erast Petrovič izgubljen je šutio, osjećajući da nema takvih razloga koji bje naveli da promijeni odluku. I Angelina je šutjela, oprezno ga

milovala po obrazu, po sijedoj sljepoočnici.

Iz noći je, s mračnih ulica, ne u skladu s oproštajem, dopirala radosna, neprekidna uskrsna zvonjava.

- Nije to ništa, Eraste Petroviču - reče Angelina. - Ništa. Čujete li? Hristos vaskrsnu.

Notes

- ¹. Prema "ižica", nazivu za slovo V. koje potjece od grčkog slova Y (ipsilon), a koristilo se u ruskoj azbuci do pravopisne reforme 1917. - 1918. godine. Isto tako, prethodno spomenuta imena izvedena su iz naziva za slovo Г - glagol, odnosno iz naziva za slovo Б - buki. (nap. prev.)
- ². Prema glagolu "pyžit'sja", što znači "napuhavati se", "praviti se važan", (nap. prev.)

Table of Contents

[Dekorater](#)

[Grozan početak](#)

[Što dalje, to gore](#)

["Posirka"](#)

[Kornjača, seter, lavica, zeko](#)

[Kolege](#)

[Plutonovo slavlje](#)

[Stenografski zapis](#)

[Naporan dan](#)

[Grozan kraj.grozne priče](#)

[Notes](#)